

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

31 MAY
№28

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
7-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
28-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-7**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
28-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-7**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 28-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 май 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 81 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Raximova Zebo Komilovna FILOLOGIYA FANLARINI O'QITISHDAGI INNOVATSIYALAR	8
2. Soipova Sevara, Uktamova Navruza Botir qizi METHODS OF TEACHING ENGLISH IN PRE-SCHOOL AND PRIMARY SCHOOL	10
3. Bakhridinova Odina, Mamasharipova Aziza HOW TO TEACH ENGLISH WORDS TO ELEMENTARY STUDENTS	13
4. Bakhridinova Odina, Mamasharipova Aziza DEVELOPING OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS	15
5. Xursanov Maxmud G'ayrat o'g'li ONOMASTIKA VA URBANONIMLAR	17
6. Abdurahmonov Maqsat Bekjan o'g'li MAQOLLARNING LINGVOKULTUROLOGIK JIHATDAN TADQIQI	19
7. Bo'riyev Islom Eshmirzayevich O'ZBEK TILI FRAZEOLOGIZMLARIDA LINGVOMADANIY KODLARNING IFODALANISHI	21
8. Каттакулова Наргиза Абдужабаровна, Абдуалимова С. СОПОСТАВЛЕНИЕ ИДИОМ НА АНГЛИЙСКОМ, ФРАНЦУЗСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ	23
9. Ибодуллаева Гавхар Саиджановна РАЗВИТИЕ УСТНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ	25
10. Шакирова Шоҳида Юсуповна АБДУЛЛА АВЛОНИЙНИНГ ПЕДАГОГИКАГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ	27
11. Abdujalilova Malika “GULISTON”NI TARJIMA QILISHGA EHTIYOJ SABABLARI	30
12. Hamroyeva Sojida TURDOSH OTLAR VA UNING MA'NOVIY GURUHLARI	33
13. Mamasharipova Aziza, Bakhridinova Odina MODERN WAYS OF TEACHING ENGLISH	35
14. Mamasharipova Aziza, Bakhridinova Odina THE ROLE OF USING HANDOUTS IN THE LESSON	37
15. Qobilova Mahbuba Mo'minjonovna JURNALISTIK JANRLAR ORASIDA RADIOJURNALISTIKANING TUTGAN O'RNI	39
16. Radjabova Komila Bahodirovna, Najimova Shahrizoda Ilhom qizi CHET TILLARINI O'QITISH USULLARI SAMARADORLIGI	41
17. Nargiza Usmanova Muhammadjonovna ZAMONAVIY TA'LIMDA MULTIMEDIYALARNI O'RNI	43
18. Мавланова Муяссар Кутлимуратовна ПОНИМАНИЕ НЕОЛОГИЗМА В ЛИНГВИСТИКЕ	45
19. Нетьматова Махлиёхон Рахматовна ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШДАГИ МУАММО ВА ЕЧИМЛАР	47
20. Яндашев Зиқиржон Холматжон ўғли “ХАМСА”ДА ШАЙХ ТУШУНЧАСИ ВА БОЯЗИД БИСТОМИЙ ҲАҚИДАГИ МАЪЛУМОТЛАР	49
21. Ergasheva Dilafruz Muxiddinovna TEACHING GRAMMAR THROUGH GAMES	54
22. Ergasheva Gulnora Nematovna TEACHING ENGLISH IN PRESCHOOL EDUCATION	56

23. Ergashova Sadokat Botiraliyevna GAMES FOR LEARNING TO READ IN ENGLISH.....	58
24. Kuryozova Dilfuza Amanbayevna ONA TILI – MILLAT KO‘ZGUSI.....	60
25. Xudayarova Aysara Mullanurovna, Karimova Umida Davranbekovna THE ROLE OF INNOVATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION	62
26. Maxkamova Xurshida Zoxirjonovna TEACHING PHONETICS THROUGH GAMES.....	64
27. Mirzaqulova Umida Ubaydullayevna ONA TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILAR PSIXOLOGIYASI OID DARSLAR TASHKIL ETISH	66
28. Olimova Sevara Anvarovna ENGLISH LESSONS THROUGH INTERACTIVE GAMES	68
29. Qobilova Sevara To‘yqulovna ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH ORQALI O‘QUVCHILARNING SAVODXONLIGINI OSHIRISH	71
30. Gulnora Ravshanova TEACHING GRAMMAR EFFECTIVELY.....	73
31. Ravshanov Husan ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARIGA OID SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISH	75
32. Гафуров Саминжон Собиржон угли ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	77
33. Кенжаева Нилуфар Тулкиновна ПРОБЛЕМНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК ИННОВАЦИОННОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В СОВРЕМЕННОМ УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС	79

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

FILOLOGIYA FANLARINI O'QITISHDAGI INNOVATSIYALAR

Raximova Zebo Komilovna

Xorazm viloyati Xonqa tumanidagi 14-son maktabning
ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi (+99894-118-78-60)

Annotatsiya: ushu maqolada bugungi kunda maktablarda filologiya fanlari, xususan, ona tili va adabiyoti fanini o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalar, axborot komunikatsiya vositalari va yangi innovatsiyalardan foydalanishning samaradorligi xususida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: filologiya, pedagogik texnologiya, innovatsiya, motiv, ta'lim-tarbiya, "Klaster", "Bliss-so'rov", "Aqliy hujum"

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda ta'lim sohasiga kata e'tibor qaratildi va qaratilmoqda. Buni ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar misolida har birimiz teran his qilmoqdamiz.

Bugungi kunda mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ham ta'lim sohasiga katta e'tibor berib, bir qancha islohotlarni amalga oshirmoqdalar. Prezidentimizning "Maktab yoshlarda bilim, dunyoqarash va ma'naviy asoslarni shakllantiruvchi asosiy maskandir", degan fikrlari shu soha mutaxassislari, ya'ni o'qituvchilar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi.

Hozirgi kunda boshqa fanlar qatori ona tili va adabiyoti o'qitish metodikasida ham yangi texnologiyalarni qo'llash va interfaol usullardan foydalanish davr talabidir.

Pedagogik texnologiya o'quvchini mustaqil o'qishga, bilim olishga, fikrlashga o'rgatishni kafolatlaydigan jarayondir. Bu jarayonda o'qituvchi rahbarligida o'quvchi mustaqil ravishda bilim oladi, o'rganadi, o'zlashtiradi.

Bu faoliyatni amalga oshirish uni tashkil qilish, olib borish, takomillashtirish, tahlil qilish, tadqiq qilish, qiyoslash, umumlashtirish, xulosa chiqarish, boshqarish, nazorat, baholash kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi.

Bu faoliyat boshqa hamma faoliyatlarga xos bo'lgan belgilarga ega bo'lib, avvalo, jarayon ko'rinishida amalga oshiriladi va shu ko'rinishda mavjud bo'ladi. Shu bilan birga, bu jarayon o'ziga xos qonuniyatlarga ega bo'lib, bu qonuniyatlarni insoniyat tomonidan o'rganish davom etmoqda.

Pedagogik texnologiya - hozirgi zamon didaktikasi va pedagogikasi taraqqiyotining mahsuli. Uni pedagogikaning hozirgacha mavjud bo'lgan hamda takomillashib kelayotgan barcha asosiy yo'nalishlari bo'yicha amaliy vazifalarni yanada yuqori darajada amalga oshirish yo'lidagi yangi bosqich deb hisoblash mumkin.

Pedagogik texnologiya ijtimoiy hodisa sifatida ta'lim – tarbiya masalalari bilan bog'liq motivlar: ehtiyoj, talab, manfaat, qiziqish, maqsadlardan kelib chiqadi va ularni amalga oshirish uchun xizmat qiladi. Jamiyat har bir a'zosining bilim darajasi ortib borishi shu jamiyat va davlat rivojining eng asosiy shartlaridan hisoblanadi.

Pedagogik texnologiyaning asosiy jarayoni o'qituvchi uchun so'zlash, ko'rsatish, topshiriqlar berish, nazorat qilish (tushuntirish, rahbarlik qilish) orqali mustaqil bilim olish va fikrlashga o'rgatishdan, o'quvchi uchun esa diqqatni jamlagan holda tinglash, kuzatish, topshiriqlar bajarish (tushunish, o'zlashtirish) orqali mustaqil bilim olish va fikrlashga o'rganishdan iborat.

O'quvchining bilim saviyasiga qo'yiladigan talab, ta'lim jarayoni oldiga qo'yiladigan ijtimoiy talab bilan belgilanadi. Shunday ekan, Davlat ta'lim standartlari, shu jumladan, ona tili Davlat ta'lim standarti ham ta'lim jarayoni oldiga qo'yilgan ijtimoiy talablardan kelib chiqqan holda belgilab berildi. Ona tili ta'limi oldiga qo'yilgan ijtimoiy buyurtma o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgaralar fikrini anglashga va shu fikr mahsulini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga, ya'ni kommunikativ savodxonlikni rivojlantirishga o'rgatishdan iborat. Shundan kelib

chiqqan holda ona tili ta'limi oldiga ijtimoiy jihatdan mukammal shakllangan , mustaqil fikrlay oladigan , nutq va muloqot madaniyati rivojlangan , savodxon shaxsni kamol toptirish maqsadi qo'yiladi.

Shu maqsadga ko'ra ona tili ta'limining mazmuni :

-o'quvchining fikrlash salohiyatini , aqliy rivojlanishini , mantiqiy tafakkurini o'stirish;
-o'quvchilarni o'z-o'zini , moddiy borliqni tilning ifoda vositalari yordamida anglashga hamda o'z fikri va his-tuyg'ularini ona tilining keng imkoniyatlari doirasida bayon eta olishini ta'minlash vazifalarini hal etishga yo'naltiriladi .

Adabiyot ta'limi ham o'z oldiga bir qator maqsadlarni qo'yadi . Umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi adabiy ta'lim , asosan , sof ilmiy maqsadlarni emas , balki ma'naviy-axloqiy yo'nalishlar ustuvorligini ko'zda tutadi .

Bugungi kunda mamlakatimizda rivojlangan davlatlar pedagogik texnologiyalari ham ijodiy o'rganilib , ta'lim tizimida amaliy jihatdan muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda . Ta'lim jarayonida interfaol usullardan foydalanish dars samaradorligining o'sishiga imkon beradi .

Interfaol degani bu-o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligi asosida dars samaradorligini oshirish , o'quvchilarda mustaqil fikrlash , fikr-mulohaza yuritish , munosabat bildirish ko'nikmasini shakllantirish demakdir. Mustaqil fikrlaydigan o'quvchining nutqi rivojlangan bo'ladi . Mustaqil fikrlash ikki tomonga , ya'ni o'quvchiga va o'qituvchiga bog'liq bo'ladi . Ijodiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lmagan o'qituvchi o'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrni rivojlantira olmaydi .

Ona tili va adabiyot darslarida interfaol usullardan , ta'limiy o'yinlardan o'quvchilar bilimlarini sinash , darsga qiziqishlarini hamda faolliklarini oshirish uchun foydalaniladi.

Ona tili va adabiyot darslarida "Aqliy hujum " usulidan samarali foydalanish mumkin . Bunda bir muammoli masalaga bir necha yechimlar topiladi va ular ichidan to'g'rilari tanlab olinadi. Masalan , ona tili darsida bitta so'z o'qituvchi tomonidan aytiladi va shu so'zning ma'nodoshlarini topish kerakligi aytiladi. O'quvchilar tomonidan bir qancha javoblar aytiladi , to'g'ri javoblarni topgan o'quvchilar o'qituvchi tomonidan rag'batlantirib boriladi . Xuddi shu usulni adabiyot darslarida ham qo'llash mumkin . Bunda o'tilgan asar bo'yicha muammoli vaziyat o'quvchilar hukmiga havola qilinadi va to'g'ri javob egasi o'qituvchi tomonidan rag'batlantiriladi.

"Klaster" usulini ham ona tili va adabiyot darslarida birday samarali qo'llasa bo'ladi . Masalan , ona tili darslarida "Tilshunoslik va uning bo'limlari" yuzasidan o'tilayotgan darslarda yoki matn tuzish darslarida qo'llash mumkin . Adabiyot darslarida biron bir yozuvchi yoki shoirning ijodi bo'yicha bu usulni qo'llasa bo'ladi . Masalan , Muhammad Yusufning she'riy to'plamlari bo'yicha "Klaster" usulini qo'llash mumkin .

"Blits-so'rov" usuli ham ona tili va adabiyot darslarida eng yaxshi natija beradigan usullardan biridir . Masalan , 7-sinfda ona tili darsida "Olmosh va uning turlari " mavzulari o'tilgandan keyin "Blits-so'rov" usulidan foydalansa bo'ladi . Xuddi shu usulni adabiyot darslarida bir yoki bir necha shoir yoki yozuvchilarning asarlari bo'yicha qo'llash mumkin .

Ona tili darslarida "Xatolarni toping " , "Bo'g'inlar ko'prigi " , "Ha-yo'q " , "So'z adashdi " , "Zakovat" kabi o'yinlardan va "Aql charxi " usulidan foydalanish yaxshi natija beradi .

Adabiyot darslarida "Ta'rif egasini toping " , "Muallifini toping " , "Tafakkur durdonasi " kabi o'yinlar o'quvchilarda juda yaxshi qiziqish uyg'otadi .

Xulosa qilib aytish mumkinki , ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan unumli foydalanish bugungi kun o'qituvchilari oldidagi eng muhim vazifalaridan biridir .

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Uzviylashtirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi . Toshkent-2010-yil .
2. "Til va adabiyot ta'limi " jurnali . 2004-yil 4-son. Jo'ra Yo'ldoshev, Saidqosim Usmonov. Pedagogik texnologiyaning nazariy asoslari .

METHODS OF TEACHING ENGLISH IN PRE-SCHOOL AND PRIMARY SCHOOL

Soipova Sevara- 1st year bachelor student

Uktamova Navruza Botir qizi - Teacher

Uzbekistan State World Languages University
Faculty of Junior Courses, Tashkent, Uzbekistan

Annotation: This bachelor article deals with teaching English as a foreign language and their types of methods how to teach it as a second language to pre-school and primary school children.

English language is considered to be most widespread and employed language in the Central Asia, is taught at various kinds of schools, and it is required at most work positions, therefore parents of many children of pre-school age consider it to be beneficial for their children start studying English before the beginning of compulsory education.

Key words: Methodologies, language teaching, education in pre-school and primary school children.

Introduction

In the last decades, parallel to the development of national policies on foreign language learning and teaching, the pedagogical reflection on these themes has devoted increasing attention to curricular issues and how to teach a second language or more foreign languages effectively. This requires specific teacher expertise in the area of curriculum design, which must be treated with methodological rigour. In fact, good educational actions, even before being implemented need to be thought out and carefully planned by reviewing the many variables (contextual, educational, organizational, emotional, relational, etc.) that accompany the teaching-learning process and the teacherlearner educational relationship.

Within the range of competences that a teacher should master, design plays a fundamental role to guide instructional action in an intentional, systematic and thoughtful way. School curriculum design requires the activation of intellectual, operational, relational and technical resources, aimed at 'translating' a specific vision of the world and human beings into instructional actions. It always implies being based on an objective, because design cannot be considered a simple technique which is transferable to different contexts, but needs to be adapted to specific learning situations, checking out to what extent it can change and improve the current situation. First of all, to design means to start from the analysis of the existing situation so as to move towards the future, towards the identification of concrete paths of reality which are able to transform and support an approach aimed at continuous improvement.

There are two main aspects that best characterise design in school-contexts (as well as in other training contexts): the conceptual, creative, constructive perspective on the one hand, and the control, guidance, monitoring and evaluation aspects on the other. In the first case, through a bottom-up approach, possible lines of action aimed at problem solving or needs satisfaction are considered. In the second case, design allows the "control" of learning processes and teaching products; this increases the effectiveness and efficiency levels of learning activities, by intervening, even during 'construction', in relation to the re-definition of objectives, strategies, methods and means in order to achieve the final result.

Main part.

Let's take a look at the five most common methods of teaching English to preschool and primary school children.

1. Reggio-Emilia

The Reggio-Emilia teaching method focuses on preschool and primary school students. It is a student-centred approach where most of the learning is experiential and relationship-driven. It has four core principles:

- **Emergent Curriculum** – Both students and parents develop curriculum topics based on the students' interests. The teachers then decide on the activities best suited for their classrooms and encourage parents to stay involved.

- **In-depth projects** – Children can participate in year-long projects that are introduced to them as exciting adventures. Through these projects, children explore concepts and ideas that interest them with the guidance of their teachers. The teachers also assist the children to pick the mode of

representation for their projects. Most projects take one to two weeks.

- **Collaboration** – Students are encouraged to take part in collaborative activities to improve their cognitive skills. In these learning groups, kids learn to negotiate, compare, and discuss solutions with each other to improve their interpersonal skills. Teachers observe to make sure every child is heard and valued as a member of the group.

- **Representational development** – Students are allowed to present their work in multiple formats such as artwork, music, print, and many others. New ideas are also welcome to enable the child to understand the subject in a way they are most comfortable with.

The primary role of the teacher using this method is to be a guide. Classrooms are designed and set up to build the student's curiosity.

2. Montessori method

The Montessori teaching method is widely used by international schools worldwide. Like the Reggio-Emilia method, it also takes the student-centered approach. Montessori's inventor strongly believed that the student should guide teachers; hence, every activity used in the Montessori early childhood education program is tailored to the child's needs and interests.

The aim is to grow the child academically, personally, emotionally, and socially. As much the student is in charge of their learning process, they also have to follow specific classroom rules. The Montessori program is offered to children from the age of 2-18 years old. Montessori early education classrooms are scientifically designed to match the fact that a young mind is absorbent. Therefore every element is designed to grow a particular skill in the child while teachers act as coaches to bring out the child's best in all aspects.

3. Waldorf Steiner method

The Waldorf Steiner method is guided by three things, thinking, feeling, and doing. For young children of age 0-7, the program encourages learning through activity. The classroom is designed to engage the child's senses because that is the best way to teach preschoolers. The learning activities are designed to build a child's imagination, social skills, and exploration of academic concepts in a gentle manner.

Preschools in Singapore allow their students to experience and enjoy their childhood as they learn. Teachers are discouraged from attempting to hasten the learning process of the child. They are encouraged instead to allow the student to follow their rhythm. This way, the students grow to become self-aware individuals. The Waldorf teacher plays the mentor's role so they can give their whole self to the full development of the student while creating lasting relationships.

4. STEM-based method

STEM is short for science, technology, engineering, and math. This method of teaching is relatively new but has become increasingly popular over the years. Based on the acronym's meaning, one might think that STEM education is too complicated or too hard for preschoolers. However, children already engage in STEM activities spontaneously in their natural environment when you think about it. They use their toys in creative ways to build and make new things as they play by themselves or with others.

So, what exactly are STEM activities? For children, STEM activities include cooking, water play, building blocks, nature walks, and many others. You might be asking how does it fit into science and math? Let's take an activity like baking a cake. You have to measure and mix ingredients and put the mixture in an oven to bake. The measuring is math, mixing is science, and the oven is technology.

The idea of STEM came about because educators felt that the traditional education system taught math and science independently when they should be intertwined. Children enjoy activities that allow them to experiment and have fun equally. In this era of technology, it is vital that kids get a STEM education from an early age.

5. Bank Street Method

The Bank Street approach, like most of the other methods, focuses on the development of children. Children learn through experience in an interdisciplinary and collaborative environment, and teaching is greatly influenced by the student's cognitive development and emotions. Children develop in different ways and at different stages. Teachers who use this method pay attention to such developmental shifts and improve their methods to suit them.

Like the Montessori method, you will also find children of different ages in a Bank Street classroom. This is because younger children tend to learn through imitation. It also discourages

competition among students. Educators who support this method have said that children rarely notice that they are playing or learning with older classmates. Therefore, it doesn't affect their academic progress; instead, it enhances it.

One factor that will determine your child's success in preschool is the program support structure for each of the methods listed above. For a teaching method to be successful, a school needs to have proper operational support. Administrative leaders should be not only skilled business managers but also provide instructional support for the teaching staff. Teachers should also be given a chance to improve their skills and knowledge of the teaching methods used at a particular school.

Preschool teaching is all about helping children become independent, well-rounded individuals with love for learning. Early childhood education has not been given much priority until recently after science has proven the benefits of good preschool education. This, however, has not changed the fact that institutions are still not sure about the model of teaching structure for toddlers.

The truth is that most of the preschool programs are expensive and, therefore, not accessible to a large population of parents. Most of the teaching programs in this article are used mostly in international schools. However, some schools are open to integrating these teaching methods into their current curriculums. This has led to the training of more teachers in the various teaching methods with specialized knowledge in early childhood development.

Conclusions.

The importance of using the most appropriate methodologies when teaching English as a Second Language must be undoubtedly emphasized. These should be carefully analysed and adapted to the diverse students' needs and teachers' styles. There should be a Progression of the English learning process along the different educational stages ensuring that coordination exists among them. This progression must consider that every stage should prepare for the next, and should avoid the repetition of the same content learned previously.

Pre-Primary is the most important stage for language acquisition (critical period), and special attention should be paid to this stage in order to provide the pupil with a solid foundation, with emphasis in phonetics in order to acquire good pronunciation.

Learning by acquisition is a fundamental principle in the early stages. Therefore, it is proposed to emphasize the use of the acquisition process from early infancy, and then progressively, introduce the learning process (grammar, etc).

When teaching English in Pre-Primary education, teachers should always speak English and avoid using their mother tongue. In order to facilitate the acquisition process, teachers need to introduce and show the vocabulary and sentences in context, stay firm, motivated, speak constantly, gesticulate if required, point to name the different objects or use physical resources to help the students understand.

There is no one best method, but instead, in this progression scheme, methodologies should change and evolve as the child progresses. Normally, different methodologies should be used during the different school years and according to different backgrounds. Teachers should evaluate the route and rate of the learning process in order to choose, develop or adapt any available methodology.

List of used literature:

1. **English teaching methods**, <http://www.huntesl.com/a-brief-look-at-the-different-esl-teaching-approaches-and-methods/>

2. **Language teaching in preschool**, pdf.sciencedirect<https://tassets.com/277811/1->

3. **Methods in language teaching:**

wikipedia.org/wiki/Reggio_Emilia_approach#:

[~https://translate.google.com/](https://translate.google.com/)

wikipedia.org/wiki/Педагогика_Монтессори

<https://www.bankstreet.edu/about-bank-street/our-approach/#:~>

HOW TO TEACH ENGLISH WORDS TO ELEMENTARY STUDENTS

Bakhridinova Odina, Mamasharipova Aziza

Students of Samarkand state institute of foreign languages

Annotation: this article describes how to help elementary school students remember new words quickly and easily in the course. Using these methods, teachers can involve students in their courses. It is better to remember a new word in a fun way, rather than repeating it over and over again, depending on the notebook.

Key words: Wild animal, subtitles, game, listening, categories, development, knowledge, cartoon, subtitles.

Students who want to learn foreign languages know that many words are important. Because it is important to know words when learning grammar and making sentences in foreign languages. If the vocabulary is very low, they will find many words. difficult. As each student learns the course in a different way, the way he learns words is also different. Some students remember words quickly and forget them quickly. Some students may remember words very quickly, remember them very quickly or forget them very quickly. The task of teachers is to help students increase their vocabulary and learning ability. Remember the words and use them correctly. Therefore, teachers need to understand students well; some students will be able to remember the words they remember through pictures, while other games can remember it through games. teachers are always attentive and always do it themselves. First of all, the teacher has created a friendly and relaxed classroom environment that can help students learn new languages more easily during the learning process. The teacher should let the students go to class. They should help them learn new words easily. If the students are still young, the teacher wants to teach the students the names of wild animals. The teacher can organize the game, give each student a piece of paper, and tell them to draw a wolf or a fox. When students draw a wolf, they will say to the teacher, "This is a wolf. What color is the wolf? It is gray (as shown in the picture) and the wolf has four legs and a long tail. The wolf has eyes, ears and a moustache. Wolf. What to eat The wolf eats meat. "In this game, students not only learn the wolf's name, but also learn new words, such as gray, leg, road, mustache, meat. The teacher can continue the game and draw other animals. Repeat several times in class After that, the first teacher must say a new word because the students must listen to the correct pronunciation of the new word, and then the students must repeat it together after the teacher.

This can help them remember new words. Example: A wolf sees a fox in the snow with its tail sweeping its trail. "When the wolf asked him why he was doing this", the fox replied that he was looking for a bear because yesterday I took his book and he was lost. In this story, we use several new words: sweep, trail, wolf, fox, bear, tail, etc.

Watching cartoons and movies with subtitles is also helpful to students. If readers do not understand words, they can stop watching TV, look up the dictionary, and write in their notebooks while watching TV with subtitles. Times When they watched a movie for the second time, and they saw a word they didn't know for the last time, they told themselves that they had remembered the meaning of the word because they had seen and remembered the translation of the word in the dictionary. . In this way, they can understand the meaning of the words, and the new words will be well retained in their memory. By listening to audio stories, dialogue can help students improve their pronunciation by hearing the pronunciation of a new word multiple times and knowing how to spell it. It is a good habit for students to write new words and learn them after listening to the audio material again. They will understand. Sometimes, when students listen to audio materials, they will not understand them for the first time, so they have to listen to them many times without reading the text.

The development of children's vocabulary

The first years of school have an impact on the vocabulary development of children's foreign language learning. children discover that the types of words they can learn will change. Five-year-olds need a very specific vocabulary to learn a foreign language. This vocabulary should be related to the objects they can handle or see. The words and topics older students can deal with are more than their recent experience. Abstract and unattainable. Vocabulary development not only allows

you to learn more words, it is also important for broadening and deepening your knowledge of words. children need to find words over and over again, in new settings that help increase their understanding of words. Teaching should include recycling words. Words and word knowledge can be regarded as links in the meaning network. knows that words will activate the network, thus providing support for understanding and learning. Basic-level words may be more suitable for younger children or when learning vocabulary to understand new concepts. Older students can benefit by creating a subordinate vocabulary related to the basic level words they already know. The children have changed the way they learn words. Although young children learn words in a collective manner, older children are better able to establish connections between the words they learn, and can organize them in the form of words and concepts, such as vocabulary assistance.

Vocabulary has been considered the main resource for the use of language. Early learning of a foreign language is beneficial for students. However, if words are not used regularly and regularly, early vocabulary learning can be ineffective. Children entering secondary education will have a different number of words. Some of them have good knowledge, some are just a part of the knowledge learned, and some have seen it once or twice but have not remembered it. Know what they are teaching, such as the content of a course book or syllabus. should always be repeated with them. They know what they have learned.

Reference:

1. Lynne Cameron. Reprinted 2016. United Kingdom by Hobbs the Printers Ltd. Internet resources:
2. <https://www.fluente.com.blog>

DEVELOPING OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Bakhrudinova Odina, Mamasharipova Aziza

Students of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Annotation: this article provides information on how to improve English teaching for elementary school students. More precisely, you can understand the importance of English and the best teaching methods for elementary school students. This method makes the curriculum more effective, qualitative and improves English teaching.

Keywords: method, teach, audio and visual learning, competitions, effective, competitions, encourage.

Today, people pay so much attention to the language that all countries are committed not only to learning their mother tongue, but also to learning foreign languages. Because foreign languages, especially English, are developing rapidly and occupy an important position in the languages of the world. Therefore, all countries have taught English from youth and primary school. Because young students are very capable of learning new things. It is noted that children aged 5 and under 6 can learn 70% of the knowledge acquired in life. Because they do not understand the alphabet, grammar, and mother tongue, it is difficult to teach young students in primary school. Therefore, it is very important to create and find an interesting and effective elementary school English teaching method.

Here are some ways you can teach more fun and inspire your students.

Visual learning

This method is very suitable for young students who do not understand letters or grammar. In this case, you can easily teach your young students with pictures and diagrams. Many interesting games are organized in this way, which arouses the interest and attention of all students. Especially students aged 5 to 12 can use this method to learn quickly.

Aural method

This method helps you pronounce words correctly and apply them to speech. The pronunciation of songs and words is the basis of this method. Combining these methods, the "audiovisual" method is very suitable for effective courses for elementary students to see and hear at the same time.

Games

For elementary students, games are a very good method. It is very important to organize interesting and appropriate games for the course. Elementary school students can use a variety of games, but they need to organize exciting games to attract students' interest without using the same games.

Create English Atmosphere

Must also organize competitions and promote students to develop English. Not only during class, but also between school and peers around the world, fun games and competitions are organized among elementary school students to encourage them to learn English. For example, the Global Hippo Olympics is a very exciting competition, suitable for elementary school students from all over the world. The Global Hippo Olympiad competes with students aged 6-19, assesses their English proficiency, and creates an atmosphere and an active English relationship worldwide.

Making the Media

The research team used materials that were supposed to be available and accessible to all schools, including the most disadvantaged ones, to create the means used to implement the model. Media includes hand puppets, Realia, pictures, flannel boards, toy balls, flashcards and pictures, crossword paper, letter paper blocks, vocabulary pages, quizzes, paper stars, or cards with awesome emoticons. Well done, very good. These media are assumed to have a dual benefit for teachers and students.

Developing a Lesson Plan Format

The lesson plan format is developed based on the TEPSS model introduced above. It consists of three main parts: (a) class identity (grade, school name, number of students, date); (b) main points (expected core competencies, topics, key vocabulary elements, key grammatical structures, input text and media) ; (C) The warm-up of the program, the main teaching activity, the end [2.13p] .

In short, the teaching process is formulated according to the teacher's ability and implemented in the classroom through the final method. Even if they are presented to the audience in a good way, they are considered effective. This is the main instruction to reach the signature result according to the elementary school method.

References:

1. Brannen, J. 1992. Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research. (Ed.). Aldershot. England: Avebury Publishing Limited.
2. Developing a Model of Teaching English to Primary School Students Suwarsih Madya Bambang Sugeng Samsul Maarif Nury Supriyanti Widyastuti Purbani Basikin Sri Istiqomah State University of Yogyakarta, Indonesia TEFLIN Journal - A publication on the teaching and learning of English · January 2004, 26p

ONOMASTIKA VA URBANONIMLAR

Xursanov Maxmud G'ayrat o'g'li

Termiz davlat universiteti

lingvistika: o'zbek tili ta'lim yo'nalishi

1-kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada tilshunoslikning onomastika bo'limi hamda o'zbek tili urbanonimlarining leksik-semantik xususiyatlari haqida so'z yuritiladi. Ma'no ko'chish yo'li bilan vujudga kelgan o'zbek tili urbanonimlari izohlanadi.

Kalit so'zlar: onomastika, antroponimiya, toponimiya, teonimiya, zoonimiya, kosmonimiya, urbanonimlar, polisonimlar, godonimlar, astionimlar, xoromimlar, metonimik ko'chim, metaforik ko'chim.

Ma'lumki, onomastika tilshunoslikning har qanday atoqli otlarni, ularning vujudga kelishi va o'zgarish tarixini o'rganuvchi bo'limi, shuningdek, tildagi barcha atoqli otlar yig'indisini o'zida namoyon etadi.

Onomastika atoqli nomlarni olgan obyektlarning toifalariga ko'ra quyidagi guruh (bo'lim) larga bo'linadi: antroponimiya – kishilarning atoqli nomlari (ismlari, familiyalari, ota ismlari, laqablari, taxalluslari: Anvar, Ro'ziyev, G'ayrat o'g'li, Norin, Cho'lpon), toponimiya – geografik obyektlarning atoqli nomlari (Amudaryo, Mirzacho'l), teonimiya – turli diniy tasavvurlar bo'yicha xudolar, ma'budlar, diniy-afsonaviy shaxs va mavjudotlarning nomlari, zoonimiya – hayvonlarga qo'yiladigan shartli atoqli nomlar, laqablar (Qoplon, Momiq, Do'nan, Boychibor), kosmonimiya – fazoviy bo'shliq hududlari, galaktikalar, burjlar va boshqalarning ilmiy muomalada va xalq orasida tarqalgan nomlari (Hulkar, Zuhro). Onomastika bundan tashqari ham turli guruhlarga bo'linadi, masalan, ergonimlar, urbanonimlar, xoronimlar va hokazo.

Tildagi atoqli nomlarning xilma-xil xususiyatlari juda qadimgi davrlardan buyon turli soha olimlarining diqqatini o'ziga jalb qilib kelmoqda.

Bizga ma'lumki, atoqli nomlarning paydo bo'lishi insonlarning kundalik hayoti, turmush tarzi, o'y-xayoli, tasavvurlari bilan bog'liq. Masalan, antroponimlar (kishi nomlari) ham bejiz vujudga kelmaydi, chunki ismlar ism tanlovchilarning orzu-istaklari, tasavvur va dunyoqarashlari milliy xususiyat bilan bog'langandir. Xullas, har bir ism biror sabab bilan paydo bo'lib, o'zining tarixi, geografik tarqalishi, hududi va mazmuniga ega.

Sog'lom bo'lsin deb Salomat, uzoq yashasin deb Umrzoq, baxtli bo'lsin deb Baxtiniso, Baxtiyor kabi ismlar qo'yiladi. Oilaning to'ng'ich farzandi Muqaddam, ikkinchisi Soniya, to'rtinchisi Robiya yoki Chori, beshinchisi Panji deb atalgan. Juma kuni tug'ilgan chaqaloq Jumaboy, Odina deb atalgan va hokazo.

O'zbek onomastikasining o'ziga xos yutuqlari bo'lishi bilan birga o'rganilmagan jihatlari ham mavjud. Xususan, ergonimlar, urbanonimlar kabi turlar sayoz tadqiq etilgan yoki tadqiq obyektiga aylanmagan ham. Urbanonimlar o'z ichida quyidagi kichik guruhlarga bo'linadi: polisonim – shahar nomlari, godonim – shaharning chiziqli obyektlari (sohilbo'yi, prospekt, markaziy ko'cha, xiyobon va boshqalar: Navoiy prospekti, Amir Temur xiyoboni, Adiblar xiyoboni), astionim (shahar nomlari), xoronim (toponimlarning bir turi bo'lib, muayyan hudud, viloyat, tuman, shahar va boshqalarning tegishli qismiga atab qo'yilgan nom: Termiz shahar, 5-kichik daha; Toshkent shahar, Ahmad Yugnakiy mavzesi).

Urbanonimlar turli shaklda vujudga kelishi mumkin, ya'ni nomlar o'z ma'nosida bo'lishi ham, ko'chma ma'noda bo'lishi ham mumkin. O'zlashma qatlamga tegishli ham bo'ladi, o'z qatlamga ham mansub bo'la oladi. Ba'zi urbanonimlarga qo'yilgan nomlar metonimik (Metonimiya – yunoncha so'z bo'lib, "qayta nomlash", "nomni o'zgartirish", "yangi nom qo'yish" degan ma'nolarni bildiradi. Narsa va hodisalar o'rtasida makon va zamondagi o'zaro aloqadorlik asosida birining nomi ikkinchisiga ko'chishi metonimiya deyiladi. **Navoiyni** qo'lga oldim. **Zal** oyoqqa turdi. U bugun **kir** yuvdi) va metaforik (Metafora – yunoncha "metaphora" (ko'chirish) so'zidan olingan bo'lib, bir predmet nomining boshqa predmet nomiga ular o'rtasidagi ma'lum o'xshashlik asosida ko'chishidir. Masalan: fan cho'qqisi, yurtimiz quyoshi...) usulda hosil qilinadi.

Biror bir narsaning nomi uni yaratgan shaxs nomidan kelib chiqsa yoki biror bir narsaning nomi u yaralgan yoki ishlab chiqilgan joy nomiga qo'yilsa, nom metonimik usul orqali qo'yilgan

bo'ladi. Masalan, "Yulduz" mahallasi, "Yulduz" to'yxonasi, "Azizbek" to'yxonasi, "Farhod" restorani, "Aziza" tortlari va hokazo. Bu misollarni tahlil qiladigan bo'lsak, "Aziza" tortlari nomi quyidagi holatda vujudga kelgan. Ya'ni ushbu shirinlikni, tortni tayyorlovchi shaxs nomi aloqadorlik asosida u yaratgan predmet nomiga ko'chgan. Aziza shaxs nomi, ya'ni shirinlikni tayyorlovchi kishi. "Farhod" restorani birikmasini tahlil qiladigan bo'lsak, bizga ma'lumki, Farhod shaxs nomi, tadbirkor restoran ochyapti va unga o'g'lining nomini qo'yayapti, shu tariqa shaxs nomi aloqadorlik asosida joy nomiga ko'chmoqda.

Urbanonimlarga qo'yilgan nomlar metaforik yo'l bilan ham hosil qilinadi. Misol uchun, "Butterfly" saloni, bu nom o'zlashma qatlamga mansub hisoblanadi, ya'ni inglizcha so'zdir, o'zbek tilida "kapalak" degan ma'noni beradi. Bu nom shartli tarzda vujudga kelgan, chunki kapalak turdosh ot ekanligi barchamizga ma'lum. Metaforik usulda nom hosil bo'lganda, tashqi o'xshashlik yoki narsa, harakat, belgi o'rtasidagi nisbiy o'xshashlikka asoslaniladi. Kapalakka nisbatan chiroy, go'zallik timsoli sifatida nisbat beriladi, shuning uchun ham salon ushbu nom beriladi, ya'ni ushbu salonga kirgan kishi kapalakdek chiroyli ko'rinishda bo'ladi degan ko'chma ma'no bor. Ya'ni Tashqi o'xshashlik, belgi orqali metaforik usul bilan nom hosil qilingan

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati;

1. Begmatov E, Uluqov N. O'zbek onomastikasi. Bibliografik ko'rsatkich. – Namangan, 2008
2. Yo'ldoshev B. o'zbek onomastika masalalari. Uslubiy qo'llanma. – Samarqand: SamDU nashri, 2011

MAQOLLARNING LINGVOKULTUROLOGIK JIHATDAN TADQIQI.

Abdurahmonov Maqsat Bekjan o'g'li
ToshDO'TAU magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maqollar lingvokulturologik jihatdan tahlil va tadqiq qilinadi. Maqollarning ma'no tashish xususiyati, ijobiy va salbiy bo'yodqorligi, nutq jarayonida qo'llanishi hamda ma'noviy guruhlar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Lingvokulturologiya, folklorshunoslik, maqol, ijobiy baho, salbiy baho.

Maqollar – bu xalqning donoligini, millatning ruhini, uning madaniyatini ko'rsatadigan xalq og'zaki ijodining gavharidir. Maqollarni, xususan, xalq ijodiyotini o'rganish, tadqiq qilish bugungi kunda juda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu "gavhar" nafaqat tilshunoslar, balki boshqa turli soha vakillarini ham qiziqtirib qo'ygan: etnograflar, madaniyatshunoslar, folklorshunoslar, adabiyotshunoslar, tilshunoslar, psixologlar, faylasuflar va boshqalar.

Maqollarda ayollarga nisbatan qo'llanilgan sifatlarini tahlil etish davomida ularga berilgan salbiy baho ijobiy bahoga nisbatan ko'p miqdorni tashkil etadi:

AYOL

Ijobiy baho	Salbiy baho
Sanam, sarishta, farishta, g'ayratli, hayoli, nomusli, ahil, sulton, gul, yuvosh, odobli, uy chirog'i, uy ziynati, uy bezakchisi, oltin, epchil, chiroyli, aqlli, chaqqon, epli, vazir, gul.	Qing'ir og'iz, yetim, beva, qari, sepsiz, erka, axmoq, yuzsiz, tuzsiz, balo, urishqoq, erovul, tannoz, g'ar, olifta, ulton, ichi tor, tulki, yalqov, qarqara, masxara, tasxara, ajin, astar, egov, qaqildoq, zo'ri, zahar, supurgi, epsiz, erinchoq, jaf, qarchig'ay qanotli, so'qir, aqlsiz, palaxmon toshi, qilig'i buzuq, cho'ri, kal, tuyaday, tul.

Shu sifatlarga misol qilib bir qancha maqollarni keltirib o'tishimiz mumkin:

Erning vaziri – xotin,

Ro'zg'or og'iri – otin;

Qari bo'lsa ham qiz yaxshi,

Achigan bo'lsa ham qimiz;

Qari qiz qozi bo'lar,

Sari itga rozi bo'lar;

Tul xotinning boshiga turna tezaklar.

Ayollar fe'l-atvori ifodalangan maqollarni tahlil qilish davomida, uning asosan quyidagi insoniy xususiyatlariga salbiy baho berilayotganligi kuzatildi:

1. Mijg'ovlik:

Elakka borgan ayolning,

Ellik og'iz gapi bor.

2. Ayyorlik: Bir xotinning xiylasi,

Qirq eshakka yuk bolar.

3. Xiyonat:

Eri bo'lib erga borgan – bet qorasi,

Eli bo'lib erga borgan – yurt to'rasi.

4. Ayolda aql-idrokning yo'qligi yoki yetishmasligi:

Hayit desa it yugurar,

It dan avval – qiz.

5. Ayoldan chiquvchi xavf-xatar:

Baloga tegma, balosi chiqar,

Xotinga tegma qasosi chiqar.

Ayollarning ijobiy va neytral xususiyatlarini ifoda etuvchi quyidagi semantik guruhlarda yorqin ifodalanadi:

1. Aql-idrok:

Ayolning husni pardoza emas, aqlida;

Aqlli qizni yig'latish ham qiyin, kuldirish ham qiyin;

O'g'ling axmoq bo'lsa ham,

Kelining dono bo'lsin.

2. Go'zallik:

Erga bosh yarashar,

Qizga – qosh.

3. Uy bekasi sifatida:

Yaxshi to'n – to'y savlati,

Yaxshi xotin – uy ziynati;

Xotinli ro'zg'or guldur,

Xotinsiz ro'zg'or cho'ldir.

“**Kelin**” leksemasiga faqat xasislik, o'g'rilik, janjalkashlik, ochko'zlik kabi salbiy baholar beriladi:

Yemayman degan kelin,

Yengdek hasipni yer;

Qaynonaniki – o'rtada,

Kelinniki – xaltada.

Demak, *kuyov* va *kelin* tushunchalari bir xil ijtimoiy maqomga ega bo'lgan so'zlar sifatida namoyon bo'ladi. *Kuyov* qizning oilasida va *qiz* *kuyovning* oilasida, hattoki ular nikohdan oldin qarindosh bo'lgan bo'lsalar ham, bir xil “begona” va “chetdan kelgan” deb qabul qilinadi.

Maqollarda asosan erkaklik dunyosining tasviri va unda erkak hukmronligini aks ettiruvchi semantik guruhlarda o'z aksini topgan:

1. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik:

Erdan xato, xotindan – uzr,

Xotindan xato – erdan jazo;

Yaxshi yerga bersang qizni,

Silay-silay sulton qilar,

Yomon yerga bersang qizni,

Ura-ura ulton qilar.

2. Ayollarning kimningdir ixtiyoriga bog'liqligi:

Qiz bola – birovning xasmi;

Qiz bola – palaxmon toshi,

Otildimi, qaytib kelmas;

3. Ayollarga nisbatan erkaklarda tanlash huquqining ko'pligi:

Xotinni tanlab ol,

Gulni – hidlab.

Maqol xalqning ko'p asrlar mobaynida ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotda to'plagan tajribalari, kuzatishlari asosida yuzaga kelgan ixcham, chuqur mazmunga ega bo'lgan og'zaki ijod janrlaridan biridir. **Maqol atamasi arabcha – qavlun – gapirmoq, aytmoq so'zidan olingan bo'lib, aytilib yuriladigan ifoda va iboralarga nisbatan qo'llaniladi.** Barcha tomonidan deyarli bir xilda aytilib, bir xilda tushuniladigan ibora, ifodalar, asosan, maqol janrini tashkil qiladi.

Demak, xalq maqollari ommaning muayyan voqea, hodisalar haqidagi xulosalarini, hukm va tavsiyalarini o'zida mukammal tarzda mujassamlashtirgan o'ziga xos badiiy shaklga ega bo'lgan ifoda va iboralardan iboratdir.

O'zbek xalq maqollari ko'pincha maqol, masal, matal, zarbulmasal, naql, hikmat, foyda, hikmatli so'z, tanbeh, mashoyixlar so'zi, donolar yoki donishmandlar so'zi, oqinlar so'zi va otalar so'zi atamaları bilan el orasida mashhur. Ko'pincha ilmiy taomilda maqol atamasi iste'moldadir.

Maqollar o'z tabiatiga ko'ra xalqaro janr hisoblanadi. Dunyoda o'z maqollariga ega bo'lmagan xalqning o'zi yo'q. Chunki har bir xalq hayotiy tajribalarini maqollar shaklida avlodlarga qoldiradi. Shuning uchun ham turli xalqlar og'zaki ijodida mazmun va shakl jihatidan bir-biriga yaqin hamda hamohang maqollar ko'p uchraydi. Chunki har bir xalq hayoti va tarixida juda ko'p o'xshashliklar, umumiyliklar mavjud.

Adabiyotlar:

1. O'zbek xalq maqollari. – T.: “Sharq”, 2012. – 512 b.
2. В. И. Зимин Пословицы и поговорки русского народа.: большой объяснительный словарь. – М.: “Феникс”, 2006. – 614 b.
3. O'zbek xalq maqollari, 1-2-tom T.: Fan. 1987. – 365–370 b.
4. Samadov Q. Maqollarimiz mohiyatiga doir. T.: O'zbekiston Madaniyati. – 1965. – 213 b.

О'ЗБЕК ТИЛИ ФРАЗЕОЛОГИЗМЛАРИДА ЛИНГВОМАДАНИЙ КОДЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ

Bo'riyev Islom Eshmirzayevich
ToshDO'TAU magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilida emotsional-ekspressivlikni oshirishni taminlovchi frazeologizmlarda lingvomadaniy kodlarning ifodalanishi bayon qilingan. Frazeologizmlar lingvokulturologik, sotsiolingvistik, tilshunoslik fanlari negizida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: frazeologizm, lingvokulturologiya, lingvomadaniy kod, sotsiolingvistika, kommunikatsiya, til birliklari, nutq birliklari

Har bir millat o'zida ma'lum bir milliy an'analarni aks ettiradi. Ya'ni har bir xalqning, millatning o'z milliy an'analari, urf-odatlar mavjud. Bu ma'noda har bir inson ana shu milliylikni o'zida aks ettiruvchi muayyan madaniyat, til, tarix, adabiyotga aloqador bo'ladi. Ma'lumki, til ijtimoiy hodisa bo'lish bilan birgalikda madaniyat bilan ham uzviy bog'liqdir. Bugungi kunda insonlar, xalqlar, mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy-siyosiy, madaniy hamda ilmiy aloqalar, xalqaro-madaniy kommunikativ jarayonlar tilshunoslik sohasida tillarning o'zaro munosabati va til madaniyati hamda tilning milliy o'ziga xos ko'rinishi kabi qator va madaniyatshunoslik o'rtasidagi alohida spetsifik yo'nalishi va predmetiga ega bo'lgan yangi soha - lingvokulturologiyaning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda.

Lingvokulturologiya - til va madaniyatning uzviy aloqadorligini, uning shakllanishi va rivojlantirishini o'zida aks ettirgan hodisalar - til-madaniyatni birgalikda o'rganadigan alohida ilmiy soha sanaladi. U madaniyatshunoslik va tilshunoslik fanlari o'rtasida yuzaga kelgan umumlashma fan bo'lib, til va madaniyatning o'zaro ta'siri va bog'liqligi, bu bog'liqlikning shakllanishi hamda yaxlit bir sistema sifatida til va tildan tashqarida aks etishi kabi hodisalarni o'rganish bilan shug'ullanadi. Bir tomondan lingvokulturologiya insoniyatning madaniy til faktoridagi o'rni, ikkinchi tomondan esa, til faktoridagi insonning o'rnini o'rganadi. Lingvokulturemalarga madaniyatning biror bo'lagini aks ettiruvchi so'zlar, frazeologik birliklar, so'z birikmalari, gaplar, paremiyalar, murakkab sintaktik butunliklar, matnlar va hokazolar kiradi. Lingvokulturema mazmun va ifoda planiga ega, ifoda plani yuqorida ko'rsatilgan birliklar, mazmun planini esa o'sha birliklarning semantikasi tashkil qiladi. Demak, lingvokulturema kontseptdan o'zining mazmun va ifoda planiga ega bo'lishi bilan farq qiladi, lingvokulturologiya uchun xalq madaniyatini lisoniy ko'rinishda namoyon etish asosiy vazifa hisoblanadi. O'zbek frazeologizmlarida

Frazeologiya – tilshunoslikning kichik sohasi bo'lib, fraza – ibora, logos – ta'limot degan ma'nolarni anglatadi. Frazeologiya atamasi asosan ikki ma'noda ishlatiladi: 1) tilning frazeologik tarkibini o'rganuvchi tilshunoslik sohasi; 2) shu tilning frazeologizmi majmui. Frazeologiya uchun o'rganish predmeti frazeologizmning tabiati va substansional xususiyatlari hamda ularning nutqda amal qilish qonuniyatidir. Ikki va undan ortiq so'zdan tarkib topgan, yaxlit bir ko'chma ma'no ifodalaydigan, ta'sirchanlikka ega bo'lgan va ma'nosi bir so'zga teng ma'nodagi so'zlar yig'indisi yoki gaplar yig'indisi ibora deyiladi. Iboralar tilshunoslikning frazeologiya bo'limida o'rganiladi, shuning uchun ham iboralarni frazeologizmlar deb ham ataymiz. Bundan tashqari tilshunoslikning frazeologiya bo'limi shu sohaning taraqqiyoti, frazeologiya sohasiga muhim hissa qo'shgan tilshunos olimlar, frazeologik ma'no, frazeologik polisemiya, qarama qarshi ma'noli iboralar, iboralar sinonimiyasi, frazeologik paronimiya va paraforma, iboralar omonimiyasi, iboralar variatsiyasi, frazeologizmlarning o'ziga xos grammatik xususiyatlari va boshqalar o'rganiladi.

Frazeologik birliklar tarkibida mavjud ayrim komponentlar ba'zi tinglovchilar uchun aniqlik kasb etmaydi. Shu sababdan ham biz ularni lingvomadaniy kodlar deb aytishimiz mumkin. Xo'sh kodlash o'zi nima? U tilshunoslikka nechog'lik aloqador? Bu kabi savollar barchamizda tug'ilishi tabiiy. Ma'lumotlarni kodlash axborotni yig'ish va qayta ishlash jarayonida majburiy qadamdir. Odatda, kod, uzatiladigan ma'lumotlarga mos keladigan belgilarning kombinatsiyasini yoki ularning ayrim sifat ko'rsatkichlarini bildiradi. Va kodlash - bu xabarning asl ma'nosini yetkazadigan qisqartmalar yoki maxsus belgilar ro'yxati shaklida shifrlangan kombinatsiyani yaratish jarayoni. Inson axborotlarni yig'ish, saqlash va qayta ishlashda qulay hamda qisqa ko'rinishda bo'lishi uchun turli belgilashlardan foydalanadi. Bunga tovushlarni harf va raqamlar orqali, musiqa tovushlarini notalar orqali, matematik, fizik, biologik qonuniyatlarni formulalar orqali ifodalanishini

misol qilish mumkin.

Frazeologizmlarning muayyan guruhi xalqlarning urf-odatlarini, anʼanalari va irimlari taʼsirida shakllanadi. Jumladan, oʻzbek xalqida azaldan quloqtishlar odati mavjud. Quloqtishlar, yaʼni beshik odati hozirgi kunda Surxondaryo viloyatining ayrim tuman va qishloqlarida saqlanib qolgan. Oilada qiz bola tugʻilib, chillasi chiqqandan keyin beshik toʻyi oʻtkaziladi. Qarindosh urugʻ, doʻstogʻ aynilar yangi farzand bilan muborakbod etgani bu oilaga kelishadi. Shunda oʻgʻillik birodarlardan biri niyat qilib, yetaklab borgan 5-6 yashar oʻgʻilchasiga chaqaloq qizchani tilaydi, soʻratadi. Qizi bor oilaning buvasi, buvisi, ota-onasi va qarindosh-urugʻlari rozilik berishsa, “quloqtishlar” odati oʻtkazilgan. Boyagi bolakay beshikda yotgan qizaloqning “qulogʻini tishlagan”. Qadim zamonlarda bunday “qudachilik” marosimi qabilalar oʻrtasidagi urush-janjallarga chek qoʻygan. Tinch qoʻshnichilikni saqlab qolgan. Mazkur odatni ifodalovchi, “qiz bolani goʻdakligi-dayoq boʻlajak qayligʻi deb belgilab qoʻymoq” maʼnosida qulogʻini tishlamoq iborasi qoʻllaniladi: Qizimni tilga olaverma, tugʻilgan kunida qulogʻini tishlagan kuyovi bor; oʻgʻling kelib, kuyov bilan oramiz buzilay deb qoldi.

Xulosa qilib aytadigan boʻlsak frazeologizmlarda lingvomadaniy kodlar shu tilda soʻzlashuvchi maʼlum bir guruh uchungina tegishli boʻladi. Ushbu kodlardan foydalanish asnosida ular pragmatik toʻsiqni hosil qilishadi. Ushbu kodlar yosh, jins, ijtimoiy kelib chiqishiga qarab turlicha boʻladi.

Adabiyotlar:

1. Mamadaliyeva M. Oʻzbek tilida nominativ birliklarining konnotativ aspekti.
2. Маслова В.В. Лингвокультурология в системе гуманитарного знания / Критика и семиотика. – М.,1987.

СОПОСТАВЛЕНИЕ ИДИОМ НА АНГЛИЙСКОМ, ФРАНЦУЗСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Каттакулова Наргиза Абдужабаровна

Ташкентский городской юридический техникум

Факультет: государственно-правовая деятельность

Группа: 09-02 Телефон: +998994212490

UzGiza@mail.ru

Научный руководитель: Абдуалимова С.

Аннотация: Идиома является фраза или выражение, которое обычно представляет собой образное, небуквальное значение; но некоторые фразы становятся образными идиомами, сохраняя при этом буквальное значение фразы. Идиомы часто встречаются во всех языках; только в английском языке насчитывается около двадцати пяти тысяч идиоматических выражений.

Ключевые слова: фразеология, семантика, синтаксис, идиоматические выражения, фразеологические обороты.

«Текст без фразеологической единицы как дистиллированная вода, текст с фразеологической единицы как родниковая вода»

Академик В.В.Виноградов

Мы ежедневно сталкиваемся с той или иной средой социума в которых, часто употребляются выражения или точнее, идиоматические выражения которые точно и без ошибочно описывают человека или характер, поступок человека, ситуацию сложившаяся в определенный момент жизни индивида.

Такие выражения есть у всех народов и стран мира и в каждой стране они несут свой определенный смысл. Идиоматические выражения олицетворяют менталитет, нравы и традиции, культуру народа.

Фразеология - это есть народный фольклор, который передаётся от поколения к поколению.

Это устойчивая, состоящая из двух или более компонентов, образная, мотивированная, эмоционально-экспрессивная, воспроизводимая в готовом виде единица языка, основным критерием которой, является переосмысление её составляющих компонентов.

Фразеология имеет следующие критерии:

1. устойчивая;
2. состоящая из двух или более компонентов;
3. образная;
4. воспроизводимая в готовом виде;
5. мотивированная;
6. переосмысление;
7. эмоционально-экспрессивная;

Идиоматическое выражение – это фраза, о значении которой трудно догадаться, рассматривая значения отдельных слов, из которых она состоит.

В данной работе я бы хотела рассмотреть некоторые проблемы возникающие при переводе идиом от одного иностранного языка к другому, вероятность их совпадения на другом языке и наличие определенной идиомы в других народов.

Итак, первый вопрос: есть ли случаи полного совпадения во фразеологических оборотах русского и французского языков? Ответ: да, есть, хотя таких случаев не так много. Например:

– la pomme de discorde	– яблоко раздора;
– la pomme d'Adam	– адамово яблоко;
– le nez en pomme de terre	– нос картошкой;
– comme un citron pressé	– как выжатый лимон;
– être rouge comme une tomate	– быть красным как помидор;
– les raisins sont trop verts!	– зеленый виноград !

Но есть и такие идиомы которые не совпадают ни по семантическому, ни по лексическому составу. Например:

1. **Il tombe des halberdes** – (halberds are falling) до словно это переводится как «падают алебарды».

Но это означает - **It's raining cats and dogs** - *Льет как из ведра* (идёт сильный дождь).

2. **Tomber dans les pommes** - (to fall into the apples)/ «упасть в яблоко».

To fall into a faint, to pass out - *Потерять сознание.*

3. **Couper la poire en deux** - (to cut the pear in two)/ «делить грушу на пополам».

To meet halfway или **half-way** - *идти навстречу кому-л.; идти на уступки кому-л., идти на компромисс с кем-л.*

4. **Passer un savon à quelqu'un** - (to pass a bar of soap to someone)/ «намылить кому-л голову».

To reprimand someone, to give someone a good dressing-down - *задать кому-л. хорошую головомойку, "намылить" голову кому-л*

Семантика фразеологизмов совпадает, но внешне выражается по-разному. Например:

– recevoir qn aux coups de tomate – забросать кого-либо

тухлыми яйцами;

– la carotte et le bâton

– кнут и пряник;

– moitié figue, moitié raisin (mi-figue, mi-raisin)

– ни рыба, ни мясо.

Часто бывает так, что французский фразеологический оборот не находит себе эквивалента в русском языке. Обычно это связано с тем, что французские слова, обозначающие конкретные предметы, легче, нежели русские, приобретают переносный смысл и, следовательно, чаще становятся компонентами фразеологических оборотов. Фразеологический оборот во французском, в русском языке предлагается перифраза в качестве перевода:

– aller porter des oranges à qn (шутл.) – носить передачу кому-либо

(в тюрьму, больницу);

– ne vivre que des carottes

– жить очень скупно;

– tirer une carotte à qn

– выманить что-либо хитростью

у кого-либо;

– poivre et sel

– с проседью;

В заключение хочу сказать, что в практике перевода (это относится не только к работе с фразеологизмами) непременно нужно делать акцент на некоторые обязательные для учащихся условия, а именно:

– избегать дословного перевода, но при этом стремиться как можно точнее передать мысль автора, подбирая оптимальный вариант среди нескольких возможных переводных эквивалентов;

– постоянно сравнивать языки (на уровне слов, словосочетаний, устойчивых оборотов, предложений) по внешней структуре, семантике, лексико-грамматическим и синтаксическим нюансам, особенностям употребления и так далее;

– помнить при переводе о различии культур и обращать внимание на образы и ассоциации, возникающие у разных народов.

Использованная литература:

1. Petit Larousse, 2009. – Dictionnaire Multimedia.
2. Степанов Ю.С. “Основы общего языкознания” – М; 1994г.
3. Головин Б.Н. “Введение в языкознание” – М; 1983г.
4. Шарафутдинова Н.С. “Теория и история лингвистической науки” – Ульяновск, 2012.
5. Jean-Marie Cassagne “101 French Idioms” U.S.A. 1995.

РАЗВИТИЕ УСТНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ

Ибодуллаева Гавхар Саиджановна

Сырдаринская Область Баяутский район

37-школа учитель русского языка и литературы

Тел: +99890 504 25 35

Аннотация: В отличие от письменной, устная речь обладает рядом таких признаков, как интонационная выразительность, интонация целого текста, отдельного предложения, что связано с логическим, членением текста, местом логического ударения и т.д.

Ключевые слова: словарный запас, развитие речи, приемы и методы словарной работы, постоянная работа над словом, логическая речь.

Учащиеся сравнительно мало говорят на уроке. Они не получают в школе той суммы жизненно необходимых навыков устной и письменной речи, которые она должна им дать. Занятия по развитию речи в школе - это по преимуществу занятия по развитию письменной речи. Методика развития письменной речи и в прошлом, и сейчас разрабатывалась значительно обстоятельнее, чем методика развития устной речи. Этим и объясняется тот факт. Что работа по развитию письменной речи идет более организованно, систематически. Устной же речью занимаются как бы попутно. А между тем в практической деятельности человека устной речью приходится пользоваться значительно чаще, чем письменной. В отличие от письменной, устная речь обладает рядом таких признаков, как интонационная выразительность, интонация целого текста, отдельного предложения, что связано с логическим, членением текста, местом логического ударения и т.д. Работа над устной речью должна идти параллельно с работой по развитию письменной и пронизывать собой все занятия русским языком; у учителя всегда есть возможность следить за правильностью произношения, строя речи, за логичностью и содержательностью ответа ученика. Так, например, письменному изложению должно предшествовать устное изложение того же самого или аналогичного текста, сочинению по картине - устный рассказ по той же или специально подобранной картине или устное рисование. Под устным рисованием обычно понимается устный рассказ по воображаемой учеником картине, или вообще не виденной им никогда, или такой, которую он видел только в начале урока в течение короткого времени. Письменному сочинению может предшествовать устное сочинение. Слушанию речи других также надо учить учащихся, притом учить систематически, путем

специальных упражнений. Надо научить учащихся слушать себя. Навыки слушания тесным образом связываются с уровнем развития у учащихся их речевого слуха, который является одним из существенно важных условий развития устной речи. Развитие речевого слуха достигается длительной систематической и упорной тренировкой. 2. В методике работы по развитию устной и письменной речи есть много общего. Это относится ко многим упражнениям, подготовительным изложениям и сочинениям, к словарной работе, грамматико - стилистическим упражнениям. Упражнения, например, в подборе синонимов, в составлении предложений различной грамматической конструкции, в анализе текстов с логической стороны являются важной основой для развития и устной, и письменной речи. О них мы говорим в своих предыдущих лекциях. Однако есть ряд упражнений, которые ориентированы на усвоение учащимися специфических особенностей устной речи вообще и ее звуковой (произносительной) стороны в частности. На уроках русского языка устные ответы могут быть двух типов: развернутые ответы по грамматике и творческие высказывания различного типа. Творческие высказывания в устной форме это пересказы различного рода (в том числе и с заданием грамматико - стилистического характера) и разной степени трудности, рассказывание, устное рисование, публичные выступления в школе и вне школы. Пересказы в разных вариантах так же, как и изложения, проводятся в школе на всех ступенях обучения.

Методика пересказа сравнительно проста: учитель читает текст, по сложности и содержанию посильный для учащихся данного возраста, ученики внимательно слушают и затем передают содержание «своими словами», т.е. в свободном для них языковом оформлении, не придерживаясь языка и стиля оригинала. Более сложным видом пересказа

является пересказ стихотворного текста. В стихотворении с большим трудом улавливается сюжетная линия, требуется больше творческих усилий для перевода стихотворной речи в разговорную. Передача содержания просмотренных кинофильмов или спектаклей - следующая по сложности ступень пересказывания отличающаяся от предыдущей разновидностью тем, что здесь ученики передают не то, что они слышали, а то, что видели. Пересказ двух текстов, объединенных одной темой, - еще более сложный вид пересказа, по своему характеру уже приближающийся к устному сочинению и подводящий, к этому более сложному виду устной речи. Рассказывание - важнейшая разновидность устного высказывания, требующая от учащихся значительных творческих усилий и большой степени самостоятельности. Сочинения по аналогии разновидность творческого рассказывания. Учащимся читается или наминается известный им рассказ или басня и предлагается придумать свой сюжет по аналогии с данным и рассказать его на уроке или подготовить такой рассказ к следующему уроку.

Список использованной литературы:

1. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения. М., 1998. – 371с.
2. <http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-02/dissertaciya-organizatsiya-leksicheskoyraboty-na-urokah-osetinskogo-yazyka-v-nachalnyh-klassah>
3. Лаврова Н.М. Развитие умения пользоваться лингвистическими словарями. / Н.М. Лаврова. // Начальная школа плюс до и после. - 2015. - № 5. - С.35- 40.

АБДУЛЛА АВЛОНИЙНИНГ ПЕДАГОГИКАГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ

Шакирова Шоҳида Юсуповна

Низомий номидаги педагогика
университети ўқитувчиси,
филология фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)
тел: 946496959

*..Тарбия биз учун ё ҳаёт ё мамот
ё нажот ё ҳалокат ё саодат
ё фалокат масаласидир.
(Абдулла Авлоний)*

Аннотация: Мақолада Абдулла Авлонийнинг педагогик фикр тараққиётига салмоқли ҳисса қўшгани, ўз асарларида ўзбек халқининг энг яхши анъаналарини, таълим-тарбияга оид муҳим асарлар ёзгани, педагогика соҳасига улкан ҳисса қўшгани ҳақида ёритилган. У педагог, олим, маърифатпаравар инсон сифатида илмий ва таълим тарбияга оид асарлари билан фаолиятини олиб борган буюк шахс эканлиги ёзиб қолдирган асарларида мисоллар билан акс эттирилган.

Калит сўзлар: педагог, таълим-тарбия, маърифат, миллий маданият, халқ таълими, до-нишманд муаллим, одоб ахлоқ, ижтимоий муҳит.

Таниқли маърифатпарвар адиб Абдулла Авлоний, XIX аср охири XX аср бошидаги ўзбек миллий маданиятининг машҳур вакилларида бири маърифатпарвар шоир, драма-тург, журналист, олим, давлат ва жамоат арбобидир. У 1878 йилнинг 12 июлида Тош-кентнинг Мерганча маҳалласида, тўқувчи Миравлон ака оиласида дунёга келди. Абдулла Авлонийнинг ота-онаси саводли кишилардан бўлганлар. У Ўқчидаги эски мактабда, сўнг мадрасада ўқиди (1885–1886). Абдулла Авлоний ёзда ишлаб ота-онасига ёрдамлашар, бошқа вақтда ўқир эди. У мустақил мутолаа билан шуғулланди. Ўта иқтидорли бўлган Абдулла Авлоний 15 ёшидан шеърлар ёза бошлайди. Араб, форс, рус тилларини ўрганди. Оренбург, Қозон, Тифлисида чиқиб турган газета-журналларни кузатиб борди. Қисқа муд-дат ичида у маърифатпарвар сифатида танилди ва ижтимоий-маданий ҳаракатчиликнинг фаол намояндаларидан бирига айланди.

Абдулла Авлоний халқ орасида илғор фикрларни тарқатишда, илм ва маърифатни ташвиқ қилишда газета, журналларнинг роли катта эканлигини жуда яхши билар эди. 1907 йили “Шухрат”, “Осиё” номли газеталарни чиқариб унга муҳаррирлик қилди. У матбуотнинг роли, газетанинг вазифаси ҳақида мана шу газеталарнинг биринчи сонларида фикр юритиб, “Матбуот ҳар бир инсонга ўз холини кўрсатувчи, оламдан хабар берувчи, қоронғу кунларни ёритувчи, халқ орасида илм, ғиммат ғоялари”ни ёйувчидир деб, мисол тариқасида балиқ сувсиз яшай олмаслиги каби инсон ҳам илмсиз яшамоғи мумкин эмаслигини уқтирган.

XX аср бошларида Туркистон маданий ҳаётида юз берган энг муҳим ўзгаришлардан бири мактаб-ўқув ишларида ўзгариш бўлди. Авлоний бу даврда жадиदчилик ҳаракатига қўшилиб, Тошкентдаги жадидларнинг фаол иштирокчиларидан бири бўлиб танилди. Авло-ний 1904 йилда Мирободда, сўнгроқ Дегрезликда (1903–1914) худди шундай янги усулда, янгича мактаб очиб, дарс берди ва дарсликлар ёзди.

Абдулла Авлоний ўзбек халқининг адабиёти, миллий маданияти, санъатига ҳамда халқ таълими ишларини йўлга қўйишда катта хизмат қилган жамоат арбоби ва истеъдодли педа-гогдир.

Тошкент Давлат университети (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети)да Абдулла Авлонийнинг илк ўқувчиларидан марҳум Юсуф Тоҳирий ўзининг Авлонийнинг Мирободда ташкил қилган мактаби ҳақидаги хотираларида жуда сирли туюлган мактаб ва унинг до-нишманд муаллими ҳақида ёзилган. Унда шундай ёзилган эди:

“Шаҳарнинг қарама-қарши чеккасида, темир йўл ишчилари истиқомат қиладиган Миро-бадда янги типдаги мактаб очилганлиги ҳақида эшитиб қолдик. Тез орада бу мактабнинг фазилатлари ҳақида шов-шувлар, унинг муаллими Авлонийнинг довуғи бутун шаҳарга

тарқалди. Ҳамманинг тилида: “Миробадда мактаб 6 ойда ўқиш-ёзишни ўргатармиш, жуғрофия, ҳисоб, табиатни ўрганиш деган дарслар ўқитилармиш”, – деган гап юрарди. Бизга жуда сирли туюлган бу мактабни ва унинг донишманд муаллимини кўришга ошиқардик. Ниҳоят бир куни уч-тўрттамыз боришга жазм қидик.

Мактаб пастаккина, ним қоронғу бўлиб, масжид йўлагига жойлашган эди. Хонанинг тепасида ёруғлик учун қолдирилган туйнукдан киш ва баҳорда қор билан ёмғир тушиб турарди. Лекин хонада ўқувчилар ва домланинг шогирдлари кўп эди. Хаёлимизда домланинг аллақандай бир сирли томони бор эди. Бизни қотмагина, кичик жуссали, қорачадан келган, истараси иссиқ, чўққи соқол бир киши кутиб олди. Бу номи тилга тушган муаллим Авлоний эди. Ўқишга қабул қилиндик. Кўп ўтмай кўз олдимизга янги бир дунё очилганига тўла ишонч ҳосил қилдик. Болаларимизнинг олди бир неча йилдан бери мактабга қатнаб юрган бўлсалар ҳам мирободликлар олдида уялиб қолдик. Улар ўқиш-ёзишда, ҳисоб масалаларини ҳал этишда, табиат ҳодисаларидан хабарлари билан ҳаммамизни лол қолдиришди. Айни замонда бизнинг эски мактабимиз бўшаб, Миробаддаги Абдулла Авлоний мактаби биздан борган болалар билан лик тўлди. Шу тариқа бу мактаб тобора шуҳрат топиб борди¹

Абдулла Авлонийнинг педагогикага оид асарлари катта аҳамиятга молик. XX аср бошларидаги педагогик фикрлар тараққиётини ўрганиш соҳасида унинг “Туркий гулистон ёхуд ахлоқ” асари шулар жумласидандир.

Бу асар ахлоқий ва таълимий тарбиявий асар бўлиб, унда инсонларни “яхшилиққа чақирувчи, ёмонлардан қайтарувчи” бир илм-ахлоқ ҳақида фикр юритилади. Шу жиҳатдан бу асар ўзига хос тарбиявий асар ҳисобланади.

Абдулла Авлоний педагог сифатида бола тарбиясининг роли ҳақида фикр юритиб “Агар бир киши ёшлигида нафси бузилиб, тарбиясиз, ахлоқсиз бўлиб ўсдими, Аллоҳу акбар, бундай кишилардан яхшилиқ кутмоқ ердан туруб юлдузларга қўл узатмоқ кабидур”, – дейди. Унинг фикрига кўра, болаларда ахлоқий ҳислатларнинг таркиб топишида ижтимоий муҳит, оилавий шароит ва боланинг атрофидаги кишилар ғоят катта аҳамиятга эгадир.

Болаларда фикрлаш қобилиятини ўстириш ва бу тарбия билан мунтазам шуғулланиши бениҳоя зарур ва муқаддас бир вазифа. Бинобарин, у муаллимларнинг “диққатларига суялган, виждонларига юкланган муқаддас вазифадур... Негаки фикрнинг қувват, зийнати, кенглиги, муаллимнинг тарбиясига боғлиқдур”².

Айни замонда муаллиф таълим ва тарбия узвий боғлиқ эканини ҳам таъкидлайди: “Дарс ила тарбия орасида бир оз фарқ бўлса ҳам, иккиси бир-биридан айрулмайдурган, бирининг вужуди бирига бойланган жон ила тан кабидур”³ – дейди.

Абдулла Авлоний “Туркий гулистон ёхуд ахлоқ” китобида маърифатпарвалик ғояларини тарғиб қилади ва унда илм тўғрисида шундай дейди: “Илм дунёнинг иззати, охиратнинг шарофатидур. Илм инсон учун ғоят олий, муқаддас бир фазиладур. Зероки, илм бизга ўз аҳволимизни, ҳаракатимизни ойина каби кўрсатур. Илмсиз инсон мевасиз дарахт кабидур...”. Авлоний илмни умуман эмас, балки унинг амалий ва ҳаётий фойдаларини айтиб, “Бизларни жаҳолат, қоронғуликдан қутқарур. Маданият инсониятни маърифат дунёсига чиқарур, ёмон феъллардан, бузуғ ишлардан қайтарур, яхши хулқ ва одоб соҳиб қилур... алҳосил бутун ҳаётимиз, саломатимиз, саодатимиз, сарватимиз, майшатимиз, ҳиматимиз, ғайратимиз, дунё ва охиратимиз илма боғлиқдур”⁴

Авлоний ўзининг асарларида илм агар жамият манфаатига хизмат қилмаса, халқ фаровонлиги йўлида қўлланмаса, у ўликдир деган фикрларини айтган. Шунинг учун у ёшларни илм олишга уни сирларини билишга, ҳодисалар моҳиятини ечишга, китоб мутолаа қилишга чақиради.

Абдулла Авлоний ўз она тилини мукамал билиш, ҳар бир сўзни ўз ўрнида ишлатиш, миллий адабий тилининг тараққийси учун жонқуярлик қилиш зарур, – дейди. У сўзлашув одобига ҳам алоҳида эътибор беради. Сўзнинг инсон кадр-қимматини белгилашдаги моҳиятига юқори баҳо бериб, “Сўз инсоннинг даража ва камолини, илм ва фазилини ўлчаб кўрсатадурган тарозусидир. Ақл соҳиблари кишининг тилидаги фикр ва ниятини, илм ва

¹ Ю.Тоҳирий. Доно Мураббий. “Тошкент окшоми” газетаси, 1966 йил 10 ноябрь.

² Абдулла Авлоний. «Иккинчи китоб», 14-бет.

³ Ўша китоб, 15-бет.

⁴ А.Авлоний. «Туркий гулистон ёхуд ахлоқ». 17-бет.

қувватини, кадр ва қийматини сўзлаган сўзидан билурлар”¹, – дейди.

Ўзининг китобида Авлоний ҳар бир киши ўз вазифасига садоқат билан киришиши, агар у мураббий бўлса, ўз шогирдларининг кўнглига маърифат ишқини солиши, халқ ўртасида маърифат тарқатиши зарурлигини таъкидлаган. Ҳозирги замонга мувофиқ киши бўлмоқ учун илм ва маърифатни эгаллашимиз керак деган шиорни ўртага ташлаган.

Хулоса қилиб шуни айтиш керакки, Абдулла Авлонийнинг таълим-тарбия соҳасидаги қарашлари ўзбек халқининг руҳияти, турмуш тарзи, миллий кадриятлари билан чамбарчас боғланган. Унинг бой педагогик мероси миллий мактаб, миллий педагогикани ривожлантиришда қимматбаҳо манба бўлиб хизмат қилади. Шу маънода Авлонийнинг сиймоси, илмий ва педагогик фаолияти ўзбек халқи учун кадрлидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Абдулла Авлоний. «Иккинчи китоб», 14-бет
2. А.Авлоний. «Туркий гулистон ёхуд ахлоқ». 17-бет

¹ Ўша китоб, 32-бет.

“GULISTON”NI TARJIMA QILISHGA EHTIYOJ SABABLARI

Abdujalilova Malika

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o'zbek tili va adabiyoti universiteti magistranti

Annotatsiya: Maqolada Sa'diy Sheroziyning “Guliston” asarini turk tilga tarjima qilinishiga o'sha davr madaniy hayotida ehtiyoj borligi xususida so'z yuritiladi.

Annotation. The demand of Sadi Shirazi's work “ Gulistan” at that epoch is described in this article.

Kalit so'zlar: Ogahiy, Sa'diy, “Guliston” asari,, asar tarjimasi.

«Yuksak» iste'dodli shoir, tarixchi, tarjimon Muhammad Rizo Eshniyozbek o'g'li o'zbek adabiyoti tarixida muhim o'rin tutgan ijodkorlardandir. U 1909 yilda Xorazmning Qiyot qishlog'ida dunyoga keldi. Muhammad Rizo boshlang'ich ta'limni o'z qishlog'ida oldi, so'ngra Xiva madrasalarida ilm tahsilini davom ettirdi. Madrasada ta'lim olib yurgan yillarida otasi vafot etdi. Amakisi taniqli shoir va tarixchi Shermuhammad Munis yosh jiyan Muhammad Rizoni qaramog'iga oladi va ta'lim olishini muntazam qo'llab-quvvatlab turadi. Muhammad Rizo 20 yoshga kirganda amakisi ham olamdan o'tadi. O'sha damda Muhammad Rizo xon saroyida mirzo vazifasida xizmat qilar edi. Xorazm xoni Ollohqulixon yosh shoirni miroblik vazifasiga tayinlaydi va tog'asi boshlab qo'ygan «Firdavs ul-iqbol» nomli tarixiy kitobni davom ettirishni uning zimmasiga yuklaydi. Yosh shoir, olim Muhammad Rizo Ogahiy xon saroyida ham xizmat qiladi, ham ijod bilan shug'ullana boshladi. Ogahiy she'rlari ko'p o'tmay xalq orasida keng tarqalib mashhur bo'ldi.

Ogahiy tarixnavis olim sifatida beqiyos iz qoldirgan ulkan ilm sohibidir. Amakisi Munis yozib ulgurmagan «Firdavs ul-iqbol» («Baxt bog'i») asarining Muhammadrahimxon I (1813 –1825 yillar) xonligi davriga bag'ishlangan qismini Olloqulixon buyrug'i bilan 1842 yilda yozadi.

«Firdavs ul-iqbol» asarini tugatganidan keyin Ogahiy 5 ta mustaqil tarixiy asarlarini yaratgan: «Riyo ud-davla» («Saodat bo'stonlari») – Olloqulixon hukmronligi davri, (1825–1842), «Zubdat ut-tavorix» («Tarixlar sarasi») – Rahimqulixon davriga oid (1843–1846), «Jome ul-voqeoti sultoniy» («Sultonlik voqealari to'plami») – Muhammadaminxon, Abdullaxon, Qutlug'murodixon davri (1846–1855,56), «Gulshani davlat» – Sayyidmuhammadxon davri (1856–1865), «SHohidi iqbol» – Muhammadrahimxon Soniy – Feruz hukmronligining (1865–1873) qariyb 10 yillik davrini o'z ichiga oladi.

Ogahiyning tarjimachilik borasidagi mahorati xususida ko'p yozilgan, hali ko'p yozilajak. Ayniqsa, filologiya fanlari doktori, ogahiyshunos olim professor Najmiddin Komilov tadqiqotlari benihoya ulkan tahsinga loyiq. U kishi Ogahiy tarjimalarini asl nusxalar, boshqa tarjimalar bilan solishtirib, hazrat iqtidoriga, qoyil qolib, nihoyatda yuksak baho bergan. N.Komilovni Ogahiyning tarjimonlik faoliyatini ipidan ignasigacha o'rgangan, desak mubolag'a bo'lmaydi. Negaki, prof. N.Komilov nafaqat nomzodlik, balki doktorlik dissertatsiyasini ham hazrat Ogahiy ijodiga bag'ishlagan ustod hisoblanadi.

Sa'diyning «Guliston» asari tarjimasi xususida to'xtalib, shunday yozadi: «Tasvirlanishicha, bir dono odam bir pahlavon yigitni uchratadiki, u nihoyatda g'azablanib, qo'liga tosh olib turibdi. Dono atrofdagilardan bunga nima bo'ldi, deb so'raganda, ular falon kishi tanbeh berdi, deb javob beradilar. Shunda u: «In furo'man hazor man sang barmedoradu toqati suxane nameorad», deb o'tib ketadi. Bu jumlaning Ogahiy: «Bu bechoraning ming botmon toshni ko'tarmakka quvvati bordur, bir so'zni ko'tarmakka toqati yo'qdur» deb o'g'irgan. «Furo'man» so'zining lug'aviy ma'nosi asli, nasabi past, demakdir. (Murodxo'ja «past va badasl» deb tarjima qilgan). Ammo Ogahiy uni «bechora» deb o'g'irgan. Bu to'g'rimi? Agar hikoyatning umumiy mazmuni va dono so'zining ohangini nazarga olsak – bu to'g'ri. Sababi, bu so'z jismoniy baquvvat bo'lib, ma'naviy ojiz bo'lgan pahlavonga nisbatan kesatq ma'nosida ishlatilgan, sohibdil uning vajohatidan kuladi. Shuning uchun Ogahiyning uni o'zbek tilida ta'na va kinoya ohangini ifodalovchi «bechora» so'zi bilan ag'darishi ayni muddaodir»¹.

¹ Комилов Н. Мухаммадризо Огахийнинг таржимонлик маҳорати. Фил.фан.ном.дисс. Тошкент: А.С.Пушкин номидаги тил ва адабиёт институти, 1970. – Б.95.

Bu Ogahiyning bitta asardagi, bitta jumlasidagi mahorati. Ogahiy tarjimalarini ilmiy o'rganish bizga katta maktab vazifasini o'tash bilan birga tarjimashunoslik sir-asrorlaridan voqif qiladi, badiiy va ilmiy salohiyatimizning yanada sayqallashishiga yordam beradi. Hazrat mumtoz asarlarni turkiyga o'girib, o'zbek adabiyoti xazinasining boyishiga munosib hissa qo'shgan alloma hisoblanadi.

Iqtidorli olim Nuryog'di Toshev «Jome ul-voqeoti sultoni»ning Toshkent nusxasi: «Ogahiy dastxatimi?» maqolasida: «Muhammadrizo Ogahiy haqli ravishda eng sermahsul va serqirra qalamkashlar qatorida e'tirof etiladi. U yirik she'riy devon va tarixga oid 6 ta asar bitgan, bundan tashqari, 19 ta badiiy, tarixiy va boshqa janrlardagi asarlarni fors tilidan, bitta asarni usmonli turk tilidan eski o'zbek tiliga o'giran. Sanalgan 27 ta asardan 23 tasi ko'plab nusxalarda bizgacha etib kelgan»¹, deb yozadi.

Ogahiy sharq adabiyotini chuqur o'rgangan, uning har bir vakilining ijodini, o'ziga xos xususiyatlarini, mahorat sirini sinchiklab mushohada qilgan, shoir sifatida ular merosidan bahra topgan, an'analarini davom ettirib, yukori bosqichga ko'targan ulkan san'atkor edi. Ogahiy fors-tojik adabiyotining butun tarixini, uning barcha xislatlarini har taraflama o'rganib, o'zlashtiribgina qolmay, bu tilda barakali ijod ham qildi. Uning «Ta'vezul oshiqin» devonida «forsiy she'rlar» degan maxsus bo'lim ochilgan bo'lib, unda 18 ta g'azal, 5 ta muxammas, bitta musamman, bitta munojot, 29 ta tarixdan iborat 200 baytga yaqin she'r mavjud. Yuksak badiiy ijod namunasi hisoblanuvchi bu asarlarda shoir fors-tojik klassik adabiyotining ilg'or an'analarini davom ettirib, o'zining o'zbekcha she'rlarida bo'ngani singari, xalqchil g'oyalarni tarannum etgan. Bu narsa Ogahiyning fors-tojik adabiyotidagi umumiy va juz'iy holatlarni, har bir adibning ovozi, dastxatini bimalol idrok etganligini, fors tilini o'z ona tilidek mukammal egallaganligini ko'rsatuvchi dalildir. Shu bilan birga, Ogahiy fors-tojik adabiyotidagi har bir shoir asariga alohida yondoshar, uni o'zbek tilida qayta yaratishga harakat qilgan, o'zbek kitobxoniga o'sha adiblar nomidan gapirishga, ularning asarlaridagi insonparvarlik g'oyalarini badiiy qiymati bilan berishga, bu asardagi asosiy individual xususiyatlarni tarjimada saqlab qolishga, ayni vaqtda o'zbek adabiy tilining ravon uslubida qalam tebratishga intiladi. Bu narsani biz quyidagi tarjima tahlili misolida ko'rishimiz mumkin.

Ogahiy sharq mumtoz asarlaridan saralarini fors tilidan o'zbek tiliga tarjima qilgan. «Guliston» asarini o'zbek tiliga tarjima qilish ishini Xorazm xoni Ogahiyga topshirgan edi. Ogahiy o'sha vaqtda betob bo'lib, qo'liga qalam tutmoqqa madori yo'q edi. Shunga qaramay, shoir bu topshiriqni mamnuniyat bilan qabul qiladi va yuksak malaka hamda mahorat bilan bajardi.

Bu haqda shoirning o'zi shunday deydi: «Agarchi faqir ushbu ovonda bir shiddatlig' kasal mehnatidin nihoyatsiz notavon va g'oyatsiz xastajon erdim, ammo ul janobning mundaq marhamati dorushshifosidin sihat, balki quvvat sharbati lazzatin topib, baqadri hol bu xasta fol xizmatni bitkarmokka majolim boricha jiddu jahd ishin zuhurg'a etkurdim. Va bu avroq maydonig'a holim etguncha ibtida qalami markabin surdim. Haq taolo inoyatidin umid ulkim, faqirni itmom sahadig'a vosil va ushbu murodimni hosil qilg'ay omin. Va minhul hidayatu va-t-tavfiq. Emdi bu kitobni o'qig'uvchi suxandonlar bilsunlarkim musannif rahmatullohi taolo nodir hikoyatlar, mufarraah ash'orlar va o'tgan podshohlardan voqe' bo'lg'an g'arib siyrat, donolardan bir necha so'zni ajmol va ixtisor tariqasi birla bu kitobg'a darj etib, «Guliston» ot qo'yub, sakkiz bob bila sakkiz bihisht yanglig' ziynat berib durlarning te'dodi va tarjimasi budurkim marqum va mastur bo'lur»².

«Guliston» buyuk fors-tojik shoiri Shayx Muslihiddin Sa'diy Sheroziyning noyob asaridir. U jahon madaniyatining bebaho gavhari hisoblanadi. Sa'diy buyuk shoir, ulug' donishmand sifatida shuhrati butun dunyoga tarqalgan. Sa'diyga ana shunday shon-shuhrat keltirgan asar uning ajoyib «Guliston» kitobi hisoblanadi. Real insoniy munosabatlar, doimo takrorlanib turadigan turmush hodisa-voqealarini aks ettiruvchi ibratli hikoyatlar, xalq donoligining xazinasini bo'lgan zarbulmasal, hikmat va aforizmlar bilan bezatilib, ajoyib bir uslubda yaratilgan bu asar mana etti asrdirki, jahon xalqlarining qalblaridan o'rin olib, zo'r muhabbat bilan o'qilmoqda, odamlarni ezgulikka undab, oqilona hayot kechirishga o'rgatmoqda. Undagi zarbulmasal va hikmatlar allaqachon xalq maqollariga aylanib ketgan. Shu sababli «Guliston» jahon xalqlari tillariga qayta-qayta tarjima qilindi. Unga taqlid tarzida bir necha asarlar yaratildi, uni sharh etuvchi o'nlab kitoblar yozildi.

¹ Комилов Н. Мухаммадризо Огахийнинг таржимонлик маҳорати. Фил.ф.ан.ном.дисс. Тошкент: А.С.Пушкин номидаги тил ва адабиёт институти, 1970. – Б.89.

² Комилов Н. Мухаммадризо Огахийнинг таржимонлик маҳорати. Фил.ф.ан.ном.дисс. Тошкент: А.С.Пушкин номидаги тил ва адабиёт институти, 1970. – Б.101.

«Guliston» ni XX asrning oʻrtalaridayoq 88 marta ingliz tiliga oʻgʻirgan Eydvon Ornuelning soʻzi bilan aytganda: uning asarlarini qay vaqtda va qanday holatda boʻlsa-da maydonga qoʻyilsa, doimo sevib mutolaa qilinadi. Uning asarlaridan qaysi birining boʻlsa ham istalgan sahifasini ochib oʻqisangiz, muallifning zavqi solimiga va juda uzoqni koʻradigan zukkosining biror namunasiga muqarrar duch kelasiz¹.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Комилов Н. Муҳаммадризо Огаҳийнинг таржимонлик маҳорати. Фил.фан.ном.дисс. Тошкент: А.С.Пушкин номидаги тил ва адабиёт институти, 1970

¹ Комилов Н. Муҳаммадризо Огаҳийнинг таржимонлик маҳорати. Фил.фан.ном.дисс. Тошкент: А.С.Пушкин номидаги тил ва адабиёт институти, 1970. – Б.123.

TURDOSH OTLAR VA UNING MA'NOVIY GURUHLARI

Hamroyeva Sojida

Navoiy viloyati Karmana tumani
21-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada turdosh otlar va uning ma'noviy guruhlariga e'tibor qaratilgan. Shuningdek turdosh otlarning ayrim qo'shimchalardagi ma'nolari va qaysi paytda qanday ishlatilishi haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: turdosh otlar, aniq otlar, mavhum otlar, shahs otlari, ma'no, lar, cha.

Bir turdagi narsa, voqea-hodisa, harakat-holat, o'rin-joylarni atab kelgan so'zlar turdosh otlardir. Masalan: tosh, gul, stol, stul, kabi. O'quvchilarga ayni bir so'zni turdosh va atoqli ot sifatida qo'llab, gap juftlarini hosil qilishga e'tibor qaratishimiz kerak.

Otlar avvalo turdosh va atoqli otlarga bo'linadi. Turdosh otlar o'z navbatida aniq va mavhum otlarga bo'linadi.

Aniq shaxs, narsa-buyumlarni anglatadigan, birlik va ko'plik shakllarda qo'llanadigan otlar aniq otlardir. Mavhum tushuncha, xususiyat, harakat va holatni bildiradigan, odatda, ko'plik shaklida qo'llanmaydigan otlar mavhum otlardir.

Turdosh otlarning ma'noviy guruhlariga to'xtalib o'tamiz:

1. Shaxsni atovchi otlar: paxtakor, tikuvchi, tabiatshunos.
2. Hayvonotni atovchi otlar: yo'lbars, chuvalchang, sassiqpishak.
3. O'simlik va mevalarni atovchi otlar: atirgul, terak, olcha, makkajo'xori, guruch, mosh.
4. Narsa – buyumlarni atovchi otlar: ketmon, sandiq, maxsi.

Bundan tashqari modda ma'dan otlari – oltin, tosh, kumush, temir; makon otlari - maktab, zavod, gulzor, kutubxona; zamon otlari-sentyabr, kuz, kunduz, tong kabi otlarning ma'noviy guruhlarini mavjud.

Shaxs otlarini yoshiga ko'ra, qarindoshligiga ko'ra, kasb-koriga istiqomat joyiga ko'ra guruhlariga ajratish mumkin:

1. Yoshiga ko'ra: qariya yigit, o'spirin, o'smir.
2. Qarindoshligiga ko'ra: aka jiyan, bobo chevara.
3. Kasb koriga ko'ra: suvchi, bo'yoqchi, dehqon bog'bon.
4. Istiqomat joyiga ko'ra: Toshkentlik, Uchqo'rgonlik kabi guruhlariga ham ajratish mumkin.

Shu bilan birga shaxsni mansabiga ko'ra atovchi otlar: rais, direktor; hisobiga ko'ra atovchi otlar: xo'ja, bek, amir kabi guruhlariga bo'linadi.

Turdosh otlarning qavm-qarindoshlik otlari turi ham bo'lib, masalan: bobo, buvi, ini, og'a, tog'a, amaki, xola, amma, ovsin, qaynona, qaynota, jiyan, ammayachcha, tog'avachcha, evara, chevara, kelin, nevara. Qarindoshlikni atovchi otlar to'g'ri (o'z) yoki ko'chma ma'noda qo'llanilishi ham mumkin. Masalan: Onajonim kechalari kirib chiqar tushimga. Opajon, olmalarning yaxshisidan bering, bo'lmasa, ayam urishadilar.

Ayrim turdosh otlarga – lar qo'shimchasi qo'shilib, qo'shimcha ma'no nozikliklarini hosil qiladi. Masalan: 1. Akalarim Toshkentda Milliy Gvardiya safida xizmat qilyaptilar. 2. Akamlar universitetida o'qiyaptilar.

Shu bilan birga qarindoshlik otlariga qo'shilgan –cha qo'shimchasining ma'nolarini izohlaydi.

1. Amin bobo nevarachasi bilan bog'da kezardi.
2. Singilchamning tili shirin.
3. Qorbobo jiyanamga sovg'a berdi.

Kasb-koriga ko'ra shaxs otlari mavzusida shaxs otlarining tub va yasama ekanligiga ham ajratish kerak. Masalan: Suvchi, kosib, zargar, olim, tilshunos.

Turdosh otlar shaxsni boshqa jihatlariga ko'ra atovchi otlarga ham bo'linadi. Masalan: 1. o'smir – o'spirin- yigit. 2. qiz– juvon – ayol –kampir.

Shaxs otlariga qo'shilgan –lar ko'plik qo'shimchasi hurmat ma'nosidan tashqari: shaxslarning bittadan ko'p ekanligi, ya'ni oddiy ko'plik; jami ko'plik, ya'ni bir guruh yoki jinsni butunlik sifatida ifodalovchi ma'nolarga ega bo'ladi. Lar qo'shimchasi oddiy ko'plik ma'nosida kelganda, so'z ifodalagan ko'plikni sanash va miqdorini bilish mumkin. Bu qo'shimcha ko'plikni ifodalaganda, shaxslar sonini aniq sanash mumkin emas. Shaxs otlarining aniqlovchisi aniq miqdorni ifodalab

kelsa, shaxs oti birlik son shaklida qo'llanadi.

Shaxs otlariga qo'shilgan –cha qo'shimchasi aniq miqdorni ifodalab kelsa, shaxs oti birlik son shaklida qo'llanadi. Shaxs otlariga qo'shilgan –cha qo'shimchasi ba'zan kichraytirish, lekin ko'p ma'noda kesatish ma'nosida ishlatiladi. Kesatish ma'nosi talaffuzda kesatish ohangi bilan ifodalanadi.

Hayvonlarni atovchi otlar xonaki yoki yovvoyi hayvonlarni atash uchun qo'llaniladi. Shunga ko'ra ularni 3 guruhga ajratish mumkin: xonaki hayvonlar, yovvoyi hayvonlar; hashoratlar.

Hayvon otlari ayrim holatlarda o'z yoki ko'chma ma'noda qo'llanilishi mumkin. Masalan: O'zbekistonda zaharli ilonlarning juda ko'p turlari mavjud.

Ushbu gapda ilon hayvon oti o'z ma'nosida qo'llanilmoqda. Gap ilonning turlari haqida bormoqda. Masalan: Xolmat aka ilonday sezgir edi. Ushbu gapda esa ko'chma ma'noda qo'llanilmoqda.

Hayvonot otlari kishi nomlari tarkibida ham kelishi mumkin. Masalan: Shermuhammad, Alisher. Ayrim holatlarda atovchi otlar bilan birikib shaxsning xarakterini ochib berish yoki laqab ma'nosini bildirishi mumkin. Masalan, Po'lat bulbul. Asad tulki. Hayvon otlar ayrim holatlarda –chi kichraytirish, -lar ko'plik qo'shimchalarini ham qabul qilishi mumkin. Bu holatda ular ko'chma ma'noda qo'llaniladi. Masalan: Yaxshi bo'lishni istasang, umr bo'yi bu ilonlar bilan olishib yashashga majbur ekansan. Ilonlar so'zi shaxsning salbiy xarakterli ekanligini, yoki nopok, vijdonsiz kishilarga nisbatan ishlatilmoqda.

Aniq otning yana bir guruhi daraxt va o'simlik nomlari bo'lib, bu mavzu o'quvchi uchun juda sodda, shu bilan birga qiziqarli bo'lishi shubhasiz.

Otlarni o'tishda mavhum otlarga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Hayoliy mavjudotlarni atovchi otlar; ajdarho, dev, pari, arvoh, poyg'ambar, jannat, do'zax shajara ma'nolarini ifodalovchi otlar mavhum otlar sanaladi. Bunday otlar mavhum, ya'ni ko'rib, ushlab bo'lmaydigan hodisalarni atovchi otlar: shodlik, adalat, salbiylik ma'nolarini ifodalab keladi. Mavhum otlar o'z navbatida belgi xususiyatini ifodalovchi otlar, munosabatlarni ifodalovchi otlar, kasb-kor faoliyatini ifodalovchi otlarga ham bo'linadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sh.Shoabdurahmonov va boshqalar. Hozirgi o'zbek adabiy tili.
2. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi.
3. G'ulomov A., Ne'matov H. Ona tili ta'limi mazmuni. O'quv qo'lanma.

MODERN WAYS OF TEACHING ENGLISH

Mamasharipova Aziza, Bakhridinova Odina

Students of Samarkan state institute of foreign languages

Annotation: a new stage of foreign language teaching in my country has begun. In the process of teaching foreign languages, it is necessary to use advanced teaching techniques, interaction, innovative methods and communication media. This article provides information about modern English teaching methods.

Key words: technology, language, communication, teacher, school

Teachers have had books for more than 500 years, and the writing time on the blackboard is even longer (in some parts of the world, the blackboard has very little writing capacity). At the beginning of the 19th century, blackboards began to appear along with other books. On the blackboard, pencil and paper for everyone. Followed by broadcasting, followed by tape recorders in the classroom, followed by interactive language labs, whiteboards, and the Internet. Of course there will be more. Teachers need tools. You don't need to administer, and some of the best teachers (like Socrates) do. But for most of us ordinary mortals, they are of great help. When we realize the benefits they bring, some tools are essential (books, paper, blackboard), while the use of other tools becomes essential (copier, type/DVD player). Foreign language teaching skills (CEFR IELTS), new methods and new requirements have been developed in our country. According to him, textbooks have been written for students in middle schools and professional colleges. According to these requirements, classrooms are equipped with levels and new information and communication technologies. Foreign language science is divided into four areas (reading, writing), listening comprehension, listening comprehension). And spoken language), each of which provides specific concepts and skills.

Having effective listening skills means being able to show interest in the topic being discussed and understand the information provided. In today's society, the ability to speak effectively has become more and more important. Although people are pursuing effective speaking skills, the development of effective listening skills is often not in the same line. Speaking is the second of the four language skills, namely 1. Listening 2. Speaking. 3. Reading 4. Writing. To speak confidently, you need to master vocabulary, sentence structure, pronunciation and final listening comprehension knowledge to understand the other person and be able to respond. In USE Learns, you will practice all of this in our activities while practicing speaking English. «Reading» If you want to learn English faster, it is important to read more books. The more you read, the more information your brain receives about how language works. When you read English, you can improve your vocabulary, grammar and writing skills at the same time. The ability to «write» is an important part of communication. Good writing skills allow you to communicate information to a wider audience more clearly and easily than in a face-to-face or telephone conversation. The good news for is writing, which is a skill that can be learned just like anyone else. Reading it out loud is a trick to check and improve your work. Reading the text will force you to slow down and you may run into some problems; otherwise you may miss your sight. TechnologyMatters takes a look at the thriving world of podcasting, with a new program that converts word-based material into online teacher training courses in great detail. Teachers should guide students to promote the development of their creativity in each class. Only in the process of deliberate diligence, it is possible to form a certain quality and awaken interest in the text. The diversity of the preaching work establishes different intentional relationships between students and increases the time spent on independent work. The acquisition of knowledge, skills, and the ability to work independently teaches students to work creatively, develop creative thinking, and create prerequisites for application in the system. Professional activities to improve oral and written communication skills, thinking skills, feeling that tends to express emotions and emotions, and thinking skills. The more tasks you use, the more effective the results will be.

Most importantly, teachers must cooperate and supervise students during the teaching process. In short, the modern educational system attracts more young people to study and help them become mature professionals in the future. is also developing intensive audiobooks for independent language learning. These include Tedbook, Booknomy, etc. This can help students work harder and use their time more effectively.

References:

1. modern english reacher
2. moluch.ru
3. www.englishclub.com
4. www.learngrammar.net
5. www.uselearners.org
6. www.skillsyouneed.com

THE ROLE OF USING HANDOUTS IN THE LESSON

Mamasharipova Aziza, Bakhridinova Odina

Students of Samarkand state institute of foreign languages

Annotation: this article looks at how class notes help students better understand and understand class content. This article discusses the effective use and types of textiles in classrooms.

Key words: handouts, note-taking, aspect, class notes, lecture.

The brochure is primarily to provide information on the subject that is explained in the brochure. The attractiveness of brochures depends on the speaker or person who created the brochure. These brochures can include images, photos, and illustrations. This information helps to highlight some of the information that is being combined, and the layout can be of any shape, with no color restrictions. Booklets can potentially be structured and formatted in any way. To do this, creativity must be a good skill. Classroom lectures are very easy topics for education professionals to understand. In addition to the resurgence of educational research in the 1970s, the economic viability of providing grades due to technological advances also contributed to this struggle.

Given the widespread use of presentation software and brochures, one might think that we do not provide students with the opportunity to develop and improve a key skill that is necessary for successful and targeted lifelong learners; specifically, you have Ability to write down, review and modify your own notes. Of course, we have all heard the students lament why they did not perform well in the exam, because they really know the content of the lecture.

One possible explanation is that by providing all annotations, we encourage students to become passive listeners instead of giving them the opportunity to develop their own strategies to organize information from their own cognitive perspective, which is an important factor in promoting learning.

In the past 30 years, taking notes, checking notes, review notes, and the use of handouts related to student learning have been active areas of educational literature research. DiVesta and Gray in 1972 and Peper and Mayer in 1986 discussed two important note-taking functions for students to learn: [2] The coding process that occurs during note-taking can already change the cognitive process of learners, thereby forcing students Listening to the organization's ideas and linking the materials with their existing knowledge, [3] students can retrieve information based on their unique organization and structure for later review. 1-2 In addition, Kobayashi Pharmaceutical has investigated the impact of note-taking on the review and review of student learning and whether interventions that help students take note and review process can improve learning [4]. The results of this review show that it has had a great positive impact on note-taking/review. In addition, Kobayashi suggested that students should be helped to take notes or review notes. Providing students with notes in the lecturer frame is an important active intervention in the note-taking/review process. In particular, students with lower academic performance benefit more from improving their note-taking/review skills [4], and Jerrold Barnett's report at the 2003 American Association for Educational Research Conference was better than taking notes by himself. Or students who get part of the notes from the tutor perform better when taking notes. Compared with students who provide a full set of class notes, aspects related to memory and transfer, regardless of whether the student has heard the lecture [5].

Handouts and class notes can take many forms. [6.] The following list provides some examples to illustrate the various options available to the teacher. 1) Complete class notes - This is the most complete form of class notes. This is a copy of the notes discussed by the teacher, including a copy of all the graphs and tables. This form is a written record of the class and requires almost no input or effort on the part of the students. 2) Summary Record of Discussion Points: This distribution form provides the main points of the main topics of the class. Generally, it will not contain very deep discussions and may or may not contain visual aids. This form is useful if the teacher wants to emphasize some important points and force students to provide context and discussion on the

topic. 3) Copy of slides and diagrams used by students in class: This table provides a framework for students to listen to the class. Including the diagram does not require students to copy it and then allows them to write notes about the diagram. The slides should provide minimal context. This forces students to provide notes on a topic, while also guiding them through lectures and class discussions.

References:

1. Brazeau, G. (2006) Handouts in the Classroom: Is Note Taking a Lost Skill? American Journal of Pharmaceutical Education, vol. 70, issue 2, 1-2.
2. DiVesta F, Gray S. Listening and note taking. J Educ Psychol. 1972;63:8–14. [PubMed] [Google Scholar]
3. Peper RJ, Mayer RE. Generative effects of note-taking during science lectures. J. Educ Psychol. 1986;78:34–8. [Google Scholar]
4. Kobayashi K. Combined effects of note-taking/-reviewing on learning and the enhancement through interventions: a meta-analytical review. Educ Psychol. 2006;26:459–77. [Google Scholar]
5. Barnett JE. Do instructor provided on-line notes facilitate student learning. Chicago, Ill: American Educational Research Association; 2003. [Google Scholar]
6. Caris, T., Harris, G., Hendricson, W., & Russell, I. (1983) Effects of three types of lecture notes on medical student achievement. Journal of Medical Education, vol. 58, issue 8, 627-636.

JURNALISTIK JANRLAR ORASIDA RADIOJURNALISTIKANING TUTGAN O'RNI

Qobilova Mahbuba Mo'minjonovna

TeDu lingvistika: O'zbek tili ta'lim yo'nalishi

I bosqich magistranti

Email: mahbubaqobilova0702@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda radiojurnalistika haqida olimlarning fikri hamda radiojurnalistika janrlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Janr, radioxabar, radiointervyu, radioocherk, radioreportaj, radiosharh, radiosuhbat, radiohisobot.

Boshqa kasb-hunar kabi jurnalistika ham o'z xususiyatiga ega. Jurnalistikaning axborot, analitik, badiiy va jurnalistik janrlari mavjud. Jurnalistning ushbu janrlarni o'zlashtirishning qulayligi muallifning adabiy til me'yoriga, uning professional mahoratiga va mukammal lingvistik qobiliyatiga bog'liq.

Janr - fransuzcha "Tur, ko'rinish" degan ma'noni bildiradi.

Radio janrlari 3 katta guruhga bo'linadi: 1. Axborot janrlari 2. Tahliliy janrlar 3. Badiiy-publistik janrlar

Radio janrlari kelib chiqishi, bajariladigan vazifasiga ko'ra boshqa janrlar tizimiga yaqin bo'lsa-da, lekin tovushga va faqat tovushga bog'liqligini alohida ta'kidlash joiz. Har bir janr muayyan, barqaror, o'ziga xos shaklga egaligi barobarida jonli jarayonligi, har bir eshittirishda o'zgacha tarzda o'zligini namoyon etadi. Radio nazariyotchilaridan biri V.V. Smirnov "Radiojurnalistika janrlari" o'quv qo'llanmasida ushbu ijodiy jarayon 3 bosqichdan iborat ekanligini alohida ta'kidlaydi: birinchidan, faktni, voqeani, hodisani, hayotning bir bo'lagini bilish, o'rganish; ikkinchidan, o'rganilgan bo'lakni aks ettirish; uchinchidan, eshittirish orqali olingan bilimlarni tinglovchilarga yetkazishdir

Janrlar orasida sistemali fikrlash-bu keng qamrovga, professional dunyoqarashga, yuqori saviyaga, intellektual salohiyatga ega bo'lish deganidir. Radio janrlari ham boshqa janrlar singari rivojlanib, takomillashib boradi. Radio janrlari tinglovchilar, auditoriya bilan muntazam va mustahkam aloqadadir. Ayni damda har bir janr faqat o'ziga xos aloqa shakliga ega. Masalan, radioreportajni muallif ishtirokisiz yoki guvohligisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Feleton, ocherkda esa mantiqiy muhokama va obrazli tafakkur birligi muhim. Janrlarni tasniflash, turkum, guruhlariga ajratishda Maksim Gorkiyning ocherk janrining xususiyati, tabiatini tayin etishda uning hujjatli janr va badiiy asar oralig'ida turishi, chegaraviy janr ekanligini unutmaslik kerak. Bir janr tizimi o'zida muayyan aloqadorlik, o'zaro ta'sir birligi (masalan, radioreportaj-radiohikoya-radioocherk), shuningdek, turli janrlar tizimi (gazeta lavhasi, radiolavha, telelavha) o'rtasida bu aloqa yanada yaqqol ko'zga tashlanadi.

Tadqiqotchilar "Radioeshittirish janrlari" tushunchasini farqlash kerakligini uqtiradi. V.N. Rujnikov fikricha, radioeshittirish shakllari dastur jarayoniga, konkret asarning yaratilishi faoliyatiga, ya'ni ijodiy laboratoriyaga xosdir.

Radioxabar- bir yoki bir necha faktdan iborat bo'ladi. "Fakt" lotincha so'z bo'lib, bor bo'lgan voqea ma'nosini anglatadi. Yo'q narsa fakt bo'lolmaydi. Xabar, yangilik kim? nima? qachon? qayerda? savollariga javob berishi lozim. Xabar tezkor uzatilishni taqozo etadi. Radioxabarlar: umumiy, tematik, maxsus, eng muhim xabarlariga bo'linadi.

Radiointervyu-intervyu beruvchi, jurnalist va eshituvchi o'rtasidagi aloqa vositasidir. Intervyudan maqsad, muayyan soha sohibi, vakilidan muhim, maroqli axborot olishdir. Intervyuni yozib olish ham, bevosita efirga uzatish ham mumkin (jonli efir). Gazeta intervyyusida esa jurnalist oldindan matnni yozib oladi va unga qayta ishlov beradi. Radiointervyu bevosita suhbat jarayonida paydo bo'ladi. Bunda jurnalist suhbat jarayonida vositachi hisoblanadi. Radiointervyu asosan 3 qismdan iborat bo'ladi: kirish, asosiy qism, xulosa. Kirish qismida intervyu beruvchining ism-sharifi, lavozimi aytilishi lozim. Intervyu olishda radiojurnalistga quyidagilarga amal qilish tavsiya etiladi:

1. Provokatsion savollarni bermaslik;
2. Bir vaqtning o'zida ikkita savol bermaslik;
3. Javobi bir xil bo'lgan savollarni bermaslik;
4. Intervyu beruvchining gapirishiga imkon berish, oxirigacha eshitib, gapini noo'rin

bo'lmalikka harakat qilish;

5.Intervyu beruvchining javobidan qochishga yo'l qo'ymaslik;

6.Sukutni o'z foydasiga ishlata olish;

7.Intervyu berayotgan shaxsning ovozi va gapirishi yaxshi bo'lishiga ko'maklashish.

Radioreportajning quyidagi turlari mavjud:

1.Voqeaband reportaj- muhbirning diqqat markazida voqeaning borish jarayoni, uning dinamikasi. Masalan, "Mustaqillik", "Navro'z" tantanalari.

2.Muammoli reportaj – bu reportaj ma'lum bir muammoning hal etilishida sabab rolini o'ynaydi. Umumiy muammo aniq voqea orqali qurib hal qilinadi.

Mazmum jihatdan radioreportajlarni quyidagi turlarga ajratish mumkin: ijtimoiy-siyosiy reportaji, iqtisodiy, ya'ni ishlab chiqarish reportaji, madaniyat va san'at sohalaridagi voqealarga bag'ishlangan reportaj.

Ijro bo'yicha esa to'g'ridan-to'g'ri uzatiladigan reportaj va magnit tasmasiga yoziladigan reportajlarga ajratish mumkin.

Radiosharh – radiojurnalistikaning muhim janrlaridan bo'lib, hayotimizning hozirgi kunda bo'lib turgan hodisalar va voqealarni tahlil qilish, tushuntirishlarni o'z oldiga maqsad qilib oladi. Radiosharhda doimo voqeaband sabab bo'lishi lozim. Uning asosiy maqsadi ma'lumotlarni to'g'ri va mohirona, taqqoslangan holda radiotinglovchilar ongida voqealar ijtimoiy ahvoli to'g'risida aniq taassurot qoldirishdir. Radiosharhning yana bir muhim xususiyati uning tezkorligidadir. Mavzu bo'yicha radiosharh quyidagi turlarga bo'linadi: Tashqi – siyosiy, ichki - siyosiy. Hajm jihatidan radiosharhlarni qisqa, tezkor, kunlik, haftalik, oylik sharhlarga ajratish mumkin.

Radiosuhbat – radiojurnalistikaning tahliliy janrlaridan bo'lib, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va boshqa sohalarida mavjud bo'lgan muammolarni hal etish yo'llarini izlashga qaratilgan janrdir. Mavzu bo'yicha radiosuhbat 3 turga bo'linib, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, fan va madaniyat sohalaridagi yutuq va muammolar haqidagi suhbatlardir.

Radioocherk – radiojurnalistika janrlari orasida eng murakkab, ixcham, hozirjavob janrdir. Radioocherk rus tilidan olingan bo'lib, "chertit" atrofga chiziq tortmoq, chizmoq, bayon qilmoq, tasvirlamoq degan ma'nolarni anglatadi. Radioocherk 3 ga bo'linadi: portret radioocherk, yo'l ya'ni safar radioocherk, muammoli radioocherk.

Radiohisobot – hisobot radiojurnalistikaning an'anaviy va xususiy janri hisoblanib, avvalo ma'lum fikr voqealar (anjumanlar, yig'lishlar, majlislar, tashriflar) bilan bog'liqdir. Radiohisobot 2 turga bo'linib, voqeaning quruq bayoni beriladi; muallif hikoyasi bilan birgalikda tasmaga yozilgan chiqishlarning eng qiziqarlilari beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Halim Saidov, Nargiza To'xliyeva Repartyorlik mahorati. Toshkent. 2008

2. To'lqin Qozoqboyev Jurnalistika asoslari. Toshkent. 2007.

3. To'rtinchi hokimiyat .Toshkent. 2003. "Mehnat" nashriyoti.

4. Erik Fixtelius Jurnalistikaning o'n qoidasi. Toshkent. 2002. "Sharq" nashriyoti.

CHET TILLARINI O‘QITISH USULLARI SAMARADORLIGI

Radjabova Komila Bahodirovna,
Xalq ta’limi a’lochisi, Navoiy shahar
11- sonli AFCHO‘IM ona tili va adabiyot
fani o‘qituvchisi, komila8177@gmail.com
+99893-157-81-77

Najimova Shahrizoda Ilhom qizi,
Toshkent davlat transport universiteti
Qurilish fakulteti 2-bosqich talabasi,
najimovashahrizoda@gmail.com
+99899-551-02-10

Annotatsiya. Maqolada chet tili darslariga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni olib kirish, ularni ta’lim mazmuniga singdirish xususida so‘z yuritiladi. Yoshlarni zamon talablariga javob beradigan qilib tarbiyalash uchun chet tili ta’limi zimmasiga ulkan mas’uliyat yuklatiladi.

Kalit so‘zlar: ilg‘or pedagogik texnologiyalar, ”BBB”, ”Nilufar guli”, ”Debat”, ”Intervyu” metodlari, tinglab tushunish, o‘qish, gapirish, yozish, sinxron tarjimon.

Hozirda chet tillarini o‘rganish va o‘rgatish zamon talabiga aylanib bormoqda. Shu jumladan, ona-Vatanimiz O‘zbekistonda ham bu sohada yoshlarga, yurtdoshlarimizga qator imkoniyatlar yaratib berilmoqda.

Til o‘rganish kishilik jamiyatida bag‘oyat muhim sohalardan biri hisoblanadi. Muloqot vositasi bo‘lmish tilni tabiiy muhitda, ya’ni oilada, jamoatchilik orasida yoki uyushgan holda amaliy egallash mumkin. Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan o‘rgatiladi. Dunyoning ba’zi mamlakatlarida 1990-yildan beri joriy qilinib kelinayotgan bolalarga erta yoshda chet tilida ta’lim berish tizimi bizning mamlakatimizga ham muvofiq kelmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda “Chet tillarini o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 1875-sonli qarori mazmunida barkamol shaxs va malakali mutaxassisni tarbiyalab- voyaga yetkazish jarayonining mohiyati to‘laqonli ochib berilgandir.

Chet tili – bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda G‘arbiy Yevropa (ingliz, ispan, nemis, fransuz) tillari va sharq (arab, turk, fors, xitoy, hind) tillari o‘qitilib kelinmoqda. Chet til o‘rganish ko‘p qirrali ta’limot bo‘lib, bu jarayonda inson murakkab psixologik o‘zgarishlarni boshdan kechiradi. Jumladan, ona tili bilan chet tilini taqqoslash jarayoni yuzaga keladi. Bu jarayonda o‘qitishning turli metod va texnologiyalaridan foydalaniladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida chet til bilan ona tilini taqqoslab o‘rgatish samarali natija beradi. Chet tili darslariga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni olib kirish, uni ta’lim mazmuniga singdirish, dars o‘tishning yangidan yangi usullarini topish davlat ta’lim standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Bunda o‘qituvchiga dars o‘tish qulay va jonli bo‘lishi uchun turli ko‘rgazmali qurollar ishlab chiqish va ularni o‘z vaqtida dars jarayonida qo‘llash, zamonaviy ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanish lozim. Murakkab mavzularni o‘quvchilar ongiga singdirish uchun pedagogik texnologiyalarning samarali metod (usul)laridan hisoblangan “Aqliy hujum”, ”Klaster”, ”BBB (Bilaman. Bilishni xohlayman. Bilib oldim)”, ”Nilufar guli” metodlari shular jumlasidandir. Amaliy mashg‘ulotlarda xorijiy tilni o‘qitishning asosiy, tarkibiy qismlari - bu tinglab tushunish, gapirish va yozishni kompleks holda integrallashtirib olib borishdan iborat.

Har qanday xorijiy tilni o‘rgatishning dastlabki davrlaridan boshlab o‘rganuvchilarga kundalik hayotda kerakli iboralar, kichik-kichik dialoglar, grammatik o‘yinlar berib borilishi tavsiya etiladi. Bu usullar o‘rganuvchilarda shu tilga bo‘lgan qiziqishni orttiradi. Keyinchalik mavzular, usullar, texnologiyalar o‘zgarib, murakkablashib boradi. Bunda “Debat”, “Intervyu”, musobaqa kabi o‘yin turlaridan keng foydalanish o‘rganuvchining erkin, mustaqil, mantiqiy fikrlarini rivojlantiradi, o‘rganuvchilarni nutqiy muloqotga va dialoglarda erkin qatnashishga tayyorlab boradi. Bu esa o‘rganuvchilarning fikrlash, o‘ylash, xulosa qilish kabi qobiliyatlarini o‘stirishda samarali usul hisoblanadi.

Chet tillarini o‘rganish faqat aqliy tarbiya vositasi emas, balki o‘zga madaniyat ta’limiy boyliklari va qadriyatlar bilan tanishish va ularni o‘z madaniy hayotiga tatbiq qilish orqali kishi shaxsining shakllanish jarayoni hisoblanadi. Bugungi kunga kelib chet tillari, ayniqsa, ingliz

tili o'rganishga bo'lgan talab va qiziqish shunchalik kuchaydiki, bog'cha yoshidagi bolalardan boshlab katta yoshdagi mutaxassislargacha ingliz tilini o'rganishga harakat qilyaptilar. Hozirda mashhur ruhshunoslar xorijiy tillarni o'rganish inson dunyoqarashini qisman bo'lsa-da o'zgartirish xususiyatiga ega, degan fikrni ilgari surmoqdalar. Xorijiy tillarni o'rganish asnosida o'sha xalqning turmush tarzi, mentaliteti, dunyoqarashi bilan yaqindan tanishib borish imkoniyati paydo bo'ladi.

Dunyodagi ilk sinxron tarjimonlardan biri bo'lmish Kato Lomb asl mutaxassisligi kimyo fani bo'lishiga qaramay, sakkiz tilda qiyinchiliksiz tarjima qilgan, o'n olti tilda erkin muloqot qilishni uddalagan. Uning "Men tilni qanday o'rganaman?" nomli asarida xorijiy til o'rganishning oddiy va oson usullari o'nta qoidaga asosan keltirib o'tilgan:

1. Til o'rganish bilan imkon qadar har kuni shug'ullaning. 2. O'qishni rejalashtirib oling. 3. So'z birikmalaridan foydalaning. 4. Yon daftarcha tuting. 5. Xotira bilan ishleng. 6. Yod oling. 7. Iboralarni o'rganing. 8. Nazariya bilan cheklanib qolmang. 9. Xatolarni to'g'rilang. 10. O'zingizga ishonang.

Bugungi zamon talabiga muvofiq, chet tilini o'qitishda nazorat diktantlarini elektron o'quv vositalari yordamida tashkil etish vaqt tejallishiga, qolaversa, savodxonlikni yuqori darajaga olib chiqishga yordam beradi. Buning uchun kompyuter ovoz qurilmasiga diktant matni o'quvchilarga tushunarli bo'lgan ravon talaffuz bilan ovozli yozib olinadi. Bolalarning yozuv tezligini hisobga olib, vaqt belgilash dasturi sozlanadi. Kompyuter ish stolida "Diktant dasturi" yorlig'i vositasida dastur ishga tushiriladi. O'qituvchi dastur oynasidagi diktant mavzulari ro'yxatidan kerakli mavzuni tanlab beradi va shu zahotiy o'qituvchi diktant yozishga kirishiladi. Diktantni yozdirish, odatdagidek, uch bosqichda amalga oshiriladi. Dastlab matndagi gaplar o'qiladi, o'quvchi diqqat bilan tinglaydi. Shundan so'ng matn o'qiladi, o'quvchi yozadi.

Yozib bo'lingach, matndagi gaplar o'qiladi, o'quvchi yozganlarini tekshirib oladi. Nazorat diktanti kompyuter yordamida tekshiriladi. Buning uchun dasturning asboblari panelida joylashgan "Tekshirish" tugmasi bosiladi. O'quvchi yozgan diktant matnidagi xatolar qizil rang bilan belgilanadi, imloviy va ishoraviy xatolar soni matn ostida ko'rsatiladi. Shu natijaga ko'ra, o'quvchining chet tilida yozgan diktanti baholanadi. Eng qizig'i shundaki, ko'p xatoliklarga yo'l qo'ygan o'quvchilar nazorat ishini qayta topshirib, bir vaqtning o'zida xatolar ustida ham ishlaydilar. Bunday zamonaviy texnik vositalar asosida nazorat diktantlarining tashkil etilishi o'quvchilarning xorijiy fanlarga bo'lgan qiziqishlari yanada oshishiga xizmat qiladi.

O'quvchi-yoshlarning chet tili bo'yicha savodxonligini yaxshilashda, ularning lug'at boyliklari kengayishida lug'atlar ustida ishlashning ahamiyati juda katta. Chet tili darslarida lug'at ustida ishlash o'quvchilar nutqini o'stirishga, savodxonligini oshirishga, so'z boyligini kengaytirishga qaratiladi. Bugungi kunda maktab chet tili darsliklariga o'quvchilarni lug'at bilan ishlashga o'rgatuvchi leksikografik mashqlar ham kiritilgani quvonarli holdir. Bu mashqlarni bajarish davomida o'quvchi xorijiy tilning lug'at boyligini o'rganadi, lug'at tarkibidagi so'zlarni to'g'ri yozishga intiladi, yangi-yangi so'zlar bilan tanishadi.

Ta'lim sohasidagi tajribalar shundan dalolat beradiki, yangi pedagogik texnologiyalar, ularni o'z o'rnida qo'llash hozirgi zamon ta'lim jarayonini sifat bosqichiga olib chiqishda zarur bo'lgan metod deb tan olingandir. Rivojlangan mamlakatlarning tajribalari shuni isbotlaydiki, yangi pedagogik texnologiyalar o'rganuvchilarda bilim olishga bo'lgan qiziqish va zaruratni qondirish bilan birga, zamon talabiga mos keladigan mutaxassislarni tayyorlab yetishtirish kabi vazifani uddalashda asosiy vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hodjayev M, Qahhorova M. "Chet tili o'qitish metodikasi". T.: Fan va texnologiya, 2012-yil.
2. Matmurotova Z. "Chet tillarni o'rgatish samaradorligini oshirish usullari". "Molodoy uchyoniy" jurnali, № 24 (158) iyun 2017-yil.
3. Saydaliev S. "Chet tili o'rgatish metodikasidan ocherklar"
4. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardayev A. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar". Toshkent – 2008

ZAMONAVIY TA'LIMDA MULTIMEDIYALARNI O'RNI

Nargiza Usmanova Muhammadjonovna

Namangan viloyati Uychi tuman

35-maktab ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

939478708. Nargizausmonova@gmail.com.

Anottatsiya: Ushbu maqola bugungi kunda o'qituvchi va o'quvchilarga keng imkoniyatlar yaratishda qo'l keladigan ona tili fanidan audio-materiallar ni hayotga keng tatbiq etish haqida keng ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Ona tili, multimedia, audio-materiallar, elektron resurslar, uslubiy materiallar, elektron lug'atlar, ta'lim, samaraliusullar.

Ta'lim jarayoni rivojlanib borayotgan bir davrda. Elektron o'quv-metodik qo'llanmalarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Bu borada o'qituvchining asosiy qo'llanmasi – ona tili darsliklarini modernizatsiya qilish lozim.. O'quv-metodik majmualar, elektron ta'lim resurslari holati bo'yicha tahlillar ularning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash imkonini berdi. Shubhasiz, ona tili fani millat tarbiyasi va kamolotida muhim o'rin tutishini inobatga olsak, o'quvmetodik majmualarning asosiy qismlari ona tilini o'qitishning aniq metodik konsepsiyasi va uni amalga oshirishning samarali usullarini o'z ichiga olishi, ilmiy-texnik yutuqlarga muvofiq bo'lishi, zamon ruhini aks ettirishi zarur. Amaldagi darsliklarning amaliy qismida mashq va topshiriqlarning sarlavha qismi (talabi, sharti), shuningdek, nazariy qismi dizaynlarini zamonaviylashtirish ehtiyoj katta ekanligini aniqlanadi.

– amaldagi 5-sinf uchun tayyorlangan elektron o'quv- uslubiy majmuani ta'lim muassasalarida sinovdan o'tkazish jarayonida undan foydalanish uchun ko'rsatmalar ishlab chiqildi;

– elektron o'quv- uslubiy majmualar yaratish bosqichlari o'rganildi va sinflar uchun tayyorlangan elektron majmuani takomillashtirish bo'yicha yangi struktura ishlab chiqishi kerak.

Tadqiqotimizda 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning Harakatlar strategiyasida ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo'nalish- larining 4-bandida ta'lim va fan sohasini rivojlantirishga qaratilgan vazifalarga mos tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha yo'nalishlarni tanlagan holda o'qituvchi maqomi, amaldagi metodika, mavjud ta'lim vositalarini aslo kamsitmagan holda, zamonaviy texnologiyalarga, ayniqsa axborot texnologiyalaridan foydalanish masalasini yuqori bosqichga olib chiqish uchun quyidagilarni inobatga olish zarur. Til ta'limi uchun audio dasturlar va mobil ilovalar yaratish uchun poydevor vazifasini bajaradi. Shu bilan birga o'quvchilarning kommunikativ, lingvistik, pragmatic kompetensiyalarini rivojlantirish uchun "Ona tili" darsliklarini tushunilishi qiyin so'zlar uchun izohli lug'atlar, ularga mos illustratsiyalar, til tarixi bilan bog'liq qiziqarli ma'lumotlar, hayotiy voqealarga oid lavhalar bilan boyitish maqsadga muvofiq bo'lar edi. Darsliklarni takomillashtirish jarayoni qanchalik sifatli olib borilsa, ularga ilova sifatida tayyorlanadigan multimediya resurslarini ham sifatli, qulay tayyorlash, ya'ni raqamlashtirish imkoniyati shunchalik kengayishi mumkin. Ona tili darslari uchun yangi avlod o'quv-metodik majmualari tarkibiga kiritilgan mashq daftarlarini yaratishni jadallashtirish zarur. Bu adabiyot o'rganilgan mavzu doirasida 25-30 daqiqa davomida bajariladigan turli ta'lim texnologiyalari, jadvallar, sxemalar, rasmlar bilan bezatiladi, kafolatli natijani berishiga xizmat qiladi. Amaldagi 5-sinf uchun tayyorlangan elektron majmuadagi morfologiya va sintaksis sathi bo'yicha tayyorlangan andaza asosida kelajakda fonetika va imlo, leksikologiya, uslubiyat bo'yicha mavzularni o'rganish jarayoniga raqamli texnologiyalarni tatbiq qilish va sinflar kesimida barcha sinflar uchun elektron o'quv-metodik majmualar yaratish, shuningdek, ulardan nafaqat kompyuterda, balki turli gajetlar orqali foydalanish, turli ta'limiy mobil ilovalar yaratish bugungi kun talabi emasmi

Xulosa qilib aytar ekanman yurtimizda tillarga bo'lgan qiziqish ortib borishi insonni juda quvontiradi, lekin o'zimizni o'zbek tilimizga bo'lgan qiziqishni bundanda kuchaytirishimiz lozim. Hozirda ingliz tilini o'rganish uchun turli hil mobil ilovalar juda ko'p, ona tlimizda ham shunday lug'atlar va frazalardan foydalanish, eskirgan so'zlar, old va orqa qo'shimchalar, yangi kirib kelayotgan so'z va iboralarni o'rgatuvchi turli hil mobil ilovalarni yaratish va uni yosh avlodga taqdim etish kerak. Ona tili va adabiyoti fanidan ham CEFR kabi baholash dasturi oy'lab topish bugungi kun o'quvchisini o'zimizni ona tilimizni chuqurroq o'rganishga undaydi.

Foydalanilgaadabiyotlar:

1. Ona tili o'qitish metodikasi. Mamatov. G.A. Boqiyeva.X.S. Masharipov.U
Toshkent-2014
2. Ona tili o'qitish metodikasi . Karima Qosimova, Safo Matchonov, Xolida G'ulomova,
Sharofat Yo'ldasheva Sharofjon Sariyeva. Toshkent-2009
3. Ona tili o'qitish metodikasi. Ziyonet.
4. Wwww.ziyonet.uz.

ПОНИМАНИЕ НЕОЛОГИЗМА В ЛИНГВИСТИКЕ

Мавланова Муяссар Кутлимуратовна

Учительница русского языка и литературы школы номер 26

Город Ургенч Хорезмской области

Аннотация: В статье описывается концепция неологизма в лингвистике. Также есть информация о теориях о неологизме.

Ключевые слова: неологизм, теория, психологическая теория, слова, язык, лексикографическая теория, термин, слова.

Неологизмы (от греч. нео – «новый», logos – «слово») – это слова, которые являются абсолютно новыми лексическими единицами для данного исторического периода. Такие слова ещё не успели войти в активный словарный запас, поэтому могут быть незнакомыми определённой части населения.

При описании новых лексических единиц в современной лингвистике используется несколько близких по содержанию терминов: неологизмы, инновации, новообразования.

Несмотря на то, что термин «неологизм» не нов, он до сих пор не имеет однозначного определения. По мнению Н.З. Котеловой, существует несколько лингвистических теорий, пытающихся раскрыть языковую сущность такого явления, как неологизм. 2 Рассмотрим их.

Одной из теорий является стилистическая теория неологизмов, согласно которой к неологизмам относят стилистически маркированные слова, значения слов или фразеологизмы, употребление которых сопровождается эффектом новизны. Но ощущение новизны по своей природе субъективно, оно зависит от жизненного опыта человека, от его общекультурной, профессиональной, языковой и лингвистической компетенции, все это согласуется с идеей об относительности нового знания, лежащего в основе неологизма.

Согласно стилистической теории неологизмов, новым, неизвестным языку можно считать только такой смысл, который не был воплощен ранее в словесной форме, и выделяется три группы слов:

а) слова, новые по значению и для индивидуального языка; подобные слова сконструированы, а не извлечены из памяти, они воспринимаются как новые;

б) слова, новые для языкового коллектива, но известные индивидуальному языку: жаргону, аргю, сленгу, просторечию т.п.; в эту же группу слов входят и индивидуально-авторские образования;

в) слова, значения которых известны общему языку, но новые для индивида.

Из этого можно сделать вывод, что новизна – это характеризующий, но не определяющий признак для такого явления, как неологизмы.

Другая теория – это психологическая теория, согласно которой неологизм определяется как языковая единица, не встречавшаяся ранее в индивидуальном речевом опыте носителя языка. Таким образом, акцент делается на субъективной, индивидуальной новизне неологизма. Но и архаизмы могут восприниматься носителями языка в силу их жизненного опыта как новые, неизвестные им единицы. Так, экспериментальное исследование, проведенное С.И. Тогоевой в 1998 г. на материале лексики художественной литературы середины XIX в., обнаружило, что большинство реципиентов отметили как «новое», «не встречавшееся ранее» существительное погост.

Сторонники лексикографической теории полагают, что неологизмы – это слова, отсутствующие в современных словарях, не отмеченные словарями. Вероятно, наличие или отсутствие слова в словарях целесообразно использовать как один из методов выявления неологизмов, но не как основной, сущностный признак последних.

Одной из самых распространенных теорий неологизмов является денотативная теория, согласно которой неологизм определяется как слово, обозначающее новое явление (денотат, реалию) или понятие.

Самой многочисленной группой неологизмов являются те, которые действительно обозначают новые реалии и понятия. Перестройка обусловила появление в русском языке многих слов и устойчивых словосочетаний, обозначающих новые явления и понятия: *деидеологизация, деполитизация, десоветизация, ваучер, ваучеризировать, спонсор, спонсорство,*

рашнгейт, новый русский, ближнее зарубежье, дальнее зарубежье.

В то же время появилось много неологизмов, обозначающих ранее известные (и обычно уже имевшие общепринятое название) реалии: консенсус (синоним согласие), презентация (синоним представление), спикер (синоним оратор). Некоторые давно существующие реалии получили имя лишь после того, как актуализировались в ходе развития общества, например: *доперестроечное время, доельцинский и послеельцинский периоды развития страны, постсоветское пространство.*

Недостатком этой теории является то, что она не учитывает такие внутриязыковые причины появления неологизмов, как стремление носителя языка к экспрессивности, выразительности экономности, номинации, образование по аналогии, а также то, что неологизмы могут обозначать разные с точки зрения новизны явления и понятия. Поэтому эта теория определения неологизма охватывает лишь часть новой лексики и может быть принята с некоторыми оговорками.

Сторонники структурной теории считают, что к неологизмам могут быть отнесены только те слова, которые обладают абсолютной структурной, формальной новизной; обычно эти уникальные звуко сочетания, воспринимающиеся как нечленимые, непроеизводные, немотивированные единицы.

Список использованной литературы:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов.
2. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке.
3. Горшков А.И. Неологизм // Русский язык: Энциклопедия.
4. Лопатин В.В. Рождение слова: неологизмы и окказиональные образования.
5. [http:// www.philology.ru](http://www.philology.ru)

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШДАГИ МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Неъматова Махлиёхон Рахматовна

Бухоро вилояти Қоракўл тумани
20 -мактаб инглиз тили фани уқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада умумтаълим мактабларида инглиз тилини ўқитишдаги муаммолар ва уларга бир нечта ечимлар берилган.

Калит сўзлар: муаммо, инглиз тили, ўқувчи, ўзбек тили, нутқ, дарс, билим.

Сўнгги йилларда тез суръатда ривожланиб бораётган Ўзбекистонда хорижий тилларни ўқитиш ва мутахассисларни, яни муносиб кадрларни тайёрлаш – бугунги куннинг таълим соҳасидаги энг долзарб мавзуларидан бири, десак муболаға бўлмайди. Умумий ўрта таълим мактабларида чэт тилларини, айниқса инглиз тилини ўқитишдаги асосий муаммолар ҳар қандай чэт тилини иккинчи тил сифатида ўқитишда келиб чиқиши мумкин бўлган муаммолар билан деярли бир хил десак бўлади. Аммо гап мактаб ўқувчилари ёки кичик ёшдаги болалар, яни инглиз тилини ўрганувчилар тўғрисида кетганда ўргатиш жараёни бир неча баробарга қийинлашади албатта. Кузатишлар натижасида мактабдаги ўқувчиларга инглиз тилини ўқитишда энг кўп учрайдиган муаммолар қуйидагилар деб айтиш мумкин: Биринчиси – ўқувчиларнинг ўқитувчига ҳаддан ташқари суяниб қолиши. Бу ҳолат ўқувчилар билан ишлаш жараёнида, яни дарсда олиб бориладиган савол-жавоб ёки бирор бир мавзуда уларнинг шахсий фикрларини сўрашда яққол намоён бўлади. Одатда ўқувчилар дарсда бериладиган саволнинг жавобини билмай қолишса, жим бўлиб қолишади ва устозларининг тўғри жавобни айтишини кутишади. Бундай қилишларига сабаб уларнинг ўзларига бўлган ишончнинг йўқлигидан далолат беради ёки улар чиндан ҳам ўша саволнинг жавобини топиш учун етарли маълумотга эга эмаслар. Бу ҳолатда ўқитувчи ўқувчиларининг мустақил фикрлашлари учун китоб ёки дафтардан фойдаланиб бўлса ҳам тўғрироқ жавобни айтишларига ундаши керак. Шундагина ўқувчилар шахсий фикрларига эга бўладилар, мустақил фикрлашни ўрганадилар ва ўзларига ишонишни бошлайдилар. Ўқитувчи ўқувчиларга дарс жараёнида уларни дарсга қизиқтириш учун мотивация бериши керак.

Иккинчиси – она тилидан фойдаланиш. Дарсда фақат инглиз тилидан фойдаланиш ўқувчиларнинг дарсни қоникарли ўзлаштира олмасликлари сабаб бўлиши мумкин. Ўқитувчи биров бўлсада, яни уйга вазифани ёки бошқа ўқувчиларга керакли бўлган маълумотларни тушунтиришда ўзбек тилидан ҳам фойдаланиши зарур. Лекин бу дарсни тамоман ўзбек тилида ўтиш керак дегани эмас. Фақат ўзбек тилида ўтса, дарсининг она тилидан фарқи қолмайди ва бу салбий оқибатларга, яни ўқувчининг оғзаки нутқи ривожланмай қолишига ва инглиз тилида тўлақонли гапира олмаслигига ва бошқа муаммоларга сабаб бўлади. Бунинг учун ўқитувчи ҳар икки тилни ҳам нормал ҳолатда фойдаланиши талаб этилади.

Учинчиси – паст ўзлаштирувчи ёхуд тўполончи ва дарсга ҳалал берадиган ўқувчилар. Бундай ўқувчиларда оилавий ёки психологик муаммо бўлиши мумкин. Баъзилари эса атайлаб дарсга ҳалал беришади. Бунга сабаб улар ўзларининг йўналишларига керакли, яни қайси фандан олий таълим муассасасига имтихон топширишса шу фан ўқитувчисининг дарсида дарсни тинглаб ўтиришади-да, бошқа фан дарсларида дарсга ҳалал бериб, тўполон қилиб ўтиришлари бир сабаб бўла олади.

Дарс жараёнида паст ўзлаштирувчи ўқувчиларни «барибир дарсга қизиқмайди, тушунмайди, унга фарқи йўқ» деб безътибор қолдирмаслик керак. Уларни бу ҳолатда камситиб, ерга урмаслик керак. Бу турдаги ўрганувчиларни дарсга қизиқтириш осон бўлмайди, албатта. Лекин уларни албатта дарсга жалб қилиш зарур. Чунки ҳар бир инсонда қобилят бўлади, уларда ҳам қандайдир қобилят бор бўлиши мумкин. Балки қобилятларини тўлиқлигича намоён қилиша олмас, бироқ кузатадиган бўлсак қайсидир соҳага, қайсидир йўналишга қизиқишади. Шу қизиқишларидан келиб чиқиб, ўқишга йўналтириш мумкин. Ўқувчиларнинг бу ҳолатга келиши ўқитувчининг дарс жараёнига етарли миқдорда тайёрланмагани ва ўқув материалларисиз, яни кўргазмали қуроолларсиз ва турли ҳилдаги ахборот воситаларисиз дарс сабаб юзага келади.

Тўртинчиси – ўқувчиларнинг топшириқни умуман тушунмаслиги, дарсга тайёрланмай

келиши, ёхуд кечикиб келиши ва дарсда зерикиб қолиши. Бундай бўлишида бир неча омиллар мавжуд, улардан бири ўқувчиларнинг дарсга бефарқлиги, турли ҳилдаги ҳаёлий муаммолар ва юқорида айтиб ўтилганлардир.

Бешинчиси – битта ёки бир нечта фаол ўқувчиларнинг дарсда доимий устунлик қилиши. Фаол ўқувчиларнинг бўлиши ва сафи кўпайиши яхши, албатта. Аммо улар дарсда фақат ўзлари гапиришлари, бошқаларнинг фикрларини инобатга олмасликлари ва ўзларини худди «дарснинг етакчиси» сифатида тутишлари нотўғри ҳолатдир. Агарда бундай вазият узок давом этадиган бўлса, бошқа ўқувчиларнинг дарсга қизиқмасликларига ва хаттоки ўша фанни ёмон кўриб қолишларига ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Дарснинг қониқарли чиқиши ва камчиликларсиз ўтиши бевосита ўқитувчига боғлиқ. Бунга ечим эса, асосан, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўзаро муносабатлари ва ҳамкорликда ишлашларига боғлиқ. Хар бир дарс ўқувчилар учун самарали ўзлаштириш фурсати бўлиши керак. Яни, ўқувчи хар бир дарсдан ўзига керакли ва зарур бўлган билимларни ўзлаштириши лозим. Ўқитувчи ўқувчилари учун фақат ўқитувчи бўлибгина қолмай, балки улар билан дўстлашиб олиши, уларнинг фикрларини инобатга олиши ва ўз онаси каби бўла олиши алоҳида аҳамият касб этади. Бу билан нафақат уларнинг муносабатлари, балки бир-бирларига бўлган ҳурмат ҳам ошади ва биргаликда муваффақиятли таълим амалга ошади. Шундагина келажакда ватанимиз равнакига муносиб ҳисса қўшадиган етук кадрлар етишиб чиқади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. О'Нoшимoв; I.Ҳoқубoв "Ingliz tili o'qitish metodikasi".
2. T.Sattarov "Bo'lajak chet tili o'qituvchisining uslubiy omilkorligini shakllantrish texnologiyasi".

“ХАМСА”ДА ШАЙХ ТУШУНЧАСИ ВА БОЯЗИД БИСТОМИЙ ҲАҚИДАГИ МАЪЛУМОТЛАР

Яндашев Зикиржон Холматжон ўғли

Тошкент давлат шарқшунослик

университети магистранти

Телефон: +998(90) 909 90 66

Анотация. Шарқ халқларига Ислом динининг кириб келиши бадиий адабиётда ҳам ўзининг сезиларли таъсирини кўрсатди. Хусусан, XV аср адабиётида тасаввуф алломалари, шайхлар таърифига бағишланган қатор асарлар яратилди. Буни Алишер Навоийнинг “Хамса”си сиолида кўриш мумкин. Ушбу мақолада “Хамса”нинг биринчи достони “Ҳайрат ул-аброр”даги шайх Боязид Бистомийнинг таърифи ва унда муаллифнинг бадиий маҳорати ҳақида сўз юритилади.

Калит сўзлар: тасаввуф, шариат, тариқат, маърифат, ҳақиқат, Ислом, шайх, мурид.

Шарқ халқларига Ислом дининг кириб келиши бадиий адабиётда ҳам ўзининг сезиларли таъсирини кўрсатди. Энди асарлар тасаввуф ғояларидан озиқланган ҳолда яратила бошланди. Адабиёт тасаввуф томонга қараб интилган. Тасаввуф ғоялари шоирларнинг ижод маҳсулларида кенг қуйланган. Тасаввуфдаги инсоний ғоялар таъсирида кўплаб ижод маҳсуллари яратила бошланган.

Тасаввуф таълимоти асрлар давомида шаклланган, бойиган тараққий этган. Юқорида санаб ўтилган боскичлар ва уларнинг мақомлари ҳам маълум ғоявий йўналишга солинган. Бадиий адабиётдаги кўплаб асарлар, машҳур образлар ҳам ана шу талаблар асосида яратилган.

Тасаввуф ва унинг намояндалари ҳақидаги мўътабар манбалардан бири Фаридиддин Атторнинг “Тазкират ул-авлиё” асаридир. Хожа Абдуллоҳ Ансорий ҳам тасаввуф ва унинг йирик намояндалари ҳақида муфассал маълумот берувчи асар яратган. Бу асар ўз навбатида Абдурахмон Жомий ва Алишер Навоийларнинг шу ҳақда рисола ёзишларига туртки берган. Абдурахмон Жомий Навоий илтимосига кўра “Нафаъот ул-унс” асарини яратган. Бу асарда кўпроқ форс-тожик мутасаввуфлари ва сўфийлари ҳақида маълумотлар берилган.

Шунингдек, қуйидаги асарлар ҳам айнан тасаввуф руҳида чратилган: Имом Ғаззолийнинг “Кимёи саодат”, Хожа Абдуллоҳ Ансорийнинг “Мақомат”лари, Абусаид Абдулхайрнинг “Асрор ут-тавҳид”, Хожа Аҳмад Яссавийнинг “Девони Ҳикмат”, Фаридиддин Атторнинг “Мантик ут-тайр” ҳамда “Илохийнома”си, Жалолиддин Румийнинг “Маснавийи маънавий”си, Пахлавон Маҳмуднинг рубоийлари ва бошқалар.

Жомий вафотидан кейин Алишер Навоий ҳам шу мавзуга кўл уриб, туркий тилда “Насойим-ул муҳаббат” асарини яратди. Ушбу рисоладан 776 та шайх ва мутасаввуфлар ҳақидаги маълумотлар ўрин олган. Характерли жойи шундаки, бу сўфийларнинг 32 нафари аёллардир.

Алишер Навоий ўзбек адабиёти тараққиёти ва ўзбек адабий тили равнақиға улкан ҳисса қўшган улкан ижодкордир. Адибнинг қатор асарлари тасаввуфий руҳда яратилган. Мисол учун: “Хамса”, “Насойим ул-муҳаббат”, “Лисон ут-тайр” ва бошқалар.

Тарихдан маълумки, тасаввуф бизнинг адабиётимиз, санъатимиз ва мусикамиз тараққиётига алоҳида таъсир ўтказган таълимотдир. Шунингдек, тасаввуфнинг шахс тарбияси ва камолоти жаҳҳасидаги хизматлари ҳам кўп жиҳатдан ибратли эрур. Покистоннинг файласуф шоири Муҳаммад Иқбол таъкидлаганидек, “Ихлосли ва ҳақиқий моҳиятга эга бир жараён бўлган тасаввуф муассасасининг юзага чиқиши, ҳеч шубҳа йўқки, мусулмонликда диний тажрибанинг такомилли ва тўғри тараққий топишида муҳим омил бўлган”¹. Шу боисдан ҳам “мутасаввифларнинг метафизик қарашлари бизнинг тушунча ҳаётимизда янгилик ва юксалиш манбаи эканлиги эътибори ила бағоят фойдалидирки, уларни ўзимизнинг қарашларимиз билан муқояса қилиб яхши натижаларга эришишимиз мумкин”².

¹ Иқбол М. Исломда диний тафаккурнинг янгидан ташаккули. – И., 1999. – Б. 15.

² Ҳаққул И. Навоийга қайтиш. – Т.: Фан, 2007. – Б. 12.

Тасаввуфий асарларда келадиган энг кўп атамалардан бири бу шайхдир.

Зухриддин Хусниддинов таҳрири остида чоп этилган Ислом энциклопедиясига бу сўзга қуйидагича таъриф берилади: “Шайх – (арабча кекса, оқсоқол; қабила, уруғ, оила оқсоқоли) – ислом дини тарқалган мамлакатларда аввал билимдон кишилар, олимлар, сўнгра рухонийлар, уламолар, фақиҳлар. Кейинчалик сўфийлик тариқатидаги пирлар, эшонлар, муқаддас жойларнинг мутасаддилари ҳам шайх деб юритилган. Арабларда исломдан илгари уруғ, қабила бошлиқлари, катта патриархал оила оқсоқоллари шайх деб аталган. Мусулмон мамлакатларида ҳозир шайх олий диний мактабларнинг мударрислари ва йирик уламоларнинг унвони сифатида ҳам қўлланади. Ўрта Осиёда шайх кўпинча муқаддас мазорлар ва қадамжоларда садақа ва назр-ниёз олиб турадиган рухонийлар табақасига нисбатан ишлатилган”¹.

Ўзбек тилининг изоҳли луғатида шайх арабча сўз эканлиги қайд этилиб, унинг икки хил маъноси келтирилган:

1. Олий мусулмон рухонийлари вакили; фақиҳ.

2. Мазор, қадамжо каби зиёратгоҳлар мутасаддиси, авлиёларга, худо йўлига аталган назр-ниёзларни қабул қилувчи рухоний².

Ўзбекистон Миллий Энциклопедиясида эса бу сўзга “(араб. – кекса, оқсоқол; қабила, уруғ, оила оқсоқоли) – ислом дини тарқалган мамлакатларда аввало билимдон кишиларга, сўнгра уламолар, фақиҳларга берилган ном. Кейинчалик суфийлик тариқатидаги пирлар, эшонлар, муқаддас жойларнинг мутасаддилари ҳам шайх деб юритилган. Арабларда исломдан илгари уруғ, қабила бошлиқлари, катта патриархал оила оқсоқоллари шайх деб аталган. Мусулмон мамлакатларида ҳозир шайх олий диний мактабларнинг мударрислари ва йирик уламоларга нисбатан қўлланади”, дея таъриф берилган.

Тасаввуфнинг илк даврида мақомот ва тариқат асосларини ишлаб чиқиш, сўфийлик йўриқларини, вазифаларини белгилаш ва илоҳий ҳақиқатларни эл орасига ёйишда Зуннун Мисрий (796-861), Боязид Бистомий (вафоти 875), Жунайд Бағдодий (вафоти 910), Ҳаким Термизий (вафоти IX аср охири) ва Мансур Ҳаллож (858-922)ларнинг хизмати катта бўлган³.

Муаллиф “Хамса” асарининг “Иймон шарҳида” деб номланувчи мақолатида Боязид Бистомий ва унинг муриди ҳақида маълумот келтириб ўтган.

أبو بوزيد بستموي⁴ 804-874 йилларда) яшаган таниқли форс сўфийси. Тайфурия сўфийлик тариқатининг пири. Боязид Бистомий ўттиз йил атрофида ислом илоҳиёти ва тасаввуфини ўрганган. У ўз шогирдларига ўзларини бутунлай Худога топширишни маслаҳат беради.

Унинг таълимоти бешта ўзига хос хусусиятга эга:

1. Қуръон ва суннатга амал қилиш;
2. Ҳар доим ҳақиқатни айтиш;
3. Нафратдан холи бўлиш;
4. Таъқиқланган таомлардан сақланиш;
5. Бидъатдан қочиш.

“Ҳайрат ул-аброр”нинг энг аввалги мақолати иймон шарҳига бағишланган бўлиб, бунда достоннинг бош ғояси комил инсон тимсоли васф этилади. Комилликнинг бош белгиси эса иймондир:

Навоий иймоннинг 6 шарти сифатида қуйидагиларни келтириб ўтади:

- 1) Ҳақнинг борлигига иймон келтириш;
- 2) фаришталарга иймон;
- 3) Аллоҳнинг сўзлари бўлган муқаддас китобларга иймон;

¹ Ислом Энциклопедияси. Зухриддин Хусниддинов таҳрири остида. – Т.: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2004. – Б. 342-343.

² Ўзбек тилининг изоҳли луғати. З.М. Маъруфов таҳрири остида. 2 жилдлик. 2 жилд. – М.: Рус тили, 1981. – Б. 329.

³ Бу ҳақида қаранг: Комилов Н. Тасаввуф. – Т.: Мовароуннахр – Ўзбекистон, 2009. – Б. 22

⁴ Бистомий ҳақида қаранг: Ислом Энциклопедияси. Зухриддин Хусниддинов таҳрири остида. – Т.: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2004. – Б. 52; Helmut Ritter: Die Aussprüche des Bayezid Bistami. Eine vorläufige Skizze. In: Westöstliche Abhandlungen. Rudolf Tschudi zum 70. – W.: Geburtstag 1954. – P. 231-243; Акимүшкин О.Ф. Бистами // Православная энциклопедия. – М.: Православная энциклопедия, 2002. Т. V. – С. 225-226.

- 4) Пайғамбарларга иймон;
- 5) қиёмат кунига иймон;
- 6) тақдири азалга иймон.

Ушбу фикрлардан сўнг Шайх Боязид Бистомий ва унинг муриди ҳақидаги ҳикоят келтирилади.

Ҳикоятда бир куни муриди Шайх Боязид Бистомийдан ғамгин ўтирганининг сабабини сўрайди:

*“Key falak avjida xirāmīn senīn,
Arš fazāsī üzā gāmīn senīn.*

*Könlüngä ne işdīn ekin bu taab,
Bu taabīnğa ne iş erkin sabab?”* (ҲА, 112).

Муридика шайх бу дунёда ҳақиқий инсонлар камайиб кетганлигидан хафаман деб жавоб беради:

*Pir töküp aşku çekip otluq āh,
Dediki: “Bu ğam işim etmiş tabāh,*

*Kim bu jahān içrāki, eldür ğulu,
El tola, ammā kişidindür xulu* (ҲА, 112).

«Бу шундай ғамки, мени адо қилди. Бу ғала-ғовур билан тўла дунёда одамлар кўп-у, аммо ҳеч ким йўқдек.

*Har kişiga xuş körünür öz işi,
Bir kişi yoq-kim, desä bolğay kişi* (ҲА, 112),

Ҳар кишининг кўзига ўзининг иши яхши кўриниб, бошқа бир одамни йўқлаган ҳақиқий бир инсон йўқ!

*Munda kişi barīnī bilmān yaqīn,
Bar esä, ötgānlar ara bar ekin”* (ҲА, 113).

Бу атрофда бундай киши борлигини аниқ билмайман. Бўлса ҳам, дунёдан ўтиб кетган кишилар орасида бўлиши мумкин.

Шунда муриди шайхни қуёшга ўхшатиб, ҳақиқий инсонлар сафида деб ҳисоблашини айтади:

*Sorğuçiğa zāhir olup iztirāb,
Dediki: «Ey xurşedi āliyjanāb,*

*Elda kişi yoq demäk öldi sözüñ,
Dāxil emāssenmü bu elgā özün?»* (ҲА, 113).

Яъни: Эй Қуёшдек олижаноб зот! Эл орасида бундай одам йўқ деяр экансан, ўшандай (буюк) кишилар доирасига ўзинг мансуб эмасмисан?

Шайх эса ўзини юз минг сарсон-саргардонлар қаторида санабини, агар бу дунёдан иймон, яъни (араб. – ишонч, эътиқод)¹ – исломнинг 5 рукни (асоси) дан бири; Аллоҳга, унинг фариш-таларига, китобларига, пайғамбарларига, қиёмат кунига, тақдирга ва ўлгандан кейин тирилишга ишониш, билан кетмас экан, инсон саналмаслигини айтади:

*Şayx dedi: “Ey işi gumrāhliq,
Tapmağan iş sirridin āgāhliq.*

*Men daği yüz miñ meni sargaštadek,
Aşki boğır qanığa ağuštadek,*

*Bolmasa iymān bilä ketmāk işi,
Añläki, anı desä bolmas kişi* (ҲА, 113).

Шайх жавоб берди: “Эй (доимий) иши гумроҳлик бўлган, (бўлаётган) ишларнинг сирларидан ҳам огоҳлиги бўлмаган инсон! Мен ўзим ҳам ўзимга ўхшаган юз минг сарсонсаргашта юрган, кўзининг ёшлари бағрининг қони билан қоришиб кетганлардан мен.

¹ Қаранг: <https://qomus.info/encyclopedia/cat-i/imon-uz/>; Фалсафа. Қомусий луғат. – Т.: Шарқ, 2004. – Б. 160-161.

(Агар бу дунёдан) кимки иймон билан кетмаса, билгилки, бундайларни одам дейиш мумкин эмас.

*‘Ālam ara munča siğaru kibār,
Men bola-yu, sen bolu har kimki bar,*

*Barča bu ġam tiğidīn afgārbiz,
Barča bu mātamğa giriftārbiz* (ҲА, 113).

Оламда қанчадан-қанча катта ва кичик менга ўхшаган, сенга ўхшаган ҳар хил одамлар бўлиб, ҳаммамиз шундай ташвиш тигидан жароҳатда, барчамиз шундай мотамга гирифтормиз.

*Kim içi bu ġussada qan bolmadī,
Kimsägā bu nukta ayān bolmadī* (ҲА, 113),

Кимнинг ичи бундай ғуссадан қон бўлмаган? Бу гапнинг маъноси кимга аён эмас?

*Kim ču vidā äylägüsi jān aña,
Hamrāh olur yoqsa yoq iymān aña,*

*Čunki jahān ahliğa bu bolsa hāl.
Sözdäki debmen ne mahallī savāl*” (ҲА, 113).

Бирон киши жони билан видолашар экан, унинг имони бўлмаса, демак, унинг (у дунёга ўзи билан кетадиган) ҳамроҳи ҳам йўқ. Қачонки жаҳон аҳлининг барчасида аҳвол шундай экан буёғида саволга ўрин йўқ”.

*Sāyil etip böylä durī nukta goş,
Ağzi sadaf ağzidek oldī xamoş* (ҲА, 114).

Савол берган мурид бундай дурга ўхшаш маъноли гапларни қулоғи билан эшитар экан, оғзи садаф оғзидек хомуш бўлганича қолди.

Навоий мақолат сўнигида ўзига ҳам иймонни ҳамроҳ қилишни Ҳақдан сўрайди:

*Yārab, oşul tuhfani āxir nafas,
Äylä Navāiy ilā hamrāhu bas* (ҲА, 114).

Ё Худо, нариги дунёга олиб бориладиган тўхфа (иймон)ни Навоий билан ҳамроҳ қилгайсен ва шу кифоя.

*Qulluğunga mahkam et iymānini,
Äylägil iymānidek aymānini* (ҲА, 114).

Унинг иймонини хизматингга маҳкам қилиб, ваъдасини иймонидек қил!

*Sāqiy, olubmen, mayi iymān ketür,
Jismīma iymān mayidīn jān ketür* (ҲА, 114).

Соқий, ўлмоқдаман, иймон майини келтир! Вужудимга иймон майидан жон бағишла!

*Quyma bu kün jāmīma davrān mayi,
Jānīm al, ağzīmğa quy iymān mayi* (ҲА, 114).

Сен бугун жомимга даврон майини куйма! Унинг ўрнига жонимни ол-у, оғзимга имон майини куй!

Ҳикоятда диний мазмундан ташқари тасаввуфий қарашлар ҳам мавжуд бўлиб, бунда тариқатдаги хавф мақоми ҳақида сўз боради, деб айтиш мумкин. Нажмиддин Комиловнинг “Тасаввуф” китобида ёзилишича, хавф тариқатнинг 6-мақоми бўлиб, бунда солиқнинг нафс макридан кўркиши, шайтон найрангининг кўнгилга хавф солиши назарда тутилади. Нафс шундай кучли душманки, солиқ тариқатдаги тавба, вараъ, зухд, фақр, сабр каби мақомларни эгаллаган бўлишига қарамай, нафснинг иймонга дахл қилиши мумкинлигидан доим хавфда бўлади.

Бу сўзларда инсонни илоҳийлаштириш, комил инсон сифатлари билан Илоҳ сифатлари орасида тенглик аломатини кўйиш бор. Дарвоқе, Боязид Бистомий ва Мансур Ҳаллоҷ ҳам шу фикрни олға сурганлар. Лекин бу Худоликка даъво эмас, ҳулул (ҳулул – Илоҳнинг одамда сингиши ҳақидаги назария) ҳам эмас, балки инсонни улуғлаш ва тавҳид билан ваҳдат – куллиятни ниҳоятда чуқур англашдир.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, Аллоҳ висолига эришиш, инсонни севиш ва комил инсон кўнглини Ҳақ мазҳари сифатида англаш зарур, деган ҳақиқатни Навоий иккинчи бир шахс тилидан эмас, балки айнан Боязид Бистомий томонидан илгари сурилади. Шу тариқа Боязид Ҳақ ва Ҳақиқат сирларидан вокиф муршид киёфасида кўрсатилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Helmut Ritter: Die Aussprüche des Bayezid Bistami. Eine vorläufige Skizze. In: Westöstliche Abhandlungen. Rudolf Tschudi zum 70. – W.: Geburtstag 1954. – P. 231-243.
2. Акимущкин О.Ф. Бистами // Православная энциклопедия. – М.: Православная энциклопедия, 2002. Т. V. – С. 225-226.
3. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 томлик. 7 том. – Т.: Фан, 1991.
4. Бертельс Е.Э. Суфизм и суфийская литература. – М.: Наука, 1995.
5. Иқбол М. Исломда диний тафаккурнинг янгидан ташаккули. – И., 1999.
6. Ислом Энциклопедияси. Зухриддин Хусниддинов таҳрири остида. – Т.: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2004.
7. Комилов Н. Тасаввуф. – Т.: Мовароуннахр – Ўзбекистон, 2009.
8. Сайфиддин С. Тасаввуф ва нақшбандийлик: тасаввуф ҳақида мулоҳазалар // Islom. uz. 2019 йил 9-ноябрь. <https://islom.uz/maqola/8687>
9. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. З.М. Маъруфов таҳрири остида. 2 жилдлик. 2 жилд. – М.: Рус тили, 1981.
10. Фалсафа. Қомусий луғат. – Т.: Шарқ, 2004.
11. Ҳаққул И. Навоийга қайтиш. – Т.: Фан, 2007.
12. Хусайн Воиз Кошифий. Футувватномаи султоний. Нашрга тайёрловчилар: М. Аминов, Ф. Хасанов. – Т.: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2011.
13. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/download/48290>
14. [https://qomus.info/encyclopedia/cat-i/imon-uz/;](https://qomus.info/encyclopedia/cat-i/imon-uz/)

TEACHING GRAMMAR THROUGH GAMES

Ergasheva Dilafruz Muxiddinova,
an English teacher of Namangan city,
school № 70 tel+998 90 2185271

Annotation: This article is devoted to the usage of different fun activities and games in teaching grammar. Games and fun activities for teaching grammar can have purpose if used correctly and at the right time.

Keywords: grammar games, communication, motivation, activities

Currently, the use of games in foreign language lessons for the development of grammar skills of schoolchildren is of great interest. Games for children are very important, especially when teaching them English grammar. The task of the teacher is to make this subject interesting, because the attention of children is involuntary and unstable, they pay attention to what causes their involuntary interest. Students are attracted to the school, but the most natural for them are the game moments of activity, direct communication with adults and object visibility. The ability to rely on game activities allows you to provide a natural motivation for activities in a foreign language, to make even the most elementary statements interesting and meaningful. Game learning techniques are interesting and effective teaching methods in the organization of students' learning activities and can be used at any stage of language learning. The main goals of grammar games: to teach children the use of speech patterns containing certain grammatical difficulties; to practically apply knowledge of grammar, to create a natural situation for the use of grammatical structures in natural communication situations. Depending on the goals and objectives of the lesson, different games can be used, but since the topic of the methodological work I chose to use grammar games, I will give some examples of similar games that I use in my practice.

Activity 1. "When" Clause. One day the teacher decided to puzzle the children with a lot of questions: Kamila, when will your pen-friend answer your letter? Jamila, when will you learn the poem I gave you? Muzaffar, when will you have your hair cut? Lobar, when will the wall newspaper about London be ready? Akmal, when will the weather be good? Karim, you are always upset. When will you be glad? Akbar, when will your football team win? Vali, when will you clean your shoes? You are silent, you don't know the answers. I thought as much, that's why I've prepared a new game for you. The teacher takes out two sets of cards prepared in advance — "A" and "B", which are distributed to the participants of the two teams. Set A contains the main sentences, set B contains the subordinate clauses with the conjunction when.

A	B
Main clauses	When- clauses
My pen-friend will answer my letter I shall learn the poem I shall have my hair cut The wall newspaper about London will be ready The weather will be good I shall be glad Our team will win	when we play three years together. when I get only fives. when the spring comes. when I find the necessary postcards. when my teacher tells me to do so. when I write to her. when I finish my composition.

The A-team guys read the main sentences. The B team searches for the appropriate subordinate clauses according to the meaning. For each correctly chosen phrase, the team gets one point. For an error, one point is deducted. When all the sentences are read, the teams switch roles.

Activity 2. "A game with a picture". To help students better understand the structures in Present Continuous, you can use a picture game. Students are asked to guess what a particular character is doing in a picture they haven't seen yet. The guys ask questions, for example:

P1: Is the girl sitting at the table?

T : No, she is not.

P2: Is the girl standing?

The student who guessed the action shown in the picture wins. He becomes the host and takes another picture.

Activity 3. "What do you like to do?". The goal is to activate general questions in the speech. The course of the game: one of the students asks what he likes to do, the others ask him questions, for example: Do you like to swim?; Do you like to play football? The guesser becomes the leader.

Activity 4. "Grammar Lotto" Seasons. The teacher invites one of the students to think of a particular season and describe it without naming it. For example: It is cold. It is white. I ski. I skate. I play snowballs. Students try to guess: Is it spring? Is it winter? The winner is the student who correctly named the time of year.

In conclusion, we can say, that using grammar games contributed to the creation of an emotional environment, more active children, even those who have weak abilities to learn the language. Throughout the lesson, good discipline was maintained, and students were actively involved in the activity. The use of grammar games provides a positive dynamics of the development of grammar skills of schoolchildren, which confirms the hypothesis of this work, its relevance and practical significance.

References:

1. Crookal, D. (Ed.). (1990). Simulation, gaming, and language learning. New York: Newbury House.
2. Rinvoluceri, M. (1990). Grammar games: Cognitive, affective and drama activities for EFL students. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Rixon, S., Flavell, R. H., & Vincent, M. (1991). How to use games in language teaching (Ed.). Hong Kong: Modern English.

TEACHING ENGLISH IN PRESCHOOL EDUCATION

Ergasheva Gulnora Nematovna,

an English teacher of Namangan regional in-service
and retraining centre of public education staff tel:934040047

Annotation: The article proves the importance of teaching English to preschool children; gives some tips for teaching English to young learners.

Keywords: communicative competence, children, work, to play games

In the modern world, there is a growing interest in early learning of the English language. The preschool period is considered favorable for learning a foreign language. The load on children in primary classes is great, both intellectual and emotional, so familiarity with a foreign language in preschool age will prepare the child for learning, form the foundations of his communicative competence, lay the correct pronunciation, and contribute to the accumulation of basic vocabulary and vocabulary. English in kindergarten is fun, accessible and useful for all kids. The main task of learning English in kindergarten is to involve the child in the most interesting process of getting acquainted with another language and culture of the country of the language being studied. Bright and positive impressions associated with the process of learning English in kindergarten, form a positive motivation for the child to learn it successfully in school. Games are an ideal mechanism to design educational activities with preschool children. Moreover, an analysis of current kindergarten curricula points out that playing and games are an important basis for children development. According to Huizinga play is innate to human culture and children play in many ways and with different types of artifacts. The main difference from adults is that children do not learn English, they play it. That is, they teach, of course, but they themselves do not think so. At this age, it is useless to force something to learn — in children, involuntary memorization prevails, so positive emotions are needed. And where to get them, if not in games? Of course, educational ones. The importance of game play in early childhood education is also recognized by multiple national and international organizations. When children choose to play, they are not thinking “Now I am going to learn something from this activity.” Yet their play creates powerful learning opportunities across all areas of development. Development and learning are complex and holistic, and yet skills across all developmental domains can be encouraged through play, including motor, cognitive and social and emotional skills. Early learning of the English language gives rise to a steady interest in further learning of the English language, any child gets the opportunity to enroll in a language school and learn the language in the future. At the age of 5 - 7 years, children finally form speech skills. At this age, children need to communicate and express their thoughts along with adults. At this age, children themselves begin to actively take an interest in the meaning of words. The child develops emotions, will, imagination, memory, thinking, interpersonal communication skills, control and self-control skills, the child learns to organize his own activities, acquires the ability to collectively solve tasks.

Types of work in English classes:

1. Work on pronunciation: tongue twisters, rhymes, fairy tales, exercises, gestures.
2. Working with objects: description, dialogue with a toy, games and fairy tales.
3. Working with images: description, detail, dialogue, games, comparison.
4. Learning and reciting poems, nursery rhymes, rhymes, tongue twisters, rhymes recitation competition, multi-genre recitation (including optimistic, sad, angry, competitions in teams and pairs.
5. Learning songs.
6. Outdoor games: ball games, “chain” with a toy, exercises, physical training, dancing and round dances, teams in motion.
7. Quiet games: board games, lotto games, riddles, crosswords.
8. Creative and situational games: role-playing games, interviews, everyday stories.
9. Story by picture: comparison, description, comparison, imagination with prediction.
10. Learning letters and sounds: writing in a notebook, drawing words for given letters or sounds, shading letters, video course on working out the alphabet.
11. Working with video material: viewing and discussing cartoons and educational presentations

in English.

For example: Tongue twisters are a great way to work on their pronunciation and articulation. It will be useful to combine work on tongue twisters with the study of phonetic stories. The main thing is to choose similar sounds.

B: A big black bug bit a big black bear, made the big black bear bleed blood.

In conclusion, we can say, that we pay a lot of attention to conversation and vocabulary. Our training is built through the game: it is fun, interesting and relaxed. In our classes, we include such elements as: Immersion and living of situations by the child: the child consciously speaks English already at the first lesson (dialogue with a toy, situations: in a restaurant, in a store, getting dressed on the street, etc.) Songs, finger games, video songs. Table (outdoor) games: various bingo, flash-cards, "Three cats", "What's missing?", "My five senses", "I wash", "Strike the animal" etc. By using games, play, movement and song, all things that most preschoolers enjoy, learning language will be a fun and positive experience. The environment of play and games is a relaxed environment and allows the students to learn without the stress or fear of possible failure.

References:

1. Einhorn, K. (2001). ESL activities and mini-books for every classroom. USA.
2. Methodological guide of teaching English. (2010). Retrieved May 6, 2012 from <http://www.nasula.cz/pravidla-predskolni-anglictiny>.

GAMES FOR LEARNING TO READ IN ENGLISH

Ergashova Sadokat Botiraliyevna,
Namangan region, Pap district, school № 48

Annotation: The aims of this article are to introduce games as the strategy in teaching reading for young learners. The game is also very valuable for a child who starts to learn a foreign language.

Keywords: learns, interesting and effective, reading in English, games, words.

One of the important tasks of working with children is to make the lessons interesting and exciting. To a large extent, this depends on the teacher, his ability to inspire children, to give everyone the opportunity to fully express themselves, to realize their abilities. There's no one best way to teach young students how to read. Learning to read is a developmental process that takes time. Every child learns differently, so it's important to incorporate different teaching strategies to hold their attention and keep them interested in learning.

I suggest using the game method of teaching as an interesting and effective way to organize educational activities for teaching students to read. The use of this method contributes to the creation of a favorable psychological atmosphere of communication, helps students to master the technique of reading in English and at the same time teach concentration, trains memory, develops speech. When starting to read, students should already know all the letters of the alphabet, be able to name them, say what sound can be conveyed by this letter, give examples of words in which this letter should occur. For example, the letter Pp, the sound [p], the words: pen, pencil, pupil. They must be able to write all the letters of the alphabet using a printed font. There are many different exercises that are aimed at memorizing the visual image of the letter. You can use counting sticks and make letters out of them, or draw letters on paper. Exercises for memorizing the visual image of a letter: Writing letters in the air; Making letters from elements; Drawing letters with your finger on velvet paper; Ask the children what the letters look like (selection of associations); Drawing letters on paper; Collect the alphabet; Find a pair. For example, when learning the letter "K", children perform the following tasks (orally at the magnetic board): Determine which letters the letter belongs to – vowels or consonants; Remember if there is a similar letter (in sound and appearance) in the Uzbek language.

We would like to share with you the techniques that we use in our lessons when learning to read words. 1) Connect a picture and a word.

2) A broken phone: The teacher puts pictures and cards with words in different places. Students line up in a row. The student in front takes the top picture, whispers the name of the picture to the next one, and so on to the last student. The last student selects a card with the word that he heard, and the students make a conclusion-whether the words came together.

3) Switch places: The teacher hands out cards with words. Students sit on chairs in a circle. The moderator calls the word, and the students whose words match must switch places.

4) Guess the word: The teacher hands out cards with words to the students. The presenter should not see who has what words. He asks the question "Have you got a...?" if the host guessed it, then takes the card. Whoever lasts the longest wins.

5. «TIC-TAC-LETTER». Students draw a grid of two vertical and two horizontal lines. They then fill the 9 grid cells with letters in any order. For example:

Short Game

A	Z	O
L	M	Y
K	U	E

5) Bingo

Children are divided into 2 teams and receive cards with words. The teacher or moderator calls the words from the prepared list. Children, if they hear their word, take a step back. The team, all the members of which have taken a step back, shout BINGO!

After that, the teacher begins to call out any letters, and the students cross out the numbers that they have in the grid. The first person to cross out 3 numbers vertically, diagonally, or horizontally wins. The winner becomes the leader.

6) Reading sounds.

The children stand in a circle. Music is playing. Students pass the ball (subject) in a circle. When the music stops, the child who is left with the ball (object) in his hands must name a word that contains the sound being studied.

Thus, the above exercises and games help students to quickly memorize and consolidate the learned reading rules, read unfamiliar words. Games allow the teacher to use a variety of forms of work, provide a quick change of activity. By learning to use games students will more easily understand and enjoy the lessons given without boring children. This is an interesting way to improve student's reading skills.

References:

1. Muhamad Sofian. "Games as The Strategy in Teaching Speaking for Young.
2. Larsen-Freeman, Diane (2000). Techniques and Principles in Language Teaching. New York: Oxford University Press.
3. Rixon, Shelagh (1981). How to use Games in Language Teaching. London: The Macmillan Press Ltd.

ОНА ТИЛИ – МИЛЛАТ КО‘ЗГУСИ

Kuryozova Dilfuza Amanbayevna

Urganch shahar 4-son umumta’lim maktabining

Ona tili va adabiyot fani o’qituvchisi

Elektron pochta: dilfuzaquryazova601@gmail.com

Tel: +99897 527 72 16

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili naqadar ilohiy ekanligi haqida ilmiy, publitsistik qarashlar, badiiy ifodalar keltiriladi. Ilmiy fikrlar faktlarga asoslanib xulosalanadi.

Kalit so‘zlar: Ruh, til, davlat, timsol, mulk, maqom, huquqiy hujjat, davlat, munosabat. Ona tili – millatning ruhidir. Til — davlat timsoli, mulki. Tilni asrash, rivojlantirish – millatning yuksalishi demak.

Ona tili – millatning ruhi, uning or-nomusi, ma’naviy qiyofasi, orzu-umidlarning namunasidir. Ona tili millatning birligi va birdamligining timsolidir. U millatni yagona xalq sifatida o’z atrofida birlashtiradi va dunyoda borliqni ta’min etadi. Har bir millatning o’z Vatani, oilasi bo’lgani kabi uning jonajon va betakror ona tili ham bo’ladi. Inson uchun uning vatani, ota-onasi, oilasi qanchalik qadrlil bo’lsa, uning ona tili ham shu qadar aziz va muqaddas bo’ladi. Hattoki, go’dak ham o’z vatanini, ota-onasini, dunyoni o’z ona tili orqali anglaydi va atay boshlaydi. Farzand tarbiyasida onaning o’rni beqiyos bo’lganidek, insonning hayotda o’z o’rnini topishida, kamolotga erishuvida tilning o’rni ulkan ahamiyatga ega. Shu bois tilni, onaga qiyoslab ona tili deb ataydilar. Til inson vujudida qon-qoniga singib oqadi. Jamiki, ezgu fazilatlar, avvalo, ona allasi va ona tilining bebaho jozibasi orqali singadi. Inson qalbida ona tiliga nisbatan sof tuyg’u, mehr-muhabbat alanga oladi. Turk dunyosining buyuk marifatparvar ijodkori Ismoilbek Gaspirali aytganidek: “Millatning ikki asosi bordur. Bu ularning tili va dinidir. Agar millat hayotidan shu ikkisidan biri sug’urib olinsa, bu millat tanazzulga yuz tutur”.

O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat tilining maqomi huquqiy jihatdan mustahkamlab qo’yilgan. Shu tariqa o’zbek tili mustaqil davlatimizning Bayrog’i, Gerbi, Madhiyasi qatorida turadigan, qonun yo’li bilan himoya qilinadigan muqaddas davlat ramziga aylandi. Ma’lumki, o’zlikni anglash, milliy ong va tafakkurning ifodasi, avlodlar o’rtasidagi ruhiy – ma’naviy bog’liqlik til orqali namoyon bo’ladi. Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tili – bu millatning ruhidir.

Til nafaqat muammola vositasi – balki xalqning madaniyati, urf-odati, uning turmush tarzi, tarixidir. Turli xalqlarning tillariga hurmat esa o’z navbatida o’zaro tushunishni, muloqotlarga imkoniyat yaratadi. Tillarni saqlanib qolishi uchun esa bu tillarni qo’llab-quvvatlash zarurdir. Aynan til tufayli insoniyat u yoki bu xalqqa mansubligidan faxrlanib yashaydi. Barcha tillarni tan olish va hurmat qilish tinchlikning birdan bir kafolatidir. Shu sababli ham xar bir xalq o’z tili saqlanib qolishi uchun harakat qiladi. Nihoyat, 1989-yilning 19-oktabr kuni bu o’ta muhim masala Oliy Kengash sessiyasi muhokamasiga qo’yildi.

Qariyb bir yarim asrlik qaramlikdan so’ng mamlakatimizda 1989-yil

21-oktabrda ona tilimizga Davlat tili maqomi berish to’g’risidagi qonun qabul qilindi. Xalqimizning muqaddas qadriyatlaridan biri bo’lmish ona tilimiz o’zining qonuniy maqomi va himoyasiga ega bo’ldi. Bugungi kunda dunyoda 6809 ta til mavjud bo’lib, ularning teng yarmi sakkizta davlat – Meksika, Indoneziya, Kamerun, Braziliya, Hindiston, Xitoy, AQSh va Rossiya xissasiga to’g’ri keladi. Eng ko’p tilli mamlakat sifatida Hindiston tan olinadi. Bu mamlakatda aholi 845 til va lahjada so’zlashadi. Ikkinchi o’rinda esa 600ta til va shevada so’zlashuvchi Papua — Yangi Gvineya turadi. Sayyoramizda eng ko’p aholi so’zlashadigan til sifatida xitoy, ingliz va ispan tillari tan olingan. Birinchi o’nlikka hindi, bengal, arab, portugal, nemets, rus va yapon tillari ham kiritilgan. Jahon tillarining atigi 4 foizi Yevropa qitasiga to’g’ri kelsa-da, eng ko’p so’zlashuvchi tillarning teng yarmi — ko’hna qit’ada ekani ma’lum bo’ldi. 341 million kishi ingliz tilini ona tili sifatida tan oladi, biroq yana 350 million kishi bu tilni ikkinchi ona tili sifatida ko’rishini ma’lum qilgan. Tahlilchilar xitoy va ingliz tillari foydalanish bo’yicha o’z mavqei oshirib borayotganini aytishadi.

Olimlarning fikricha, til yashab qolishi uchun undan kamida bir millon kishi so’zlashishi kerak ekan. Biroq bunday tillar dunyoda atigi 250 tadir. O’zbek tili ham mana shu 250taning ichida ekani

quvonarli, albatta. Inson yer yuzidagi eng oliy darajada taraqqiy etgan mavjudot sanaladi. Insonga tabiat tomonidan ato etilgan sifatlar imkoniyatlar juda ko'p, behisob. Ana shunday imkoniyatlardan biri bu –uning tilidir.

Til aloqa – almashuvining eng muhim va betimsol vositasi sifatida insonlar hayotida beqiyos amaliy ahamiyatga ega odamlar ana shu til vositasida bir-birlari bilan suhbatlashadilar, fikr berib fikr oladilar. Ming afsuski, hamma ham o'zi uchun berilgan bu cheksiz imkoniyatdan – tildan o'rinli foydalana olmaydi. Shu o'rinda xalqimiz tomonidan aytilgan "Tig' yarasi bitadi, ammo til yarasi bitmaydi" degan maqolda olam-olam ma'no bor. Hazrati Alisher Navoiy qalamiga mansub "Yaxshi so'z – jon ozig'i" degan ibratli gapda ham buyuk hikmat bor. Har bir inson so'zlash va tinglash madaniyatiga ega bo'lmog'i lozim. Shirinsuxan va xushmuomala insonlarni hamma hurmat qiladi. Ular bilan bir marta suhbat qurgan odamning ruhi yengil tortadi. O'rni kelganda shuni ham alohida ta'kidlab o'tmog'imiz kerakki, har bir inson o'zining ona tilida aniq va talaffur qoidalariga rioya qilgan holda gapirmog'i lozim. Har ikki so'zining birida "chao", "privet", "koroche govorya" degan xorijiy so'zlarni qo'shib gapiradigan shaxslar o'zlarini o'ta madaniyatli deb hisoblasalar ham, aslida ular g'irt madaniyatsiz, muomala odobidan yiroq kimsalardir. Bugungi davr talabi, O'zbek tiliga davlat tili maqomining belgilanganligi ham bizdan xuddi shu narsani taqozo qilmoqda. Bizning kelajagimiz istiqlol g'alabalarini saqlab qolmog'imiz, mustaqil O'zbekistonimizning shon – shuhratini qaytadan butun dunyoga yoyishimiz uchun xushfe'l va suxandon, xushmuomala, madaniyatli inson bo'lishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhammadov G', Lutfullayeva I., Ona tilim – jon-u dilim. Urganch – 1997.
2. Yamanov G., Abzalova R., Til – qalblargulshani. Termiz –2001.
3. www.ziynet.uz electron kutubxonasi.

THE ROLE OF INNOVATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION

Xudayarova Aysara Mullanurovna

Urgench city general secondary education school № 4

English language and literature teacher

Electron mail: xudoyorovaaysara@gmail.com

Tel: +998914347138

Karimova Umida Davranbekovna

Urgench city general secondary education school № 4

English language and literature teacher

Tel: +998907373003

Annotation: This article covers current issues of the education system today, innovative technologies that can be used in education, multimedia programs, methods and techniques of widespread use of electronic information sources.

Key words: integration, multimedia, method, innovation, modernization, knowledge, skills, competencies. Today, our country dictates new tasks of social modernization, industrialization and accelerated innovation challenges in the new global economic integration.

The main objective of the third decade of the XXI century of independent Uzbekistan is to move forward to joining the top 30 developed countries of the world. In this regard, there is a great responsibility on educated and highly qualified young people of Uzbekistan, such as the development of national competitiveness in the XXI century, providing prosperity and universal recognition of the country all over the world. As our esteemed president Sh Mirziyoyev said that "The education system should be modernized and noted "We expect to implement modernization of teaching methods and actively develop online education systems, creating regional school centers. We should intensively introduce innovative methods, solutions and tools into the home, including the distance education and online education that is affordable for all..." The role of innovation in education is great.

The effective use of Innovative technologies, such as computers, the Internet, multimedia resources in the educational process is the only way to show the quality of education. One of the innovative technologies of improving the students' communicative abilities is using multimedia in the process of teaching and learning in the classroom. Proper use of multimedia in classroom will provide the opportunity for interacting with diverse texts that give students a solid background in the tasks and content of mainstream courses. Furthermore, because educational technology is expected to become an integral part of the curriculum, students must become proficient in accessing and using electronic resources. One of the main problems faced by the language teacher, especially newcomers to the profession, is that methodology refuses to stand still. As McCarthy puts it: The methodology of foreign language teaching has evolved dramatically over the past half century, with emphasis at different times being placed on a remarkable array of philosophies and approaches under banners such as grammar-translation, audiolingual, structuro-global audiovisual, inductive/deductive, functional, notional, situational, communicative, immersion, learning/acquisition, suggestopedia, directivist/constructivist, etc. Although each approach has seen its share of zealous purists, it would seem that, viewed from a distance, the abiding lesson to teachers has been that no one approach is a magic wand capable of transforming any class of foreign language learners into near-native speakers of the target language, and that each approach brings to the fore a previously neglected or forgotten facet Mindful of the need to bring native speaker voices into the classroom, teachers in the first half of the 20th century took gramophones into their classrooms.

These were replaced by reel-to-reel tape recorders when the price was right and appropriate recordings became available. Brave souls acquired microphones and encouraged students to record their own voices, to accustom them to hearing themselves speaking in another language. The next innovation was the language laboratory, coming as it did at a time when the audio-lingual method was to the fore and drills were considered central to successful language learning. Those entrusted with the maintenance of language laboratories heaved a sigh of relief when audiocassette recorders replaced reel-to-reel tape. Slide and filmstrip projectors, film projectors and television sets also found their way into language classrooms, followed by video players and video cameras. All of

these innovations made their entrance as “boltons”. It was only when their characteristics were fully understood and their strengths identified in comparison with existing media that they become integrated into the delivery strategy of the teachers concerned, and into published courses So, why do I use multimedia materials in the classroom? First, it helps to enhance understanding. Valuable media materials boost student comprehension of complex topics, especially dynamic processes that unfold over time.

At second, it increases memorability - rich media materials lead to better encoding and easier retrieval. Multimedia technology could significantly enhance student’s capability in problem solving and in learning by doing. Computers increased students’ opportunities for self-directed learning. In another study carried out by Vernadakis and colleague [2008], they found that multimedia could help language learners’ motivation, support their language skills, affect their learning attitude, and build their self-confidence through various communicative and interactive activities. Their findings indicated that the multimedia language courseware, by providing the test items, allows every individual to assess their own learning components confidently. Thus, the innovative technologies that i reviewed today significantly enrich and diversity the teaching of foreign languages.

References:

1. English Grammar. An Introduction. New York: Palgrave Macmillan. Coulthard, M. (ed.) (1994). Advances in written text analysis. London; New York: Routledge. Fairclough, N. (1992)
2. Bell, D. (1975). Power, Influence and Authority. New York; London; Toronto: Oxford University Press.
3. McCarthyB. (1999) “Integration: the sine qua non of CALL”, CALL-EJ
4. [Electronic resource]: “Information and communications technology for language teaching”. URL: <http://www.ict4lt.org/en/index.htm>
5. arxiv.uz
6. education.uz

TEACHING PHONETICS THROUGH GAMES

Maxkamova Xurshida Zoxirjonovna,
an English teacher of Kasansay district,
school №34 tel +998 90 2185271

Annotation: The present article aims at three aims. Firstly, the study is to explore the students' attitudes toward using games as a way of improving English pronunciation and raise the students' awareness of features of pronunciation

Keywords: pronouncing, activities, to develop, phonetic games, the ability

Phonetic games occupy an important place in the process of learning English. One of the most difficult and important tasks for teachers is the formation of the correct English pronunciation, so learning a foreign language should begin with the study of the phonetic system of the language. Teaching phonetics, as one of the main sections of learning a foreign language, is more effective in practice. Thus, the phonetic game is one of the most effective ways to consolidate and improve phonetic skills. These activities have positive effects on improving students' pronunciation and they are used to develop children's auditory attention and memory, the ability to hear and differentiate sounds.

Activity 1. "Find a rhyme to the words". The teacher pronounces the word, and the children must find a rhyme to it. It is necessary to have a set of pictures with objects that could rhyme:

doll-ball	dog-frog
snake-cake	clock-cock
bee-tree	see-we
mouse - house	toy-boy

Activity 2. "Guess by the voice who came to visit you". One of the children stands at the blackboard with his eyes closed, and another student loudly says the words of greeting: Good morning, Lola! How are you?. The person standing at the blackboard must guess who is greeting her by her voice, and must respond to the greeting by calling the student by name: Good morning, Aziza! I am fine, thank you!

Activity 3. "Guesswhat". The teacher names a string of words that have a similar pronunciation. The task of the students is to guess what sound these words have in common. For example: nice, island, write. The students must guess that this is the sound [aɪ].

Activity 4. "Fill in the missing letter". On the board are written words, each of which is missing one letter: for example, a-d, p-n, etc. Teacher pronounces, for example, the sound [e] and asks the student to mentally insert the corresponding letter "Long and short sounds»

Activity 5. "Watch, listen, and speak". The teacher shows the students a card with a consonant sound and names the vowel. Students say the syllable in chorus. You can complicate the task by asking students to remember words with such a syllable.

Activity 6. "Guess the letter". One of the students (the leader) leaves the class, the others think of the letter. When the presenter enters, he is called the words that contain this letter. The task of the presenter is to name the hidden letter. If the answer is correct, he chooses the next host himself.

Activity 7. "Snowball". Players stand in a circle. The teacher calls a word with a certain sound, the next participant repeats this word and calls another one, etc. The last player must repeat the words for all the participants. The game is also suitable for fixing vocabulary on a specific topic and practicing grammar (for example, students say what they are interested in using a construction with the creative case of a noun).

Among the phonetic games, you can distinguish puzzle games, simulation games, competition games, games with objects, tongue twisters and mindfulness games. The use of tongue twisters in a foreign language lesson will help the teacher to work out the pronunciation of individual consonants and vowels in a relaxed way. Tongue twisters for practicing the sound [l] and the sound [r]: Lily likes lovely lilies and Layla likes lovely camomiles. Red roses grow in the garden.

A great game for learning and practicing transcription signs: "How many sounds are there in the picture?" - the teacher gives the children pictures that depict various objects, then names the sound (you can also write it on the board), and the children must show pictures with this sound. In parallel with the main task, you can invite children to write a sound and a word, thereby

starting the development of lexical material. For practicing pronunciation, the game “Dominoes” is well suited: students are given chips on which the word and transcription are written. The first participant puts a chip with a word, the task of the others is to choose a transcription of this word. Next, the participants look for a chip with the next word for a given transcription. At the same time, it is a mandatory requirement to pronounce words.

Thus, thanks to the games, teachers have a chance to make the educational process more interesting and exciting. When using the game, the teacher pursues not only educational goals, but also developmental and educational ones and allows students to learn by playing. Games help to relieve fatigue, overcome language and psychological barriers. The use of games increases interest in the subject, helps to focus on the most important thing.

References:

1. Makarova V. Funny Games and Activities for Pronunciation and Phonetics Classes at Universities. EDRS, 1997.
2. Hancock, M. (1995). Pronunciation games. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Wright A., Betteridge D., & Buckby M. Games for language learning. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.

ОНА ТИЛИ ДАРSLARIDA О'QUVCHILAR PSIXOLOGIIYASI OID ДАРSLAR TASHKIL ETISH

Mirzaqulova Umida Ubaydullayevna

Buxoro viloyati Qorako'l tumani

14 – maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

+99899 350 33 94

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili darslarining tashkil etishda pedagogik – psixologik jarayonlarning ahamiyati haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik – psixologik jarayonlar, o'yin texnologiyalari.

Ona tili fani darslarida nafaqat ona tili butun fanlarning o'qitishda darslarda psixologik jarayonlar muhim rol o'ynaydi. O'qituvchida pedagogik mahorat bilan birga psixolog bo'lmog'i lozim. Bola psixologiyasini yaxshi tushungan o'qituvchi haqiqiy pedagog bo'la oladi. Har bir darslarda psixologik o'yinlarga bvaqt ajratish darsning qiziqarli bo'lishiga o'quvchining e'tiborini o'ziga tortishga mavzuni yaxshi tushinishga qo'pol qilib aytganda uxlayotgan o'quvchining uyg'otishga juda katta yordam beradi. Va shu bilan birga o'quvchi qachon yana shu darsga kirar ekanmiz degan fikrni uyg'otishga sabab bo'ladi.

Ta'limdan asosiy maqsad bolalarga bilim berishgina emas, balki bilim olish yo'llarini o'rgatish, ularni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish demakdir. Yangicha ijtimoiy, iqtisodiy sharoitda tilni o'qitish mazmunini takomillashtirish, darslarni jahon andozalariga mos ravishda tashkil etish o'quvchi faolligini oshiradigan muhim omillardan hisoblanadi.

Pedagogik texnologiya - ta'lim jarayonida oldindan rejalashtirilgan va to'raligicha loyihalashtirilgan, muayyan vaqtga mo'ljallangan, ta'lim jarayonida ko'proq ta'lim oluvchi shaxsiga qaratilgan, faollashtirilgan usullar va zamonaviy ta'lim vositalaridan foydalangan holda o'quv maqsadiga erishishni kafolatlaydigan ta'lim berish jarayonidir.

Pedagogning jonli nutqi, harakatli mashqlari tarbiya vositasi vazifasini bajaradi. Texnologiyalarni qo'llaganda o'quvchi bilimni kuzatish, bilimlarining o'siishida jamiyatda vujudga kelgan asosiy g'oyalar bilan taqqoslash, ularning rivojlanish yo'llari va usullarini aniqlash, mosini tanlash, turli vositalar, tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish usullariga ahamiyat berishimiz kerak.

Texnologiyalarni metodikadan farq qiluvchi omillar:

1. Zamonaviy - an'anaviy o'qitish elementlarining mavjudligi;
2. Pedagogik jarayonda shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyani mavjudligi;
3. O'quvchilar faoliyatini faollashtirish va jadallashtirish asosidagi pedagogik texnologiyalar;

“Kim hakam” o'yini

O'tilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida “Kim hakam” o'yini olib boriladi. Bunda o'quvchilardan diqqat, tezkorlik, hozirjavoblik talab etiladi, O'quvchi fikrini jamlashga harakat qiladi. O'qituvchi tomonidan ma'lumotlar tezkorlik bilan o'qiladi. Bunda har bir guruh a'zolari to'g'ri ma'lumotlar uchun- “qizil kartochka”, noto'g'ri ma'lumotlar uchun- “sariq kartochka”larini ko'tarishadi. Natijalarni aniqlab borish uchun har bir guruhga nazoratchilar birlashtiriladi.

“Taqqimot-tadqiqot” usuli.

Bu bosqichda har bir guruhdan bir nafar o'quvchi yangi mavzu va yangi mavzuni o'tilgan mavzular bilan bog'lash maqsadida doskada taqqimot qilishadi. O'qituvchi tomonidan yangi mavzu bo'yicha qo'shimcha ma'lumotlar berib o'tiladi.

“Piramida” o'yini

Yangi mavzuni mustahkamlash maqsadida “Piramida” o'yini olib boriladi. Bunda To'rtala guruhga alohida mavzular beriladi, guruh a'zolari berilgan mavzu bo'yicha barcha ma'lumotlarni maxsus kartochkalarga yozishadi va piramida tasvirlangan ko'rgazmaga yopishtirib chiqadilar. Natijalar tekshiriladi noto'g'ri va takrorlangan ma'lumotlar olib tashlanadi va qolgan natijalar hisoblanadi. Eng ko'p ma'lumot yozgan guruhlar taqdirlanadi. Bunda o'quvchilar o'tilgan mavzuni egallaganlik va mavzu bo'yicha tushunchalarni o'zlashtirib olganlik darajasi aniqlash, o'z bilimlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o'zlarining bilim darajalarini baholay olish, yakka va guruhlarda ishlay olish, safdoshlarining fikriga hurmat bilan qarash, shuningdek o'z bilimlarini bir tizimga solishga o'rgatadi.

“Matn tuzib ko’r, aqling bo’lar zo’r”.

O’quvchilar monitordan uzatilgan rasm asosida, berilgan muddatda matn tuzishadi. Tuzilgan matnda undov, modal, taqlid so’zlar ishlatilishi kerak. Mazmunli va undov, modal, taqlid so’zlar-dan ko’p ishlatgan matn egalari g’olib bo’lishadi.

Psixologik test. Bunda o’quvchilarning dars jarayonida, hayotda o’zini qanday tutish kerak-ligi haqida ma’lumot berish. Monitordan ayrim timsollar tasviri ko’rsatiladi. Namoyish qilingan timsollar o’quvchilar tomonidan tanlab olinadi va o’sha so’z ishtirokida bittadan gap tuziladi. Bu gaplari bugungi darsning xulosasi bo’lishi mumkin. Agar o’quvchi tulki rasmini(timsolini) tanlag-an va tuzayotgan gapi quyidagicha bo’lishi mumkin.

Masalan, Tulki **“voy”** deb qochdi.(undov so’z)

O’quvchilar tanlagan timsol nimani anglatishi mumkinligini o’qituvchi monitorda o’qib eshit-tiriladi va o’quvchilar hukmiga havola qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tolipov O’, Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T- Fan, 2005. 205 b.
2. Tolipov U, Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – T- 2006.
3. Pedagogik atamalar lug’ati. T- Fan , 2008 y

ENGLISH LESSONS THROUGH INTERACTIVE GAMES

Olimova Sevara Anvarovna

English language teacher,
secondary school #3,
Chust region, Namangan, Uzbekistan

Annotation. Game is a complex socio-cultural phenomenon, which is devoted to many philosophical, cultural, psychological and methodological studies. Among them, a special place belongs to the issue of using the game for educational purposes. The learning function of the game has been known for a long time. Many outstanding teachers rightly drew attention to the effectiveness of using games in the learning process. Game forms of work contribute to the creation of a favorable psychological climate in the lesson and intensify the activities of students. While playing interactive games, the abilities of a person, of a child in particular, are manifested especially fully and sometimes unexpectedly.

Key words: teaching, method, communicative, interactive, goals, approach, technique, language, learning, facilitator, feature

Game is a specially organized activity that requires exertion of emotional and mental strength. The game always presupposes making a decision - how to act, what to say, how to win. The desire to solve these issues sharpens the students' mental activity. The use of the game in foreign language lessons is also not new. And, nevertheless, despite the obvious attractiveness of educational games, they are underutilized in foreign language lessons, have not become a genuine teaching tool, part of the general system. Practice shows that games most often serve as an entertaining moment in the lesson, teachers resort to them rather in order to relieve students' fatigue, using them only as a relaxation. And at the same time, the game also has great educational potential. That is why this topic is extremely important for its deep study and especially its practical application in schools. As every teacher striving to make English lessons interesting, informative, memorable, I reflect on what methods to achieve this.

Game is a traditional, recognized method of teaching and upbringing. It was impossible to build classes with kids without using game technology. And when I started working at school as an English teacher, I saw that the game, as an educational technique, has not lost its relevance. So, conducting a cycle of lessons about animals, I successfully applied a playful moment in the lesson, as once in the classroom with kids in kindergarten: I created a presentation, on one of the slides I distributed comics related to pets: antennae, fur, nose, eyes, paws, bow, etc., and the students drew and pronounced these words in English.

The game meets the natural needs and desires of the child, and therefore with its help he will learn English with pleasure. A game for students is a path to knowledge, being included in the gameplay, the student forgets that the lesson is in progress. There is no doubt that game is a very strong incentive for students to master a foreign language.

The effectiveness of using educational games in English lessons has been known for a long time. Learning English can seem completely boring and uninteresting if this process is monotonous, includes one type of activity and does not in any way motivate the student to study English with interest.

My task is to build the educational process in such a way that the child wants to learn English, strives to understand it and is ready to speak it. So, in one of the lessons on the topic "Buying a gift" in the sixth grade, I introduced a role-playing game into the fabric of the lesson, where there were both sellers and buyers. For this, a corner was decorated in the classroom, a counter was installed there, a showcase on which the goods were laid out. The student played the role of the seller, and the other children played the role of the buyer. The result was a small educational costume project with appropriate preliminary preparation: as part of extracurricular activities, they visited the store with the students, saw how the seller works, what he says, how he speaks (correct communication with the buyer).

The students were so carried away that they did not notice that the lesson time was up. At the same time, there was no question of overloading, the corresponding amount of work was done, and most importantly, a large amount of educational material was mastered. At the end of the lesson,

there were no twos and threes (a grade for primary school students means a lot).

So what is a game? Game is a type of activity in the context of situations aimed to recreate and assimilate social experience, in which self-management of behavior is formed and improved.

Playing in the classroom helps me to develop students' ability to imagine, creative thinking. Experience has shown that game teaches children to communicate, i.e. forms their communication skills. In addition, the child, reproducing the interaction and relationships of adults in the game, learns the rules, methods of this interaction, in the process of playing he gains the experience of mutual understanding, learns to explain his actions and intentions, to coordinate them with other children.

So, in the lesson on the topic "My Day" I also applied game technology, accompanying it with a heuristic conversation about the daily routine, leisure time, etc. The students talked about how they spend their day, accompanying their statements with a role play based on a dialogue between two classmates.

Life has shown that the skills and abilities acquired and formed at school should be successfully applied by students in later life: they should become part of a peer group, focus on the teacher's explanations in the classroom, and control their actions when doing homework.

In other words, adults should be aware that game is not an empty activity at all, it not only gives the child maximum pleasure, but is also a powerful means of his development, a means of forming a full-fledged personality.

I would like to point out the potential of the game as a means of teaching English. The game helps me not only to organize the process of communication in a foreign language, but also brings it as close as possible to natural communication. The game develops mental and volitional activity. I observe that thanks to games, all the cognitive processes of students are activated: attention, memory, thinking, creativity develops, associative thinking develops. Educational games help relieve fatigue and anxiety, overcome language and psychological barriers. Their use always gives good results, increases interest in the subject, allows you to master speech skills in the process of creating a communication situation during the game.

Conclusions is that the gameplay greatly facilitates the educational process; moreover, skillfully designed game is inseparable from learning. Students usually remember better what they enjoy doing. Therefore, games provide an opportunity to deeply and permanently remember the material. The use of games in English lessons helps the teacher to deeper reveal the personal potential of each student, his positive personal qualities (hard work, activity, independence, initiative, the ability to work in cooperation, etc.), to maintain and strengthen educational motivation.

Game, as one of the teaching tools, helps me to observe a differentiated approach to teaching: all my students take part in the game, despite the fact that they have different temperaments and different cognitive activity. An insecure, weak student will feel more confident and will participate in the game more actively, even if the goal of the game is not just to have fun, but to learn, gain knowledge, and develop skills.

I am not afraid to use gaming technologies in teaching English because:

- the game allows me to fix bugs without getting them deeply rooted in my memory;
- games help you remember deeply and for a long time. Students usually remember what they enjoyed doing;
- games make the learning process, sometimes difficult and monotonous, fun, and this increases the motivation for learning (all teachers know that in the lesson there should be a change in types of activities, as well as forms and methods of teaching, in this case, a good result is ensured).

Avedon, M.E., & Brian, B. S.(1971). Learning Through Games. The Study of Games. John Wiley & Sons.

Bartle, R. (2004). Designing Virtual Worlds. Indianapolis: New Riders.

Carrier, M. (1980). Games and activities for the language learner. Nelson.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). Research Methods in Educations, Routledge.

Constantinescu, R. S. (2012). Learning by playing: Using computer games in teaching English grammar to high

school students. Education Source. 110-115.

Crookal, D. (1990). Simulation, gaming, and language learning. Newbury House.

Cross, D. (2000). A practical handbook of language teaching. Longman.

Debreli, E. (2012). Change in beliefs of pre-service teachers about teaching and learning

English as a foreign

language throughout an undergraduate pre-service teacher training program. *Procedia Social and*

Behavioral Science, 46, 367-373.

Gee, J. (2003). What video games have to teach us about learning and literacy. Macmillan.

Greenall, S. (1990). Language games and activities. Hulton Educational Publications Ltd.

Hadfield, J. (1990). An Collection of Games and Activities for Low to Mid- Intermediate students of English

Intermediate Communication Games. Thomus and Nelson and Sons Ltd.

Huyen, N. T. (N.D). Learning Vocabular Thtough Games. *Asian EFL Journal* .

Kawulich, B. B. (2015). Participant Observation as a Data Collection Method. *Forum: Qualitative Social Research* .

Lee, W.R. (2000). Language teaching games and contests. Oxford University Press.

Mackey, A., & Gass, S. M. (2005). *Second Language Reseach*. Ro

References

1. Creative games for the language class by Lee Sukim, 1995.
2. Khan, J.1996, Using games in teaching English to young learners-Teaching English to children, from practice to principle, England, Longman.
3. Six games for the EFL/ESL classroom, by Aydan Ersoz, The internet TESL Journal, Vol. VI, No, 6, June 2000.
4. Using games in an EFL class for children. By: YinYong Mei and Jang YuJing,Daejin university ELT Research paper,Fall.2000.

ОНА ТИЛИ ДАРSLARIDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH ORQALI O'QUVCHILARNING SAVODXONLIGINI OSHIRISH

Qobilova Sevara To'yqulovna,
Navoiy shahar 2-umumta'lim maktab
Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Ma'lumki, o'quvchilarni milliy qadriyatlarimiz ruhida tarbiyalash va savodxon qilib kamol toptirishda ona tili fanining o'rni beqiyos. Bugungi kun o'qituvchisi o'quvchilarni fanga qiziqitira olishi uchun innovatsion metodlardan foydalanishi juda muhim. Jumladan, o'quvchilarni topqir, o'tkir zehni, savodxon qilib voyaga yetkazishda didaktik o'yinlarning ahamiyati katta. Darsda didaktik o'yin o'tkazilishi orqali o'quvchi ruhiyatida ijobiy o'zgarish sodir bo'ladi va bu o'yinni ular zo'r mamnuniyat bilan ijro etadi. Ayniqsa, tajriba maqsadida o'tkazilgan quyidagi usullar muhim ahamiyat kasb etadi :

“Qay biri to'g'ri?” muhokamali lug'at diktant Xaykal-haykal, xuriyat- hurriyat , polapon-palapon, shavqat-shafqat, xayr sadaqa-xayr-sadaqa, qat'iy nazar- qat'i nazar, sentyabr-sentabr .

O'quvchilar slayd orqali ko'rsatilgan lug'atdan so'zlarni taqqoslab, to'g'ri deb topgan variantini izohlashadi, agar noto'g'ri bo'lsa xatosini anglaydi, daftarga to'g'ri so'zlarni ko'chirib yozishadi. Bu usul orqali o'quvchi xatoni qayta takrorlamaydi.

Shuningdek, o'rganilgan mavzuni puxtarok o'zlashtirish uchun “Teskari” oyin usulini qo'llash maqsadga muvofiqdir. O'quvchilar 4 daqiqa ichida o'ylab, daftarga fikrini qayd etishadi.

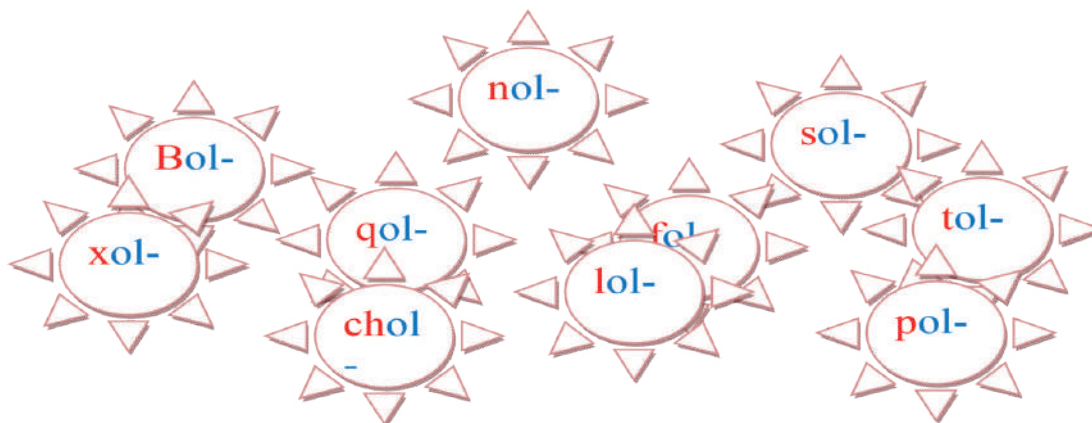
.....lar ko'p **yig'laydi**,

.....lar oz **kuladi**. (Kichiklar-kattalar)

Bu usul o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga va savodxon bo'lishiga xizmat qiladi.

O'quvchilar g'olib chiqish maqsadida jon-u dili bilan berilgan topshiriqni bajarishga intiladi.

Qofiyadosh so'zlar

Bir harf bilan farqlanadigan so'zlarni tez topish, so'ngra shu so'zlar ishtirokida gaplar tuzish. O'yinda tez gap tuzib, xatosiz yozgan o'quvchi g'olib sanaladi. Masalan:

Ushbu didaktik o'yinlar o'qitish vazifasiga xizmat qiladi va dars qiziqarli, maroqli darajada o'tadi. Yuqoridagi barcha usullar o'qituvchini bolalarga yaqinlashtiradi, o'rtadagi devor qulaydi. 3—4 daqiqa davom etadigan didaktik o'yinlar o'quvchining his-tuyg'usiga ta'sir etib, unda o'qishga ijobiy munosabat va qiziqish xislatini tarkib toptiradi. Ular o'yinni zo'r mamnuniyat bilan ijro etadi, o'yin boshlanishini esa sabrsizlik bilan kutadilar. Bu esa o'qituvchiga o'quvchilar faoliyatiga individual munosabatda bo'lish imkonini beradi.

Biz bilamizki, o'quvchilar o'qishning o'zidagina o'smaydilar, balki ular o'yin jarayonida ham hamjihat bo'lishga, hayotni bilishga o'rganadilar. Tajriba shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlar hamjihatlik va intizomlilikni tarbiyalashga yordam beradi, chunki har bir o'yin g'alaba qozonishga intilish bilan bog'liq bo'lib, o'yin shartlari va qoidalariga qat'iy va izchil rioya qilishni talab etadi.

“**Sovrinli diktant**” usuli: O'quvchilar sinf xonasida tinch o'tirib, har bir so'zni diqqat bilan tinglashga, so'zlarning talaffuzi va yozilish qoidalariga e'tibor bilan to'g'ri yozishga intiladi.

3-4 daqiqali sovrinli diktant o'quvchiga o'zgacha mas'uliyat yuklaydi va sovrin uchun 2ta “5” baho olishga intiladi.

“Haftaning savodxon o‘quvchisi” nominatsiyasi: Bu nominatsiyani o‘tkazishdan maqsad - o‘quvchilarni o‘z ustida ishlashga chorlash. O‘quvchi o‘zi sezmagan holda kitobdagi lug‘at so‘zlarning yozilishiga ham e’tibor qaratadi. Hafta davomida xatosiz va chiroyli yozuv egasi bo‘lgan nominatsiya g‘olibi rag‘batlantiriladi.

Xullas, innovatsion metodlar o‘quvchilarning savodxon bo‘lishiga, DTS talablariga qo‘yilgan bilim va ko‘nikmalarni oson va qiziqarli egallashlarida muhim rol o‘ynaydi.

TEACHING GRAMMAR EFFECTIVELY.

Gulnora Ravshanova

English teacher at school №10
in Gijduvan district of Bukhara region

Annotation: English grammar is notoriously difficult to learn for both native and second language speakers. There are so many intricacies, obscure rules, and exceptions that it comes as no surprise that different generation of teachers have used various approaches to teaching grammar to train literate English writers. In the past, memorization-based techniques that relied on repetition slowly gave way to more creative methods.

Key words: methods, inductive method, deductive teaching, interactive methods, grammar.

Throughout the history of English language teaching, the issue of the significance of teaching grammar has generated a great amount of debate. This issue has intrigued pedagogues to such an extent that it resulted into the division among them, one group giving utmost importance to it while other group dismisses its importance. This paper aims to look into the ideas of both groups of academicians and try to find the answer to the question, which is of great importance in language teaching.

Today, we live in a society that prizes literacy and is willing to adapt to more effective methods to achieve the best results in teaching grammar. Through these methods learners can pay their attention, increase the vocabulary, effectiveness, quickness of wit, attentiveness and the main thing is to assimilate the lesson with the interest and learn by heart grammar rules and vocabulary.

Diagramming Sentences. One of the older forms of teaching grammar, diagramming sentences, first appeared in the 19th century. This method involves visually mapping the structures of and relationships between different aspects of a sentence. Especially helpful for visual learners, this method disappeared from modern teaching at least 30 years ago. Different forms of diagramming are used to visualize sentences, but all organize the functions of a sentence in a way that illustrates the grammatical relationships between words. More recently, diagramming sentences has had small pop-culture resurgence in prints of famous opening sentences and websites that allow you to diagram to your heart's content.

Learning through Writing. This method is often used in schools in the U.S. and Canada. Students are encouraged to explore language through creative writing and reading, picking up correct grammar usage along the way. If there are specific problems with certain grammatical rules, these are covered in a more structured lesson. An emphasis is now being placed upon language acquisition over language learning, as it has been observed that learning grammar by memorization does not work well and that students are better able to recognize and understand grammatical rules when lessons are more interactive (they have to apply these rules in their own writing). Repeated practice is also important and easily achieved through creative or personal writing exercises. This article, posted by THE ATLANTIC, suggests that to better equip future adult writers, teachers in the 21st century should consider dropping outdated grammar teaching techniques in early education and opt for learning through writing techniques.

Inductive Teaching. The inductive method of teaching grammar involves presenting several examples that illustrate a specific concept and expecting students to notice how the concept works from these examples. No explanation of the concept is given beforehand, and the expectation is that students learn to recognize the rules of grammar in a more natural way during their own reading and writing. The main goal of the inductive teaching method is the retention of grammar concepts, with teachers using techniques that are known to work cognitively and make an impression on students' contextual memory.

Deductive Teaching. The deductive method of teaching grammar is an approach that focuses on instruction before practice. A teacher gives students an in-depth explanation of a grammatical concept before they encounter the same grammatical concept in their own writing. After the lesson, students are expected to practice what they have just been shown in a mechanical way, through worksheets and exercises. This type of teaching, though common, has many people—including teachers—rethinking such methods, as more post-secondary level students are revealing sub-par literacy skills in adulthood. As one former teacher states, deductive teaching methods drive

many students away from writing because of the tediousness of rote learning and teacher-centered approaches.

Interactive Teaching. Another method of teaching grammar is to incorporate interactivity into lessons. Using games to teach grammar not only engages students but also helps them to remember what they've learned. This method allows teachers to tailor their lessons to the different learning styles of students. For instance, each student can be given a large flashcard with a word on it, and the students must physically arrange themselves into a proper sentence. Over the years, many methods have been developed for teaching grammar and have been built upon, abandoned, or combined, all with the same goal in mind—teaching students how to communicate effectively and understand how to use the English language. Regardless of

how grammar is taught, a well-rounded understanding of English grammar is the most important factor in improving the literacy of students.

Used literature:

1. Jie, X. (2008) Error theories and second language acquisition [Electronic version]. USChina foreign language.
2. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.educationworld.com/a_lesson/lesson/lesson33/ (дата обращения: 02.07.2018).
3. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.inklyo.com/methods-of-teachinggrammar/> (дата обращения: 02.07.2018).

ОНА ТИЛИ ВА АДАБИЙОТ ДАРSLARIGA OID SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISH

Ravshanov Husan

Navoiy viloyati Karmana tumani
12-umumta'lim maktabi
ona tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada ona tili va adabiyot darslarida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqlarini o'stirish mustaqil fikrlashga o'rgatish, fanga oid hamda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda hamda adabiyot darslarida sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

O'zbekiston o'z taraqqiyotining yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Bu muhim davrda yoshlarimizga chuqur bilim berish bilan birga kasb-hunarga o'rgatishning yo'l-yo'riqlari ko'rsatib bermoqda. Bu ulkan va mas'uliyatli vazifalarni amalga oshirishda barcha fan o'qituvchilari qatori ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari dars jarayonida ma'lum bilimlar tizimini berish bilan cheklanmasdan o'quvchilarning olgan nazariy bilimlarini amalda, ya'ni hayotga tadbiiq etishiga erishmog'i lozim. Bu borada sindan tashqari uyushtiriladigan mashg'ulotlarning ahamiyati juda muhim ahamiyat kasb etadi. Ilmiy asoslangan bilimlarni o'quvchilarga etkazib berish bilan rivojlanadigan bu jarayonda ona tili va adabiyot faniga oid bo'lgan bilimlarni har bir umumta'lim o'qituvchisi sinfdan tashqari mashg'ulotlarda amalga oshirish imkoniyati egadir. Bu bilim va tushunchalarning amalga oshirilishi o'quvchilarning fan asoslarini o'rganishga bo'lgan qiziqishini orttiradi, puxta va ijodiy atrofficha bilim bilan qurollantiradi. Mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda, qolaversa estetik tarbiyada ham muhim rol o'ynaydi.

Ayrim fan o'qituvchilari sinfdan tashqari mashg'ulotlarni darsdan tashqari mashg'ulotlar bilan aralashtirib yuboradilar. Vaholanki, darsdan tashqari qilinadigan ishlar o'quv reja asosida ya'ni darslik talablarini bajarishga qaratilgan bo'lib, bunga sinfdagi barcha o'quvchilar bevosita ishtirok etiladi. Sinfdan tashqari mashg'ulotlardan asosiy maqsadi reja va darslikdan tashqari o'quvchilarga qo'shimcha bilim, ko'nikma va malakalar berish, ularning fanga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, olingan bilimlarni hayotga tadbiiq qila bilishga yordam berishdan iborat. Sinfdan tashqari uyushtiriladigan ishlarda ko'riladigan masalalardan yana biri o'quvchilar o'quvchining ilmiy dunyo qarashlarini shakllantirish bo'lsa, ikkinchi tomondan kasb tanlashga yo'llashdan iboratdir.

Adabiyot fanidan uyushtiriladigan sinfdan tashqari mashg'ulotlar quyidagilarni hal qilishga yordam beradi. O'quvchilarning fan asoslarini o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, qo'shimcha adabiyotlardan foydalanish, o'zlarining ko'nikma malakalarini o'stirish, mustaqil bilim olish ko'nikmasini mustahkamlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishva boshqalar. Bayram tadbirlarini tashkil qilishni samaradorligini oshirish avvalo komil insonni shakllantirishning eng zamonaviy va qulay yo'nalishlarini topib joriy etishga bog'liq. Bayram yoki ijodiy kechalarini tashkil qilish davr talabiga javob beradigan holga barcha g'oyalar qaytadan ko'rib chiqilishi, asosiy e'tibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida to'plangan ijobiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi. Tadbirlar asosida tashkil qilingan tarbiyaviy ishlar huquq-targ'ibot organlari, ijodiy uyushmalar, davlat va nodavlat jamg'armalar, qo'mitalar va tashkilotlar bilan hamkorlikda olib boriladi. Inson shaxsining kamol topishi juda murakkab va uzluksiz jarayon davomida shakllanadi. Uning tarbiyasiga ota-onasi, maktab, mahalla, do'stlari, jamoat tashkilotlari, atrof-muhit, ommaviy axborot vositalari, san'at, adabiyot, tabiat va hokazolar bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yuqoridagi barcha hayotiy ehtiyojlarni vujudga keltirishda o'zaro hamkorlikning ta'sir doirasi orqali shaxsni tarbiyalash va tarbiyaning birligini ta'minlagan holda, uni shaxs sifatida shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan muhitdan himoya qiladi. Tarbiyaning bosh maqsadi - yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda xalqning boy milliy, ma'naviy-tarixiy an'analarga, urf-odatlarini hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali tashkiliy, pedagogik shakl va vositalarni ishlab chiqib amalga joriy etishdir. Shunday ekan o'quvchi yoshlarda ijodiy faollik, aqliy zakovat, axloqiy salohiyat, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, ularni keng qamrovli ijtimoiy foydali ishlarga faol ishtirok etishlarini shakllantirish uchun, maktablarda o'tkaziladigan ma'naviy - ma'rifiy tarbiya ishlarining alohida o'rni bor.

Shuningdek, sinfdan tashqari tadbirlarini o'tkazilishi tarbiyaviy maqsadga erishish uchun xizmat qiladi. Bayram tadbirlarini o'tkazishda albatta Hadis ilmiga murojaat qilmoq kerak. Hadis-Qurondan keyin turadigan ikkinchi muqaddas manba. U Muhammad payg'ambarning hayoti va faoliyati, uning diniy va axloqiy ko'rsatmalarini o'z ichiga oladi. Hadislardan murg'ak qalb egalarilarining ongiga ona yurt, Vatanni sevmok, Vatan taraqqiyotiga hissa qo'shish kabi tushunchalarni chuqurroq singdirish lozimki, shu ruhda tarbiya topayotgan yosh avlod kelajakda mamlakat, xalq manfaatlarini o'z manfaatlari bilan uyg'un holda ko'radigan, har jihatdan yetuk insonlar bo'lib yetishadilar. Bunday shaxslarni tarbiyalab voyaga yetkazishda ta'lim va tarbiya jarayonining almashinib bo'lmas o'z o'rnini bor. Shuningdek, dars jarayonining davomi sifatida yo'lga qo'yiladigan sinfdan va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarning vazifasi ham o'quvchilar hayotini zavq shavqqa to'ldirish bilan birga mamlakatimiz rivoji uchun barkamol insonlarni tarbiyalab berishdan iborat. Maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etiladigan sinfdan va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarning vazifasi o'quvchilarning darsda olgan bilimlarini yanada mustahkamlash, amalda qo'llay bilish, kasbga yo'naltirish, xalqimizning boy merosi, an'analari bilan yaqindan tanishtirish kabilar bilan amalga oshirilishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Safarova N. O'zbek bolalar o'yin fol'klori tabiati. T.: "Fan", 2008.y
2. Ibrohimov A. Biz kim o'zbeklar.-T.: Sharq, 2001.y
3. Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari.- T.: Fan, 1994.-y

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Гафуров Саминжон Собиржон угли
Магистрант II курса
УзГУМЯ, Ташкент

Аннотация : Раскрыто значение технологии развития критического мышления, определены методические условия его формирования, предложены наиболее эффективные методы развития критического мышления на уроках русского языка и литературы.

Ключевые слова: критическое мышление, технологии развития критического мышления, структура критического мышления, метод «Шести шляп мышления».

Технология критического мышления, по моему мнению, будет всегда актуальна и современна. Ведь критическое мышление — один из видов интеллектуальной деятельности человека, который характеризуется высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему его информационному полю. Технология развития критического мышления — это особая методика обучения, которая отвечает на вопрос: как учить мыслить. Эта методика помогает формированию нового стиля мышления, развитию таких качеств личности, как коммуникативность, креативность, мобильность, толерантность, ответственность за собственный выбор и результаты своей деятельности, что очень необходимо в нашей действительности.

Современного ученика трудно мотивировать к познавательной деятельности, к самостоятельному поиску информации. Многих учителей волнуют вопросы: «Как сделать урок интересным, увлекательным? Какие методы и приёмы будут эффективными на уроке? Какие формы организации деятельности учеников стоит применять?» Ответить на эти вопросы помогает применение приёмов технологии американских педагогов Ч. Темпла, К. Меридит, Д. Стилл, С. Уолтера «Развитие критического мышления через чтение и письмо».

Использование данной технологии позволяет так организовать урок, что процесс обучения принесёт радость в познании нового, не оставит ни одного ребёнка равнодушным.

Сегодня главной задачей образования является не столько овладение суммой знаний, сколько развитие умения мыслить критически, то есть проявлять любознательность, исследовать материал, вырабатывать свою точку зрения, ставить перед собой проблемные вопросы и учиться отвечать на них. На уроках, где используются формы данной технологии, ученики не сидят пассивно, слушая учителя, а становятся главными действующими лицами урока. Они думают, делятся своими мыслями друг с другом, читают и пишут, обсуждают прочитанное. Методика развития критического мышления включает три стадии: вызов — реализация смысла (осмысление) — рефлексия (размышление).

Первый этап — вызов — обязателен на каждом уроке. На этой стадии активизируются и обобщаются имеющиеся у учащихся знания по данной теме, формулируются вопросы, на которые хотелось бы получить ответы.

Методический приём «шесть шляп» — эффективное средство формирования ключевых компетенций:

1) учебно-познавательных: направленных на готовность к разрешению проблемы, когда ребенок анализирует поставленную перед ним задачу (на нее указывает цвет шляпы) и разрабатывает алгоритм ее решения;

2) технологических: когда успех школьника во многом зависит от четкого соблюдения инструкции (например, в «черной» шляпе акцентируем внимание только на минусах, никаких плюсов; в «белой» шляпе мыслим фактами, цифрами, без эмоций и субъективных оценок и т.)

3) ценностносмысловых: направленных на готовность к самообразованию, когда ученик сам осуществляет информационный поиск нужного материала (предварительное домашнее задание по самостоятельному ознакомлению с методикой «шести шляп»); 4) информационных: направленных на формирование и развитие способов работы с информацией: способность осознавать потребность в информации, способность разрабатывать стратегии поиска информации, способность систематизировать, обрабатывать и воспроизводить информацию, способность синтезировать существующую информацию, создавая на ее основе новое знание;

5) коммуникативных: направленных на готовность к социальному взаимодействию, когда школьники взаимодействуют друг с другом в группе и цивилизованно отстаивают

свою точку зрения [2].

Помимо формирования основных компетенций, использование данного метода способствует формированию позитивной внутренней мотивации, заинтересованности в решении «проблемной задачи», развитию навыков упорядоченного, структурированного мышления, воспитанию культуры обмена мнениями.

Например, при изучении поэмы М. Ю. Лермонтова «Мцыри», можно урок начать с таких вопросов:

1. Почему поэма называется «Мцыри»? (В переводе с грузинского языка слово «мцыри» имеет два значения: «послушник» и «пришелец».)
2. Почему русский генерал оставил пленного ребёнка в мужском монастыре? (Ребёнок был болен.)
3. Почему Мцыри убежал из монастыря? (Хотел быть независимым, свободным, вернуться домой.)

4. Какие события произошли за три дня? (Он наслаждается прекрасной кавказской природой, видит девушку-грузинку у реки, мужественно сражается с могучим барсом.)

На фазе вызова важно путём «Мозговой атаки» заинтересовать учащихся. На этой стадии можно использовать такие методические приёмы:

5. групповой мозговой штурм;
6. свободное письменное задание;
7. создание кластеров.

При изучении пьесы А. П. Чехова «Вишнёвый сад» в 11 классе был составлен такой кластер (Рис. 1).

А знакомясь с биографией А. С. Грибоедова, девятиклассники создали такой кластер (Рис. 2).

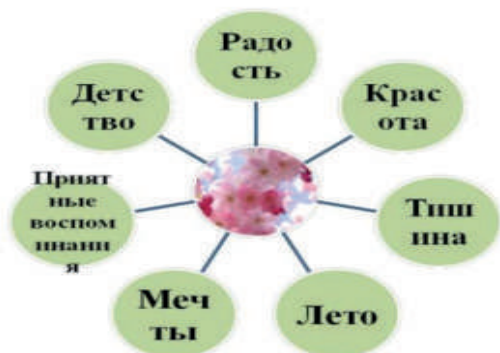

Рис. 1.

Рис. 2.

На стадии реализации смысла (или стадии осмысления содержания) учащиеся занимаются новым материалом, которому посвящён урок. Они активно конструируют новую информацию и сами отслеживают этот процесс, устанавливают связи между новым и ранее усвоенным материалом. Именно на стадии реализации смысла идёт работа непосредственно с текстом — индивидуально, в парах, в малых группах или всем классом.

Многие приёмы логически переходят в стадию «Размышление». Работа в парах, в группе, создание кластера, синквейна, эссе, сочинения-миниатюры — всё это даёт возможность учащимся реализоваться в рамках изученной темы

Литература:

1. Бутенко А. В., Ходос Е. А. Критическое мышление: метод, теория, практика, М., 2002
2. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии / М.: Сентябрь, 1996.
3. Гузеев В. В. О скрытом контексте в технологии развития критического мышления (Текст)
4. В. В. Гузеев// Педагогические технологии. — 2006. — № 2.
5. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. —М.: Знание, 1989. — (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Педагогика и психология»; №

ПРОБЛЕМНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК ИННОВАЦИОННОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В СОВРЕМЕННОМ УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС

Кенжаева Нилуфар Тулкиновна
Учитель русского языка в 29 школах
Навбахорского района.

Аннотация: В статье рассмотрена сущность проблемного обучения, дано его психологическое обоснование, показаны дидактические основы и возможности применения в образовательной практике.

Ключевые слова: педагогический процесс, логика, проблемное обучение, мыслительные способности.

В условиях современного мира инновации коснулись всех сторон жизни и деятельности человека, при этом первостепенной остается сфера образования, поскольку именно образование является основополагающей сферой, определяющей существование человека. В современной системе образования одним из основных требований общества является формирование и воспитание ответственной, инициативной, всесторонне развитой личности, способной находить нестандартные решения в сложных ситуациях, мыслить творчески и учиться на протяжении всей жизни. Сейчас как никогда ранее в условиях реализации образовательных стандартов нового поколения система образования нуждается в переосмыслении сложившихся подходов в подготовке специалистов, удовлетворяющих запросам общества и государства. Под проблемным обучением понимается такой вид обучения, при котором преподаватель создает проблемные ситуации и организует деятельность обучающихся, сочетая самостоятельную поисковую деятельность с усвоением готовых знаний. Проблемное обучение используется в мировой педагогике с древних времен, как особый метод творческого и продуктивного усвоения знаний. В отечественной педагогике идея проблемного обучения получила распространение в середине XX века.

Отечественные педагоги активно развивали идею проблемного обучения. К примеру, И. Я. Лернер рассматривал проблемное обучение, как «...участие обучающегося в решении новых познавательных и практических задач в системе, которая соответствует образовательное воспитательным целям школы». Т. В. Кудрявцев говорил о том, что «...суть процесса проблемного обучения это выдвижение дидактических проблем, в их решении и овладением учащимися обобщенных знаний и принципами проблемных задач».

Одна из важных задач проблемного обучения – создание условий для самостоятельности и активности обучающихся. В ходе получения образования на различных уровнях обучения в Российской Федерации с учетом требований Федеральных государственных образовательных стандартов (ФГОС) нового поколения системы образования практически каждый обучающиеся сталкиваются с проблемными ситуациями, которые направлены на нахождение оптимального и рационального способа разрешения задачи и выхода из порой искусственно созданной ситуации.

Самостоятельное мышление основано на сведении к минимуму использования общепринятых шаблонов, на критическом отношении к имеющимся знаниям, информации и к самому себе. При этом, что очень важно, развитие самостоятельного мышления не способствует отказу от получения и накопления знаний. Так, А. Шопенгауэр писал: «только посредством всестороннего комбинирования того, что знаешь, посредством сравнения между собою всех истин и каждой порознь усваиваешь себе вполне собственное знание и получаешь его во всем его могуществе. Продумать можно только то, что знаешь, – потому что нужно чему-нибудь учиться, но знаешь также только то, что продумал».

Самостоятельное мышление возможно в двух вариациях: творческое и проектное. Творческое мышление представляет собой способ мыслительной деятельности, направленный на созидание, обеспечивающий получение принципиально нового решения проблемной ситуации, выводящее из имеющихся посылок и знаний новый результат.

Проектное мышление характеризуется отношением к решению той или иной проблемы как к проекту, оно ориентировано на результат, а не на процесс, соответственно предоставляет свободу выбора средств достижения заданного результата. Максимальная эффективность

учебного процесса может быть достигнута эффективной постановкой проблемных задач, которая осуществляется с учетом дидактических правил и законов логики.

Использованная литературы

1. Лернер И. Я. Проблемное обучение. М., 1974.
2. Махмутов М. И. Проблемное обучение. Основные вопросы теории. М.: Педагогика, 1975. 368 с.
3. Шопенгауэр А. «О самостоятельном мышлении». URL: <http://www.theosophy.ru/lib/schop-m.htm> (дата обращения 02.11.2016)

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(7-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.05.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000